

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat

Fondator – Agenția Proprietății Publice

Certificat de înregistrare

nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul

Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al
Academiei de Științe a Moldovei prin Hotărârea nr.

169 din 21.12.2017

În proces de acreditare

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

Nr. 11-12 (359-360) 2021

Redactor-șef: Radion Cojocaru,
dr., prof. univ.

Colegiul de redacție

din Republica Moldova: **Iu. Larii**, dr. în drept, prof. univ.; **V. Cușnir**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **Gh. Costachi**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **Gh. Gladchi**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **V. Bujor**, dr. în drept, prof. univ.; **Șt. Belecciu**, dr. în drept, prof. univ.; **T. Osoianu**, dr. în drept, prof. univ.; **I. Erhan**, dr. în drept, conf. univ.; **I. Trofimov**, dr. în drept, conf. univ.; **D. Ostavciuc**, dr. în drept, conf. univ.; **M. Gherman**, dr. în drept, conf. univ.; **B. Glavan**, dr. în drept, conf. univ.; **C. Rusnac**, dr. în drept, conf. univ.; **A. Nastas**, dr. în drept, conf. univ.; **V. Ionașcu**, dr. în drept, conf. univ.; **Gr. Ardelean**, dr. în drept, conf. univ.

din străinătate: **Gh. Alecu**, dr. în drept, prof. univ. (Constanța, România); **C. Voicu**, dr. în drept, prof. univ. (București, România); **G.-M. Țical**, dr., prof. univ. (Constanța, România); **M. David**, dr. în drept (Constanța, România); **C. Peța**, dr., prof. univ. (Constanța, România); **C.-A. Nicula**, dr. în drept, conf. univ. (Galați, România); **V. Komarnițchi**, dr. hab. în drept, prof. univ., rector al Universității Naționale „E.A. Didorenko” a Ministerului Afacerilor Interne din Lugansk, Ucraina; **Iu. Șcaplerov**, dr. în drept, conf. univ., prim-prorector al Institutului Ministerului Afacerilor Interne, or. Mogileov, Republica Belarus; **V. Abroschin**, dr. în drept, conf. univ., rector al Universității Naționale a Ministerului Afacerilor Interne din Odesa, Ucraina; **A. Politova**, dr. în drept, conf. univ., Universitatea de Stat de Administrare din Donețk, Ucraina.

Tehnoredactare & machetare:

Ruslan Condrat

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5

str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,

Republica Moldova

Tel.: 022-234 132 (contabilitatea)

Index: RM 77030

© Legea și viața

Pagina web: www.legeazakon.md

www.legeasiviata.in.ua

SUMAR

STUDII ȘI COMENTARII

Tudor OSOIANU, Dinu OSTAVCIUC

Conexarea și disjungerea cauzelor penale.....2

Iurie ODAGIU, Andrei LUNGU

Particularitățile metodologice ale aplicării
poligrafului în SUA.....9

Армен ГУКАСЯН

Правовая регламентация предотвращения
семейного насилия в Армении и опыт
правоприменения.....14

Liliana CREANGĂ

Aplicarea principiului nediscriminării –
un obiectiv al formării polițiștilor în domeniul
drepturilor omului.....19

Olga CATARAGA, Viorica TRIFĂUȚAN

Unele viziuni teoretico - practice de efectuare
a expertizelor judiciare ecologice în cazul
poluării apelor.....24

Elvira CHERNOVA, Rufina OLEYNIK

On the state of legality and practice of prosecutor's
supervision over the implementation of migration
legislation (on the example of the Republic
of Bashkortostan).....31

Victor KONOPELSKIY, Elena KUSHNAREVA

Real estate property as a subject of fraud:
features of legal identification.....35

Mariana PAVLENCU, Ana-Maria REVENCO

Abordări privind situația persoanelor
cu dizabilități în societate.....39

Cornel OSADCII

Aspecte privind îmbunătățirea procesului
de adaptare socială a persoanelor eliberate
din locurile de detenție.....45

Mariana PAVLENCU, Elena DRAGNEV

Mecanismul de reparare a prejudiciului cauzat
prin infracțiunea de tortură, tratament inuman
sau degradant.....53

Olga VOLCHKEVICH

Theory and practice of constitutional legal
regulation of citizenship of the
Republic of Belarus and the
Republic of Moldova.....59

Liudmila ȘUBELIC

Căile și mecanismele inițierii minorilor
în elementele subculturii criminale.....62

Ludmila OSTAP, Lilia CATAN

Delicvența juvenilă în contextual asigurării
securității naționale și a activității anticrimă.....70

Ludmila OSTAP

Răspunderea penală a minorului
în Republica Moldova.....74

Studii și comentarii

CZU 343.13

DOI 10.5281/zenodo.5796493

CONEXAREA ȘI DISJUNGAREA CAUZELOR PENALE

Tudor OSOIANU,

doctor în drept, profesor universitar

Dinu OSTAVCIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar

Articolul respectiv este dedicat conexării și disjungerii cauzelor penale. Aceste acțiuni procesuale, în esența și efectul lor juridic, aduc un rezultat pozitiv investigațiilor penale și nu afectează principiile procesului penal. În principiu, conexarea și disjungerea cauzelor penale fac procesul de cercetare unul constructiv, logic și rațional.

Conexarea și disjungerea cauzelor penale sunt acțiuni specifice deoarece, prin îndeplinirea lor ulterioară, cercetarea devine și ea specifică și poate afecta uneori cercetarea obiectivă, completă și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei, în special în cazul disjungerii. Pe de altă parte, în cazul conexării nejustificate, poate fi influențată uneori chiar și decizia finală.

Prin urmare, luarea deciziilor legale cu privire la conexarea și disjungerea cauzelor penale au drept scop crearea unor condiții optime și favorabile de cercetare, cu respectarea drepturilor părților, implicit a examinării cauzei penale într-un termen rezonabil.

Cuvinte-cheie: acțiuni procesuale, urmărire penală, procuror, cauză penală, conexare, disjungere, termen rezonabil, comiterea infracțiunii de mai multe persoane, mai multe infracțiuni, minor, buna înfăptuire a justiției.

CONNECTION AND DISJUNCTION OF CRIMINAL CASES

Tudor OSOIANU,

PhD, University Professor

Dinu OSTAVCIUC,

PhD, Associate Professor

This article is dedicated to the connection and disjunction of criminal cases. These procedural actions, in essence and by their legal effect, bring positive results to criminal investigations and do not affect the principles of criminal proceedings. In principle, connection and disjunction of criminal cases make the research process constructive, logical and rational.

The connection and disjunction of criminal cases are specific actions because, by their subsequent fulfillment, the investigation also becomes specific and can sometimes affect the objective, complete investigation and in all aspects of the circumstances of the case, especially in the case of disjunction. On the other hand, in the case of an unjustified connection, even the final decision can sometimes be influenced.

Therefore, the decision-making regarding the connection and disjunction of criminal cases aims at creating optimal and favorable conditions for investigation, respecting the rights of the parties, implicitly the examination of the criminal case within a reasonable time.

Keywords: procedural actions, criminal investigation, prosecutor, criminal case, connection, disjunction, reasonable term, commitment of the crime by several persons, several offenses, minor, good accomplishment of justice.

Introducere. În conformitate cu prevederile art. 19 alin. (3) CPP, organul de urmărire penală are obligația de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei, de a

evidenția atât circumstanțele care dovedesc vinovăția bănuțului, învinuitului, inculpatului, cât și cele care îl dezvinovățesc, precum și circumstanțele care îi atenuează sau agravează răspunderea.

În același timp, art. 254 alin. (1) CPP preve-

de că, *organul de urmărire penală este obligat să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului.*

Toate probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet și obiectiv. Verificarea probelor constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe și verificarea sursei din care provin probele, în conformitate cu prevederile CPP, prin procedee probatorii respective.

Reprezentantul organului de urmărire penală apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege.

Reieșind din cele expuse, în vederea respectării obligațiilor și drepturilor organului de urmărire penală la cercetarea cauzelor penale, putem menționa că fiecare infracțiune are specificul comiterii ei aparte, ceea ce impune și o cercetare specifică a unor categorii de infracțiuni, prin utilizarea procedeele probatorii necesare.

Există cazuri în care pentru cercetarea obiectivă, completă și sub toate aspectele este necesară separarea unor materiale a cauzelor penale sau, deopotrivă, unirea unor cauze penale între ele pentru ca, într-un final, să se poată stabili adevărul. Din perspectiva respectării rolului activ al organului de urmărire penală, legea procesual penală numește aceste acțiuni ca disjungere și conexare a cauzelor penale.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului a fost utilizat material teoretic, normativ și empiric. Cercetarea a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Examinarea și analiza cadrului normativ intern și a doctrinei privind conexarea și disjungerele cauzelor penale, efectul efectuării acestor acțiuni procesuale în beneficiul cercetării, precum și identificarea greșelilor practice admise în legătură cu conexarea și disjungerele materialelor de urmărire penală.

Rezultate obținute și discuții. Caracteristicile individuale ale infracțiunii și ale infractorului necesită un caracter individual al cercetării cauzelor penale. Cauzele penale în care figurează un

număr mare de bănuți sau învinuți poate afecta negativ termenul urmăririi penale (cercetării cauzei penale) și calitatea acesteia. Disjungerele ne-rezonabilă a cauzelor penale poate complica descoperirea infracțiunilor și, în unele cazuri, încalcă drepturile învinuitului sau nu oferă posibilitatea organului de urmărire penală și ulterior instanței de judecată de a determina corect pericolul social al persoanelor care au comis infracțiunea. De aceea, pentru a asigura cercetarea completă, obiectivă și sub toate aspectele circumstanțelor cauzei penale, precum și pentru a crea condiții optime și favorabile de cercetare, legislația procesual penală a stabilit unele prevederi ce țin de conexarea și disjungerele cauzelor penale.

Așadar, în conformitate cu prevederile art. 279¹ alin. (1) CPP, *constituie conexitate a cauzelor penale cazurile specificate la art. 42 alin. (3) CPP.*

Potrivit art. 42 alin. (3) CPP, *constituie conexitate a cauzelor penale cazurile:*

1) *când două sau mai multe infracțiuni sunt săvârșite prin fapte diferite de una sau mai multe persoane împreună, în același timp și în același loc.* Conținutul acestui temei de conexare a cauzelor penale într-o singură procedură este strâns legat de prevederile dreptului penal, și anume cel al participației. Astfel, potrivit art. 41 din Codul penal, *se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.* În situația comiterii infracțiunii prin participație, organul de urmărire penală are obligația de a stabili rolul fiecărui subiect al infracțiunii, calitatea fiecărui participant (*autor, organizator, instigator sau complice*), determinarea concretă a acțiunilor fiecărui din participanți etc. Or, ulterior, persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă, iar la stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia. Aceste aspecte trebuie constatate și la faza de urmărire penală și de către organul de urmărire penală, în special atunci când există temeuri de conexitate a cauzei penale pe motivul când două sau mai multe persoane comit prin diferite fapte mai multe infracțiuni în același timp și în același loc. De exemplu, în cazul unui

huliganism, infractorii comit și un act de tâlhărie în privința altei persoane aflate în același local.

Atunci când ne referim la o persoană, se are în vedere că aceasta, prin fapte diferite, comite mai multe infracțiuni în același timp, aflându-se în același loc. De exemplu, într-un bar, făptuitorul comite un jaf și imediat lovește o altă persoană, cauzându-i vătămări medii integrității corporale sau a sănătății.

2) *când două sau mai multe infracțiuni sunt săvârșite de aceeași persoană în timp diferit ori în loc diferit.* Acest temei presupune comiterea mai multor infracțiuni de una și aceeași persoană, în timp și loc diferit. Conexarea are loc indiferent de natura și gravitatea infracțiunilor, singura condiție este că organul de urmărire penală să constate că infracțiunile au fost săvârșite de o singură persoană. De exemplu, cetățeanul X a comis un furt în ziua de 01.01.2021, ulterior, la 03.01.2021 a comis un jaf și un huliganism. În acest caz, organul de urmărire penală va propune procurorului conexarea celor trei cauze penale.

3) *când o infracțiune este săvârșită pentru a pregăti, înlesni sau ascunde comiterea altei infracțiuni ori este săvârșită pentru a înlesni sau a asigura absolvirea de răspundere penală a făptuitorului altei infracțiuni.* Acest temei de conexitate, în primul rând, ne vorbește despre etapa activității infracționale – pregătirea de infracțiune. Potrivit art. 26, alin. (1) Cod penal, *Se consideră pregătire de infracțiune înțelegerea prealabilă de a săvârși o infracțiune, procurarea, fabricarea sau adaptarea mijloacelor ori instrumentelor, sau crearea intenționată, pe altă cale, de condiții pentru săvârșirea ei dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, infracțiunea nu și-a produs efectul.* Este de reținut faptul că răspunderii penale și pedepsei penale sunt supuse numai persoanele care au săvârșit pregătirea unei infracțiuni mai puțin grave, grave, deosebit de grave sau excepțional de grave (art. 26 alin. (2) Cod penal).

În cazul pregătirii de infracțiune este de reținut faptul că pregătirea de infracțiune se va considera prima infracțiune, comisă cu scopul comiterii unei infracțiuni ulterioare. De exemplu, o persoană omoară paznicul, în vederea sustragerii ulterioare a bunurilor materiale din depozit, inclusiv de către un alt infractor.

Cât privește înlesnirea altei infracțiuni, considerăm că această noțiune se include în noțiunea de pregătire, întrucât aceasta prevede crearea de

condiții pentru săvârșirea unei infracțiuni sau înlesnirea poate lua forma complicității, dacă ulterioara infracțiune este comisă de către un alt subiect.

Referindu-ne la ascunderea infracțiunii, este necesară condiția de stabilire a primei infracțiuni. Cu alte cuvinte, pentru a avea loc conexarea în temeiul acestui punct este necesară comiterea infracțiunii, iar mai apoi să fie comisă o altă faptă penală pentru a ascunde comiterea primei infracțiuni. În acest caz, se are în vedere ascunderea infracțiunii de către o altă persoană decât cea care a săvârșit prima infracțiune. Ca pildă, pentru a ascunde actul de tâlhărie comis de către o altă persoană, făptuitorul omoară victima.

Totodată, conexarea cauzelor penale are loc și în cazul înlesnirii sau asigurării absolvirii de răspundere penală a făptuitorului altei infracțiuni. În cazul respectiv, la fel este necesară comiterea infracțiunii principale, iar ulterior comiterea altei fapte penale în vederea absolvirii de răspundere penală a făptuitorului primei infracțiuni. De exemplu, omorul singurului martor, care putea să indice asupra făptuitorului primei infracțiuni. În același timp, un criteriu de bază pentru conexarea cauzelor penale în temeiul acestui deziderat este că faptele descrise să nu fi fost promise în prealabil infractorului ce a comis infracțiunea de bază.

4) *când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și conexarea cauzelor se impune pentru buna desfășurare a justiției.* Aceasta poate avea loc, de exemplu, în cazul spălării banilor și finanțării terorismului, fie atunci când sunt comise infracțiuni de corupție și alte fapte criminale conexe corupției [1]. Unii autori [2, p.170] consideră că conexarea cauzelor penale în baza temeiului respectiv are loc în situația când câteva infracțiuni sunt descoperite simultan și acestea vizează o singură persoană în calitate de victimă.

Considerăm că există conexitate și în cazurile în care două sau mai multe persoane comit una și mai multe infracțiuni în locuri diferite, în același timp, prin participație. De exemplu, o grupare criminală comite mai multe infracțiuni în diferite raioane ale republicii (fie sunt specializați în comiterea furturilor, tâlhăriilor etc., ori comit crime indiferent de genul acestora). Aceasta presupune existența a mai multor victime ale infracțiunii. Prin urmare, propunem modificarea și completarea art. 42 alin. (3) CPP, ca să reglementeze și un astfel de temei.

Totodată, propunem ca legiuitorul să pre-

vădă conexarea cauzelor penale și cazul în care o persoană prin aceeași faptă comite două sau mai multe infracțiuni. În această situație vorbim despre un concurs ideal de infracțiuni. De exemplu, o persoană, având intenția de a omorî o altă persoană prin incendiarea casei acesteia. În cazul respectiv, persoana comite două infracțiuni: distrugerea intenționată a bunurilor altei persoane și omor intenționat, ambele în formă agravată. Un alt exemplu, este atunci când persoana comite un act de huliganism, prin aplicarea violenței soldate cu vătămarea gravă a sănătății sau a integrității corporale (art. 287 și 151 Cod penal).

În general, pentru a face o claritate a acestor norme procesuale, propunem modificarea și completarea art. 279¹ CPP, astfel încât acesta să prevadă conexarea cauzelor penale după subiectul infracțiunii. Or, reieșind din legea penală subiectul ar cuprinde toate formele participației, implicit concursul de infracțiune. La fel, conexarea să poată avea loc și în cazul favorizării infracțiunii, care cuprinde favorizarea infractorului, tănuirea mijloacelor sau instrumentelor de săvârșire a infracțiunii, a urmelor acesteia sau a obiectelor dobândite pe cale criminală, numai în cazul în care nu au fost promise din timp (art. 49 Cod penal).

Practica denotă cazuri în care nu sunt respectate temeiurile de conexare a cauzelor penale. De exemplu, în Dosarul nr. 1cc-1/2018, Colegiul penal al CSJ, la 16.01.2018, a emis încheierea [3] prin care a respins sesizarea privind soluționarea conflictului negativ de competență. Așadar, *prin încheierea Judecătoriai Cahul, sediul Central, judecătorul IC a dispus „expedierea cauzei penale nr. 1-73/17 Judecătoriai mun. Chișinău, sediul Râșcani, pentru conexare cu cauza penală, care se află pe rol în această instanță”. Instanța a reținut că inculpatul este învinuit în comiterea mai multor infracțiuni și alt dosar penal se află în procedura judecătorului Judecătoriai mun. Chișinău, sediul Râșcani, astfel, este necesar, în conformitate cu prevederile art. 42 alin. (4) Cod de procedură penală, a expedia cauza dată pentru conexarea într-o singură procedură cu dosarul penal ce se află în procedura judecătorului menționat, pentru a fi examinate concomitent și operativ în scopul cercetării obiective, complete și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei.*

Conform încheierii din 01 decembrie 2017, Judecătoria mun. Chișinău, sediul Râșcani, a fost respinsă conexarea cauzei penale nr. 1-73/17 cu

cauza penală nr. 1-1203/17, cu restituirea cauzei.

Instanța a indicat că judecătorul Judecătoriai Cahul, sediul Central, IC în încheiere, eronat a făcut referire la prevederile art. 42 alin. (4) Cod de procedură penală, deoarece potrivit art. 42 alin. (1) CPP, în caz de indivizibilitate sau de conexitate a cauzelor penale, judecata în primă instanță, dacă are loc în același timp pentru toate faptele și pentru toți făptuitorii, se efectuează de aceeași instanță. Totodată, instanța a menționat că, potrivit materialelor din dosar rezultă că inculpatul a săvârșit infracțiuni în timp diferit și în loc diferit, iar conexarea cauzelor va tergiversa nejustificat examinarea acestora or, părțile vătămate VT și martorul RP sunt locuitori ai or. Cahul, iar partea vătămată AA este din r-nul Vulcănești.

Astfel, Colegiul penal menționează că în cazul respectiv suntem în situația când o singură instanță își declină competența or, Judecătoria mun. Chișinău, sediul Râșcani, prin încheierea din 01 decembrie 2017, a respins conexarea cauzelor penale în privința inculpatului, dar nu și-a declinat competența. Mai mult, în aspectul vizat se reține că, conform art. 43 alin. (1) Cod de procedură penală, conexarea cauzelor se decide de către instanța căreia îi revine competența de judecată conform prevederilor art. 42 al aceluiași Cod. Aceste prescripții nu au fost respectate de către Judecătoria Cahul, sediul Central or, norma de drept enunțată stipulează clar că, chestiunea conexării cauzelor o soluționează instanța căreia îi revine competența de judecată conform prevederilor art. 42, dar nu prevede și soluția remiterii unei cauze penale aflate pe rolul unei judecătoriai altei judecătoriai pentru conexare cu o altă cauză. Prin urmare, încheierea Judecătoriai Cahul, sediul Central, este ilegală și neîntemeiată.

Referindu-ne la conexarea cauzelor penale trebuie să menționăm cazurile în care infracțiunile se iau la evidență ca două și mai multe. Or, anume aceste cazuri sunt legate direct de conexarea procesuală a cauzelor penale.

Așadar, potrivit art. 16 din Legea nr. 216 din 29.05.2003, cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, *Infracțiunile se iau la evidență ca două și mai multe și se completează câteva fișe în cazurile în care: a) o persoană (un grup de persoane), printr-o singură acțiune (inacțiune), a săvârșit două sau mai multe infracțiuni prevăzute în*

diferite articole din Partea specială a Codului penal; b) o persoană (un grup de persoane), în diferite perioade de timp, a săvârșit două sau mai multe infracțiuni care nu au fost înregistrate anterior.

După cum am menționat mai sus, aceste cazuri nu sunt indicate direct în legea procesual penală, din care motiv am propus includerea acestor temeuri întrucât conexarea cauzelor penale să fie efectuată în baza lor.

Totodată, este de menționat faptul că există cazuri în care conexarea nu poate avea loc, deoarece infracțiunea se consideră ca una singură. Astfel, potrivit art. 15 din Legea nr. 216 din 29.05.2003, *Infracțiunea va fi luată la evidență ca una singură și va fi completată o singură fișă în cazul: a) săvârșirii infracțiunii de un grup de persoane în orice formă de complicitate, prevăzută de Codul penal; b) săvârșirii unei fapte prejudiciabile ce atentează asupra diferitor obiecte, dar care, în conformitate cu legislația penală, se califică drept o singură infracțiune; c) infracțiunii în urma săvârșirii căreia au fost vătămate mai multe persoane; d) infracțiunii continue ce se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă a activității infracționale în decursul unui timp nedeterminat; e) infracțiunii prelungite ce se caracterizează prin două sau mai multe acțiuni infracționale identice, săvârșite cu un singur scop, cu o singură intenție, alcătuind în totalitate o infracțiune; f) săvârșirii succesive a unui șir de infracțiuni identice, neînsemnate care, în totalitate, prezintă un pericol social sporit și sunt prevăzute în Partea specială a Codului penal.*

De reținut faptul că fiecare infracțiune se ia la evidență reieșind din prevederile art. 14 din Legea nr. 216 din 29.05.2003. Este de menționat faptul că, în practică există situații când urmărirea penală se începe pe două sau mai multe fapte, printr-o singură ordonanță de începere a urmăririi penale. Aceasta este o practică vicioasă, deoarece contravine acestor prevederi, respectiv atunci când sunt comise mai multe fapte penale, se va începe urmărirea penală pe fiecare din ele, ulterior fiind conexate, în cazul în care cauzele conțin temeiurile descrise mai sus.

Potrivit pct. 17a, Instrucțiuni privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, aprobate în anexa nr. 2 a Ordinului interdepartamental al Procurorului General, ministrului afacerilor interne, Directorului general al Serviciului Vamal, Directorului Centrului pentru Combaterea Crimelor

Economice și Corupției nr. 121/254/286-O/95 din 18.07.2008, *La efectuarea urmăririi penale și stabilirea unor noi împrejurări, privind săvârșirea de către bănuțit sau învinuit (sau unul din învinuiți) a unei alte infracțiuni, în baza materialelor referitor la aceste împrejurări, prin raportul organului de urmărire penală și procesul-verbal de autosesizare în conformitate cu prevederile art. 274 CPP se dispune începerea urmăririi penale. La pornirea urmăririi penale se depune fișa nr. 1 pe infracțiunea nou stabilită, iar cauza penală va purta alt număr.*

Totodată, potrivit notei prevăzute la punctul vizat, În cazul constatării unei sau mai multor circumstanțe, care denotă conexitatea, prevăzută de alin. (3) al art. 42 CPP, adică necesitatea legală de a efectua urmărirea penală într-un singur proces, organul de urmărire penală întocmește un raport cu propunerea de a conecta cauzele penale în ordinea art. 279¹ CPP și îl înaintează procurorului împreună cu materialele cauzelor penale. Cauzei conexate i se va atribui numărul de ordine al cauzei începute mai devreme, adică al cauzei de bază.

Conexarea cauzelor penale se face prin ordonanța procurorului, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu (art. 279¹, alin. (3) CPP).

Este de reținut că în cazul conexării cauzelor penale într-o singură procedură, cauza se examinează de procurorul și de organul de urmărire penală care investighează cauza penală la care celelalte cauze au fost conexate, adică la cauza de bază.

În viziunea noastră este cazul de a analiza scurgerea termenului de urmărire penală în cazul conexării cauzelor penale. Considerăm că scurgerea termenului de urmărire penală trebuie să fie calculat acel termen curgerea căruia este mai mare. Argumentăm această poziție prin faptul că toate materialele din cauzele penale conexate devin parte componentă a cauzei penale la care au fost celelalte conexate, respectiv sunt parte integrală și toate probele administrate în aceste dosare penale. Prin urmare, ordonanța de fixare sau prelungire a termenului de urmărire penală devine și ea parte integrală din cauza penală la care au fost conexate celelalte dosare. Astfel, termenul urmăririi penale se consideră cel mai mare termen indicat în aceste cauze penale.

În conformitate cu prevederile art. 279¹, alin. (2) CPP, *Disjungerea unei cauze privitoare la*

participanții la una sau la mai multe infracțiuni se admite în cazul în care împrejurările cauzei o cer și această disjungere nu se va răsfrânge negativ asupra efectuării depline și obiective a urmăririi penale și cercetării judecătorești.

Legislația procesual penală, prin prisma normei procesuale descrise, nu reglementează în concret care sunt cazurile sau, mai bine zis, criteriile pe baza cărora are loc disjungerea cauzei penale. Totuși, CPP conține prevederi în alte norme din care reies cazurile ce permit disjungerea.

Astfel, potrivit art. 287¹, alin. (3) CPP, *Dacă în cauză sunt puse sub învinuire două sau mai multe persoane, iar temeiurile pentru suspendarea urmăririi penale nu se referă la toți învinuiții, procurorul este în drept să disjunga cauza într-o procedură separată și să suspende urmărirea penală în privința unor învinuiți sau să suspende urmărirea în întreaga cauză penală, în cazul în care urmărirea penală nu poate fi continuată fără participarea tuturor învinuiților.*

Conform art. 292, alin. (1) CPP, *Dacă completarea urmăririi penale sau eliminarea încălcărilor comise este necesară doar cu privire la unele fapte sau la unii învinuiți, iar disjungerea este imposibilă, procurorul dispune restituirea întregii cauze pentru efectuarea acestor acțiuni.*

Legea permite disjungerea cauzei penale atunci când este vorba de minori ca subiecți activi ai infracțiunii. Așadar, art 476, alin. (1) CPP stipulează că, *Dacă la săvârșirea infracțiunii, împreună cu minorul au participat și adulți, cauza în privința minorului se disjunge pe cât e posibil, formând un dosar separat.*

Totodată, disjungerea are loc și în cazurile de iresponsabilitate sau îmbolnăvirii de o boală psihică. În acest sens, art. 491 CPP prevede că, *Dacă la urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite cu participație, se constată că cineva din participanți a săvârșit fapta în stare de iresponsabilitate sau după săvârșirea infracțiunii s-a îmbolnăvit de o boală psihică, cauza în privința acestuia poate fi disjunsă în dosar separat.*

Disjungerea poate fi dispusă, în conformitate cu prevederile art. 504, alin. (7) CPP, care indică că, *În cazul infracțiunii săvârșite cu participație, cauza în privința persoanei care a semnat acordul de recunoaștere a vinovăției, acceptat de către instanța de judecată, se disjunge, formând un dosar separat.*

Totodată, considerăm că pot exista și alte

cazuri care permit disjungerea și care de fapt rezultă din prevederile art. 287¹ CPP.

Disjungerea cauzei penale poate avea loc și în cazul când unul din învinuiți a recunoscut pe deplin vina în comiterea infracțiunii și a depus o cerere prin care solicită ca judecata să aibă loc pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală. În acest caz, cauza penală în privința acestuia se va disjunge și va fi remisă în instanța de judecată pentru a fi judecată potrivit art. 364¹ CPP, iar în privința celorlalți învinuiți urmărirea penală se va desfășura potrivit procedurii generale.

În același timp, considerăm că disjungerea poate avea loc și în cazurile de suspendare a urmăririi penale în baza art. 287¹ CPP. Astfel, în cazul comiterii infracțiunii de către mai multe persoane, cărora li s-a înaintat învinuirea, iar unul dintre învinuiți a dispărut, sustrăgându-se de la urmărirea penală, ori locul aflării lui nu este stabilit, cauza penală în privința acestuia va fi disjunsă, iar în privința celorlalți învinuiți cauza va fi remisă, conform procedurii, instanței de judecată. Disjungerea cauzei penale în privința învinuitului dispărut, care se sustrage de la urmărirea penală, ori locul aflării lui nu este stabilit, are loc dacă în privința acestuia au fost dispuse investigațiile în vederea căutării lui potrivit art. 288 CPP. O altă regulă în acest caz este că disjungerea nu se va răsfrânge negativ asupra efectuării depline și obiective a urmăririi penale și cercetării judecătorești.

Poate fi admisă disjungerea și în cazul în care nu este identificată persoana care poate fi pusă sub învinuire. Această situație apare în cazul când infracțiunea este comisă în participație, iar unii din subiecții activi ai infracțiunii nu au putut fi identificați. Atunci, în privința învinuiților cauza va fi expediată pentru soluționarea în fond, iar în privința persoanelor neidentificate cauza penală va fi disjunsă.

Considerăm că disjungerea cauzei penale poate avea loc și în cazul de refuz privind lipsirea persoanei de imunitate sau în caz de refuz de extrădare a persoanei de către un stat străin. Disjungerea în cazul vizat poate avea loc cu condiția că fapta penală a fost comisă prin participație, iar în privința unei persoane s-a refuzat lipsirea ei de imunitate, pe care o are potrivit funcției sale, ori în cazul când un stat străin a refuzat extrădarea. În privința celorlalți învinuiți cauza va fi expediată în judecată, iar în privința persoanelor discutate cauza penală se va disjunge.

Prin urmare, considerăm oportun ca legislația procesual penală să prevadă într-o normă separată cazurile când poate avea loc disjungerea cauzei penale sau a unor materiale din această cauză, astfel încât să se facă o claritate în acest sens.

Disjungerea cauzei penale are loc prin ordonanța procurorului, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu.

În concluzie, menționăm faptul că disjungerea și conexarea cauzelor penale nu afectează principiul cercetării obiective, complete și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei, duc la efectuarea urmăririi penale într-un termen rezonabil, desfășurarea unui proces rațional și logic, precum și la economisirea resurselor cu privire la desfășurarea urmăririi penale, respectând

în acest fel drepturile și interesele legitime ale participanților la procesul penal.

Referințe bibliografice

1. A se vedea art. 16 din Legea nr. 90 din 25.04.2008, cu privire la prevenirea și combaterea corupției. Publicat: 13.06.2008 în Monitorul Oficial nr. 103-105 art. 391. Versiune în vigoare din 01.02.12 în baza modificărilor prin LP 277 din 27.12.11, MO25-28/03.02.12 art. 85.
2. Ig. Dolea, Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Comentariu aplicativ, Ediția a 2-a, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2020.
3. www.jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10085 (vizitat la 24.02.2021).

Despre autori

Tudor OSOIANU,

*doctor în drept, profesor universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică și
securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: tosoianu@gmail.com*

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: oastavciuc@mail.ru*

CZU 343.144.5(73)

DOI 10.5281/zenodo.5796503

PARTICULARITĂȚILE METODOLOGICE ALE APLICĂRII POLIGRAFULUI ÎN SUA**Iurie ODAGIU,***doctor în drept, conferențiar universitar***Andrei LUNGU,***doctorand*

În acest articol ne propunem să facem o analiză și evaluare a unor aspecte legate de evoluția și aplicarea poligrafului în SUA. Se acordă atenție rolului testărilor psiho-fiziologice la cercetarea infracțiunilor. Se face o analiză comparativă cu alte metode utilizate în cadrul testărilor cu aplicarea poligrafului. Ne vom axa atenția asupra metodelor de baza utilizate în SUA și vom formula recomandări pentru cercetările ulterioare în domeniul aplicării poligrafului la cercetarea infracțiunilor.

Cuvinte-cheie: poligraf, detectarea neadevărului, minciună.

METHODOLOGICAL FEATURES OF THE APPLICATION OF THE POLYGRAPH IN THE USA**Iurie ODAGIU,***PhD, Associate Professor***Andrei LUNGU,***PhD student*

In this article we intend to make an analysis and evaluation of some aspects related to the evolution and application of the polygraph in the USA. Attention is paid to the role of psycho-physiological tests in the investigation of crimes. A comparative analysis is made with other methods used in the tests with the application of the polygraph. We will focus on the basic methods used in the USA and formulate recommendations for further research in the field of applying the polygraph to in-fraction research.

Keywords: polygraph, lie detection, deception.

Introducere. În SUA, printre primele studii se leagă de numele lui John A. Larson, care, în colaborare cu profesorul de psihologie Robert A. Gesell, a realizat în 1920 un aparat poligraf portabil, pe care-l utiliza mai ales pe când lucra pentru poliția din Berkley. [1]

Cu timpul, persoane precum Leonarde Keller și John E. Reid au îmbunătățit metodica testării și tehnica poligraf, făcând posibilă aplicarea acestuia în procesul penal nu numai pe continentul american, ci și în peste de 75 țări cum ar fi: Canada, Japonia, Marea Britanie, Italia, Polonia, Olanda, Rusia, România, China, India, Africa de Sud, Mexic, Filipine, etc.

Scopul studiului. Autorii își propun să facă o analiză profundă a modelelor existente în SUA, pentru o înțelegere substanțială a particularităților metodologice ale aplicării poligrafului de către or-

ganele de aplicare a legii în Statele Unite.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate metodele: analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. Materialele utilizate le constituie publicațiile savanților din domeniu, precum și legislația corespunzătoare.

Rezultate și discuții. Contribuția SUA în promovarea tehnicii poligrafului este incontestabilă, cercetătorii americani având un rol esențial în elaborarea și dezvoltarea instrumentarului.

Metodele testării cu aplicarea poligrafului în SUA sunt multiple, diversificarea acestora fiind în funcție de scopurile testării (simple sau complexe), metoda de evaluare (clinică sau numerică), tipul întrebărilor, structura testului (metoda comparativă sau metoda Reid).

Metodele aplicate mai des în SUA sunt:

Metodica întrebărilor de control (UZCT),

Metodica comparativă a lui Nathan J. Gordon (IZCT),

Testul federal comparativ (FZCT),

Testul de întrebări generale al Forțelor Aeriene ale SUA (AFMGQT).

Metodele specifice testărilor la angajare sunt:

DLST - tehnica screening,

LEPET - tehnica screening aplicată la angajarea în organelor de aplicare a legii.

Cea mai utilizată metodă pentru determinarea comportamentului simulat este "Testul întrebării de control" (Control Question Test - CQT), dezvoltată de John E. Reid în anul 1947.

Prin ea se încearcă a se ajunge la esența problemei cu ajutorul câtorva întrebări relevante de forma:

na posedă cunoștință despre ele.

Întrebările se referă la detaliile, cunoscute doar de autorul faptei și persoanele care cercetează cauza. În acest context, doar persoana vinovată va reacționa puternic la întrebările relevante din cadrul testării.

Exemplu:

Ce obiect a fost folosit la omorul cet. Ionescu?

Funie ?

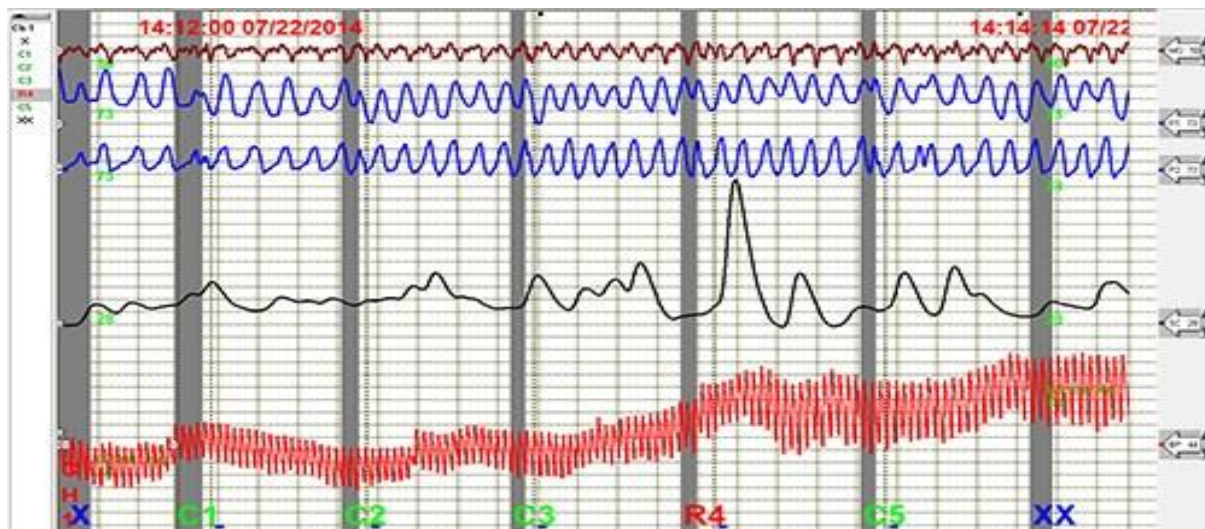
Bătă de baseball ?

Pistol ?

Cuțit ?

Rangă ?

Observăm, din exemplu de mai sus, că specialistul poligrafolog, în setul de întrebări, insearează un obiect real care a fost folosit la săvârșirea

D-ta ai comis furtul din magazinul Y?

Ai furat din magazinul Y un telefon mobil ?

Aceste întrebări sunt verificate de o întrebare de control:

Te-ai gândit vreodată să furi ceva ?

Tehnica este fundamentată teoretic prin faptul că o persoană nesinceră va reacționa puternic la întrebările relevante și slab la cele de control, în timp ce persoană nevinovată, aflată sub investigație, va reacționa exact invers.

Considerăm că, o atenție deosebită trebuie acordată metodei CIT- testul ce prezumă vinovăția, (Concealed Information Test). Particularitățile metodologice ale testului CIT constau în utilizarea unor informații specifice, circumstanțe, referitoare la o infracțiune, pentru a identifica, dacă o persoană

infracțiunii concomitent cu alte obiecte care nu au nici o atribuție la câmpul infracțional.

Persoana testată va primi indicație de la poligrafolog să răspundă negativ la toate întrebările formulate. Persoana neimplicată la săvârșirea infracțiunii nu va avea reacții semnificative la nici una din întrebările formulate, pe când persoana implicată o să reacționeze la întrebarea cheie.

Bateria de întrebări va fi construită în așa mod, încât să fie exclusă probabilitatea unor reacții informative întâmplătoare la întrebările cheie, legate de obiecte/elemente reale din câmpul infracțional.[2]

Este important ca specialistul poligrafolog în procesul formării bateriei de teste să identifice obiecte/elemente, care sunt semnificative și me-

morabile pentru infractor, dar necunoscute persoanei nevinovate. Un cuțit adus la locul crimei și folosit pentru a înjunghia victima va fi memorabil pentru infractor, în timp ce o măsută de cafea prezentă în câmpul infracțional poate să nu fie.[3] Elementele direct legate de acțiunile infractorului în comiterea unei infracțiuni formează elementele cheie pe baza cărora se vor construi seturile de întrebări.

Considerăm că, cunoașterea profundă și temeinica a metodologiei investigării diferitelor tipuri de infracțiuni ar contribui calitativ la procesul de alcătuire a bateriei de întrebări folosite în cadrul testării cu aplicarea poligrafului.

Există exemplu Japoniei, care a acceptat exclusiv metoda CIT, preluată de la americani, în calitate de metodă folosită la testările cu aplicarea poligrafului în țara sa. În mai 1971, Biroul de Investigații Criminale al Agenției Naționale de Poliție din Japonia a introdus primul standard la nivel național pentru testarea cu poligraful, care era obligatoriu în toată țara.

Cu toate că există diferențe între cele două metode, nu trebuie trecut cu vederea faptul că în domeniul detecției comportamentului simulat acestea au avut și au o contribuție semnificativă, deschizând căile spre probațiune și focalizând investigațiile criminalistice.

Considerăm că, metoda CIT este rezultativă la etapa aplicării poligrafului pentru stabilirea și/sau verificarea circumstanțelor săvârșirii infracțiunii în faza de urmărire penală. În activitatea specială de investigații este recomandabilă metoda CQT.

Practica aplicării în SUA arată că foarte des se aplică metoda de testare CQT, după care este aplicată metoda CIT. Metoda CQT ne permite să restrângem cercul de bănuți, iar metoda CIT ne permite să stabilim dacă persoana are cunoștințe despre detaliile infracțiunii.

În SUA nu există o părere unică cu privire la aplicarea poligrafului raportată la acuratețea, utilizarea și potențialul acestuia. Există un pluralism de opinii în acest context, opiniile fiind polarizate, având susținătorii săi în mediul academic, poligrafologi teoreticieni, specialiști poligrafologi practicieni, avocați, judecători etc.

Spre exemplu, în statul Arizona se impun o serie de condiții speciale, prin care se poate admite în cadrul unui proces penal rezultatele testării cu

aplicarea poligrafului. S-a demonstrat că poligraful a indicat corect vinovăția sau nevinovăția inculpatului în aproape 85-90% din totalitate cazurilor și că este un instrument util în soluționarea cauzelor penale care au ca obiect infracțiunile de furt, jaf sau verificarea declarațiilor martorilor. Teama sistemului procesual penale este că, în cazul admiterii sale, atât judecătorul, cât și juriul din sistemul american să nu se ghideze în măsură determinantă de rezultatele acestuia, ci este nevoie, de fapt, să pună pe poziții de egalitate fiecare probă administrată în cauză.

Este important de remarcat faptul că la ora actuală există o scindare a atitudinii față de metodologia aplicării poligrafului. Există poziția față de metodele aplicate la testările poligraf ale poligrafologilor teoreticieni și a poligrafologilor practicieni.

Se atestă tendința simplificării procedurii testării cu aplicarea poligrafului la specialiștii practicieni, pe când specialiștii teoreticieni consideră că testările ar trebui să fie mult mai complexe.

Considerăm că, promovarea testărilor cu aplicarea poligrafului este influențată și de faptul că există industria producătoare a instrumentarului de detecție a comportamentului simulat. Lideri la acest capitol în SUA, precum și în lume sânt companiile: Lafayette și Axciton. În acest context susținem ideea, că instituțiile de aplicare a legii trebuie să se ghideze de aspectele științifice în domeniul respectiv, ignorând elementele de marketing.

Există păreri, precum că poligraful echivalează cu o știrbire adusă demnității persoanei, că aparatul în sine este afectogen, deoarece ar constitui un mijloc de intimidare care poate determina persoana să mărturisească fapte pe care altfel nu le-ar fi recunoscut. Toate aceste acuzații la adresa poligrafului sunt nefondate din punct de vedere științific, ele vehiculându-se doar în acele medii în care se cunoaște prea puțin sau aproape deloc valoarea tehnicii poligraf. În pofida acestei atitudini ostile pe care multe persoane o încearcă, testarea poligraf constituie în multe țări o practică obișnuită.

În Statele Unite ale Americii, testul poligraf se aplică în baza Legii privind testarea angajaților cu poligraful (The Employee Polygraph Protection Act of 1988), în cadrul investigațiilor penale, la acordarea accesului la informațiile secrete, în cadrul investigațiilor de contrainformații, în baza

clauzelor stipulate în contractul individual de muncă sau la inițiativa angajatului. Acordul persoanei de a fi supusă testului poligraf reprezintă o condiție esențială.

În SUA Judecătoria Supremă a stabilit încă în anul 1965 că obligarea subiectului să accepte testarea la poligraf se consideră încălcare a drepturilor constituționale ale acestuia. De aceea, testarea la poligraf se înfăptuiește doar cu consimțământul persoanei care urmează a fi testată, prezentat în formă scrisă și având autorizarea obligatorie a organelor care efectuează urmărirea penală. Totodată, în 32 state din SUA rezultatele obținute la testare sunt acceptate în calitate de probe în judecătorile de prima instanță, pe lângă alte probe care confirmă vinovăția sau nevinovăția acuzatului. În judecătorile de prima instanță, de asemenea sunt acceptate în calitate de probe și rezultatele testărilor care au fost efectuate cu acordul părților implicate în proces.

Examinarea reacțiilor psiho-fiziologice cu aplicarea poligrafului este utilizată în SUA și în procesul de selecție și promovare în organele polițienești, descoperindu-se că este extrem de utilă (eficientă) în identificarea unui risc ridicat pentru această profesie. Astfel, în urma unui studiu recent în patru state americane, (Ohio, Illinois, Maryland și Florida) s-a descoperit că din 3576 de angajați ai poliției, care au fost testați în vederea selecției de personal, 58% au fost identificați ca prezentând risc ridicat pentru aceasta meserie. Ulterior s-a descoperit implicarea lor în diverse fapte penale: tâlhărie, luare de mita, trafic de droguri, etc.

În perioada 2010 - 2017, poliția statului Phoenix, Arizona a efectuat 3.711 de teste poligraf a candidaților la funcțiile polițienești a statului. Dintre aceștia, în timpul sau după testare 96 de persoane au mărturisit că au săvârșit infracțiuni, inclusiv două cazuri de extorcare și patru cazuri de omor.

Spre exemplu, în FBI, numărul testărilor cu aplicarea poligrafului efectuate în 2003 a crescut cu 50% față de 2001-2002, iar în 2004 cu încă 25%. În total, din 2001 până în 2003, FBI a efectuat 27.426 de examinări poligraf, iar numai în 2004 au fost efectuate peste 10.000 de examinări.

Poligraful este utilizat pe scară largă de CIA, Serviciul Național de Informații și Agenția Națională de Securitate. În serviciile speciale se

asigură măsuri de informații și contrainformații, se efectuează screening-uri și investigații pentru stabilirea integrității personalului.

Doar în contextul „programei de apărare împotriva amenințărilor teroriste”, Ministerul Apărării SUA examinează anual peste 12000 persoane.

În 1966 a fost fondată Asociația Americană Poligraf - organizație profesională care există pentru a oferi instruire, elaborează metode și standarde ale testării cu aplicarea poligrafului, contribuie la creșterea profesională continuă a specialiștilor poligrafologi. APA este formată din experți și profesioniști de cea mai înaltă calitate în examinări poligraf, cercetători, care împărtășesc un angajament comun față de interesul public prin dezvoltarea și promovarea corectă a practicilor aplicării poligrafului, cu respectarea normelor științifice și etice. [4]

Asociația Americană Poligraf în 2019 a standardizat la nivel național procedura testării cu aplicarea poligrafului. [5]

La ora actuală în SUA:

Asociația Americană Poligraf (American Polygraph Association - APA), care în anul 1988 număra 1800 membri, actualmente are peste 3000 membri.

Există peste 30 școli de pregătire în domeniul poligraf, care contribuie, inclusiv, și la pregătirea specialiștilor pentru alte țări ale lumii.

Academia în Științe Juridice din SUA, (American Academy of Forensic Sciences) pregătește specialiști poligrafologi în cadrul cursurilor inițiale, având un program de 160 ore în grupe ce nu depășesc 15 persoane. Programele de perfecționare durează 4 săptămâni și se organizează în grupuri a câte 25 persoane cu un număr de 180 ore.

Absolvind cursurile inițiale, cursantul devine stagiar și are obligația să petreacă peste 200 teste tutelat de un poligrafolog experimentat, având obligația ca un număr de minim 25% din teste să fie direcționate în domeniul cercetării infracțiunilor.

Generalizând, conchidem că calitativ, testările cu aplicarea poligrafului la cercetarea infracțiunilor sau îmbunătățit considerabil în ultimele trei decenii și la ora actuală acest instrumentar poate fi considerat ca un mijloc eficient de investigare ce poate fi aplicat în cadrul procesului penal.

Pe măsura ce cercetările în domeniul aplicării poligrafului continuă, acesta va continua să arate noi performanțe. În acest context, considerăm că un mare potențial în perspectiva aplicabilității sale, la etapa urmăririi penale, o are metoda CIT-metodă care a demonstrat eficiența sa fiind folosită pe larg în Japonia.

Suștinem cu fermitate ideea că, poligraful reprezintă un mijloc de investigație și nu trebuie privit ca un mijloc de acuzare. De asemenea considerăm că, cel mai mare beneficiu al aplicării poligrafului în cadrul procesului penal încă nu a fost realizat.

Referințe bibliografice

1. C. Turner, *Detection scientifique du mensonge dans l'Armee Americane*, în (Revue Moderne de la Police, nr. 61, 1963) pg. 16
2. Gershon Ben-Shakhar and Eitan Elaad, "The Validity of Psychophysiological Detection of Information with the Guilty Knowledge Test: A Meta-Analytic Review," *Journal of Applied Psychology* 88, no.1 (February 2003): 131-151.
3. Makoto Nakayama, "Practical Use of the Concealed Information Test for Criminal Investigation in Japan," in *Handbook of Polygraph Testing*, ed. Murray Kleiner (London, UK: Academic Press, 2002): 49-86.
4. The American Polygraph Association (APA) is a professional association of polygraph examiners. It was established in 1966. It has about 3000 members. <https://www.polygraph.org/>
5. Apa standards of practice, adopted august 23, 2019
6. Ioan Bus – "Psihodetectia comportamentului simulat", Ed. Ingram, Cluj-Napoca, 2000.
7. Tudorel Butoi, Alexandru Butoi, Ioana-Theodora Butoi – "Psihologia comportamentului criminal-investigarea duplicitatii suspectilor in interogatoriul judiciar", Ed. Enmar, Bucuresti, 1999.
8. Tudorel Butoi – "Crima sub lupa detectorului de minciuni", Edit Press "Mihaela" S. R. L., Bucuresti, 1997.
9. Constantin Georgiade – "Originile magice ale minciunii si geneza gandirii", Imprimeria nationala, Bucuresti, 1938.
10. Mircea Miclea – "Stres si apărare psihica", Ed. Presa Univesitara Clujeana, Cluj-Napoca, 1997.
11. Андреева О. И. Проблемы психофизиологического исследования: криминалистический аспект // Вестн. Том. гос. ун-та. – 2014. – № 389. – С. 158–161.
12. Rev. "Time", articolul "The fine art of catering liars; a quick know-to-course for those who are frequently deceived", de John Leo, aprilie 22, 2000

Despre autori

Iurie ODAGIU

doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii
și managementul calității
a Academiei „Ștefan cel mare” a MAI,
e-mail: criminalistic@gmail.com

Andrei LUNGU

doctorand,
Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md

CZU 343.9.018

DOI 10.5281/zenodo.5796505

ПРАВОВАЯ РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ СЕМЕЙНОГО НАСИЛИЯ В АРМЕНИИ И ОПЫТ ПРАВОПРИМЕНЕНИЯ

Армен Патваканович ГУКАСЯН,
кандидат юридических наук, доцент

Статья посвящена актуальной на сегодняшний день проблеме семейного насилия. Выделяются и описываются характерные особенности закона Республики Армения „О предотвращении насилия в семье защите лиц, подвергшихся насилию в семье и восстановлению солидарности в семье”. В качестве исследовательской задачи в статье была определена попытка подвести промежуточные итоги правоприменения данного закона. Обосновывается мысль о том, что дальнейшие исследования правовой регламентации предотвращения семейного насилия в Республике Армения необходимо продолжить в рамках комплексных исследований с привлечением криминологов, социологов и психологов.

LEGAL REGULATION FOR PREVENTING DOMESTIC VIOLENCE IN ARMENIA AND EXPERIENCE OF LAW ENFORCEMENT

Armen GUCASEAN,
PhD, Associate Professor

The article is devoted to the current problem of domestic violence. The author highlights and describes the characteristic features of the Law of the Republic of Armenia “On prevention of domestic violence, protection of victims within the family and restoration of solidarity in the family”. As a research task, the article identifies an attempt to summarize the interim results of the enforcement of this law. The idea is substantiated that further research on the legal regulation of the prevention of domestic violence in the Republic of Armenia should be continued within the framework of comprehensive research with the involvement of criminologists, sociologists and psychologists.

Общеизвестно, что семья играет важнейшую роль в становлении и психическом развитии личности. Именно в семье человек стремится удовлетворить ряд базовых психологических потребностей, связанных со стремлением к безопасности, признанию, эмоциональной поддержке и принятию со стороны значимых близких людей. Тем не менее, нередко желание найти семейный комфорт остается неудовлетворенным, а самые близкие люди становятся источником опасности.

Насильственные действия со стороны членов семьи приносят более серьезный ущерб психологическому и физическому здоровью человека, чем аналогичные действия со стороны посторонних людей. Глубокая психологическая травма, вследствие жестокого обращения со стороны близких людей, от которых подобные действия меньше всего ожидаются,

приводит к развитию острого чувства недоверия к окружающему миру в целом. Часто страдающий от насилия в семье остается наедине со своей проблемой и ему кажется, что в этом мире больше не к кому обратиться за помощью [1].

Не случайно, что проблема насилия в семье нашла свое отражение в «Судебнике» знаменитого средневекового армянского мыслителя Мхитара Гоша (конец XII века). В частности, в 15-ой главе говорится: «Если муж избил жену, сломал ей руку или ногу, выколол глаз, разбил зуб, то он обязан был платить штраф в 2000 дахеканов» (это примерно 9 килограммов серебра, что, по нынешним рыночным ценам, равняется сумме около двух миллионов драмов или 4 тысячи долларов) [2].

Проблема насилия в семье стала еще актуальнее в современном мире, ежегодно наблю-

дается рост случаев насильственных действий со стороны одного члена семьи по отношению к другому. Семейное насилие является серьезным нарушением прав человека, к последним прежде всего следует отнести: право на жизнь и физическую неприкосновенность; право не быть объектом издевательств или жестокого, унижающего обращения; право на свободу от дискриминации по половому признаку; право на здоровое и безопасное развитие.

Учитывая статистические данные подтверждающие серьезность сложившейся ситуации для современной Армении, после бурных и продолжительных дискуссий в широких слоях армянской общественности, 13 декабря 2017 года Национальным Собранием Республики Армения был принят закон «О предотвращении насилия в семье, защите лиц, подвергшихся насилию в семье, и восстановлении солидарности в семье» [3]. Данный правовой акт определяет понятие насилия в семье; организационно-правовые основания предотвращения насилия в семье и защиты лиц, подвергшихся насилию в семье; полномочия компетентных органов в сфере предотвращения насилия в семье и защиты лиц, подвергшихся насилию в семье; виды средств защиты, основания для их применения; особенности примирения лиц, подвергшихся насилию в семье и применивших насилие в семье; правовую защиту сведений о лицах, подвергшихся насилию в семье.

Армянский законодатель выделил следующие виды насилия в семье (ст. 3 закона):

а) физическое насилие - побои и прочие насильственные действия, предусмотренные Уголовным кодексом РА, преднамеренное причинение вреда здоровью, незаконное лишение свободы, преднамеренное причинение сильной физической боли;

б) половое насилие - преступления, направленные против половой неприкосновенности и половой свободы, предусмотренные Уголовным кодексом РА;

в) психологическое насилие - преднамеренное причинение сильного душевного страдания, в том числе реальная угроза применения физического, полового или экономического насилия, преднамеренное регулярное совершение таких действий, которые вызы-

вают в лице обоснованный страх перед опасностью, угрожающей личной безопасности его или члена его семьи, регулярное унижение достоинства, крайняя социальная изоляция, принуждение к искусственному прерыванию беременности;

г) экономическое насилие - принудительное лишение лица необходимых средств к существованию (пищи, одежды, жилья, лекарств) с целью создания материальной зависимости или власти над ним, неправомерное ограничение прав распоряжения, владения и пользования имуществом, принадлежащим по праву собственности или общей собственности, ограничения прав лица на получение образования или свободу выбора работы;

д) пренебрежение - преднамеренное неудовлетворение минимальных условий для существования ребенка (питание, одежда, жилье, медицинское обслуживание и помощь, образование) со стороны родителя либо законного представителя, обладающего надлежащей информацией и возможностями, а также преднамеренное неудовлетворение минимальных условий для существования недееспособного и нуждающегося в помощи родителя (питание, одежда, жилье, медицинское обслуживание и помощь) со стороны совершеннолетнего и дееспособного ребенка, обладающего надлежащей информацией и возможностями.

К членам семьи армянский законодатель относит:

- независимо от обстоятельства совместного проживания: супруг (включая лицо, находящееся в фактических брачных отношениях); бывший супруг; родитель, в том числе отчим, приемный родитель, опекун; ребенок (в том числе приемный, усыновленный, духовный); супруг приемного родителя; родители супруга; родители бывшего супруга;

- совместно проживающие: бабушка, дедушка; брат, сестра; сестра супруга, брат супруга; а также для родителей, брата и сестры супруга – зять и невестка.

К мерам защиты лиц, пострадавших от насилия в семье, армянский законодатель относит:

- ✓ предупреждение,
- ✓ постановление о неотложном вмешательстве,

✓ защитное постановление.

При принятии мер защиты выносятся обоснованное постановление. В то же время их принятие не препятствует возбуждению уголовного дела и осуществлению уголовного преследования.

Предупреждение выносится сотрудником полиции в том случае, когда факт насилия в семье со стороны полиции обнаружен впервые, деликт не содержит явных признаков состава преступления и нет оснований для неотложного вмешательства. Постановление о вынесении предупреждения включает извещение об ответственности при продолжении либо повторении насилия.

Постановление о неотложном вмешательстве сотрудник полиции незамедлительно выносит в том случае, когда налицо факт насилия и имеется обоснованное предположение продолжения либо повторения насилия. Такое постановление выносится также в том случае, когда после вынесения предупреждения, в течение одного года насильник совершает новый акт, не содержащий признаков преступления. Срок действия постановления о неотложном вмешательстве не может превысить 20 дней.

Постановлением о неотложном вмешательстве могут быть применены следующие ограничения:

1) принудить семейного насильника незамедлительно покинуть место проживания жертвы насилия и запретить его возвращение туда до истечения срока действия постановления;

2) запретить семейному насильнику посещать жертву насилия по месту ее проживания, работы, учебы, отдыха и т.д., а при необходимости – также лиц, находящихся под ее опекуном;

3) запретить семейному насильнику приближаться к жертве насилия (при необходимости также лицам, находящимся под ее опекуном) на такое расстояние, которое может вызвать у нее обоснованный страх от опасности угрозы ее личной безопасности, при этом в постановлении должна быть указана конкретная дистанция;

4) изымать оружие, находящееся у семейного насильника до истечения срока действия постановления;

5) запретить семейному насильнику общаться с жертвой преступления по телефону, другим средствам связи, вести переписку, а при необходимости – также с лицами, находящимся под ее опекуном.

Защитное постановление выносится судом для защиты жертвы насилия и лиц, находящихся под ее опекуном и для предотвращения новых проявлений семейного насилия. Для вынесения защитного постановления жертва семейного насилия, либо с ее согласия – центр содействия могут обращаться в суд. Защитное постановление выносится сроком до 6 месяцев и может обоснованным постановлением суда продлеваться 2 раза, каждый раз не более чем на 3 месяца.

Защитным постановлением могут быть применены следующие ограничения:

1) принудить семейного насильника незамедлительно покинуть место проживания жертвы насилия и запретить его возвращение туда до истечения срока действия постановления. При установлении срока данного ограничения суд учитывает возможность размещения в приюте жертву насилия и лиц, находящихся под ее опекуном;

2) запретить семейному насильнику посещать жертву насилия по месту ее проживания, работы, учебы, отдыха и т.д., а при необходимости – также лиц, находящихся под ее опекуном;

3) запретить семейному насильнику приближаться к жертве насилия (при необходимости также лицам, находящимся под ее опекуном) на такое расстояние, которое может вызвать у нее обоснованный страх от опасности угрозы ее личной безопасности, при этом в постановлении указав конкретную дистанцию;

4) изымать оружие, находящееся у семейного насильника до истечения срока действия постановления;

5) возложить обязательство на семейного насильника совместно с жертвой насилия разделить расходы на содержание несовершеннолетних детей и лиц, находящихся на их иждивении (алименты);

6) запретить, при необходимости, свидания с детьми;

7) запретить семейному насильнику общаться с жертвой преступления по телефону,

другим средствам связи, вести переписку, а при необходимости – также с лицами, находящимся под ее опекуном;

8) возложить на семейного насильника обязанности прохождения реабилитационной программы.

Следует отметить, что защитное постановление или защитный ордер достаточно распространенная мера воздействия также во многих странах СНГ [4-7].

Принимая во внимание то, что с даты принятия закона РА «О предотвращении насилия в семье, защите лиц, подвергшихся насилию в семье, и восстановлению солидарности в семье» прошло полных три года, считаю возможным подвести первые промежуточные итоги правоприменения данного закона. Следует отметить, что в первом полугодии 2018 года в Полиции РА на базе инспекционных подразделений по делам несовершеннолетних были созданы специализированные подразделения по профилактике насилия в семье и правонарушений несовершеннолетних. Все сотрудники вновь созданных подразделений прошли соответствующую переподготовку, получили необходимую квалификацию и для их эффективной работы были разработаны методические рекомендации. Уже во втором полугодии 2018 года в органы полиции Армении поступило 990 сообщений о насилии в семье, по которым сотрудниками полиции было вынесено 413 предупреждений, составлено 128 решений о неотложном вмешательстве, взяты на учет 541 насильника [8]. За 2019 год в органы полиции Армении поступило 1886 сообщений о насилии в семье, по которым сотрудниками полиции было вынесено 776 предупреждений, составлено 260 решений о неотложном вмешательстве, взяты на учет 1056 насильника [9]. В 2020 году количество сообщений о насилии в семье осталось почти неизменным по сравнению с 2019 годом - 1888, по которым сотрудниками полиции было вынесено 834 предупреждений, составлено 339 решений о неотложном вмешательстве, взяты на учет 1173 насильника [10].

Из числа зарегистрированных в 2020 году актов насилия в семье 585 содержали тот или иной состав преступления (в 2019 году соответственно – 525). Фактически, насильственные преступления в семье в 2020 году состав-

ляли всего лишь 2,2% от общего количества зарегистрированных преступлений в Армении (в 2019 году – 1,9%) [11]. Важно отметить, что наибольший удельный вес среди насильственных преступлений в семье составили:

- побои (471 или 20,6% от всех зарегистрированных преступлений по ст. 118 УК РА),

- угроза убийством, причинением тяжкого вреда здоровью или уничтожением имущества (33 или 10,7% от всех зарегистрированных преступлений по ст. 137 УК РА),

- умышленное причинение легкого вреда здоровью (54 или 9,7% от всех зарегистрированных преступлений по ст. 117 УК РА),

- умышленное причинение среднего вреда здоровью (11 или 4,5% от всех зарегистрированных преступлений по ст. 113 УК РА).

Что касается более тяжких преступлений, то следует подчеркнуть, что они в семье совершаются гораздо реже. Так, за последние два года были зарегистрированы всего 4 убийства (ст. 104 УК РА) и 4 случая умышленного причинения тяжкого вреда здоровью (ст. 112 УК РА), причем два убийства было совершено детьми над родителями, по одному – родителем и прежним супругом. Из зарегистрированных за последние два года случаев причинения тяжкого вреда здоровью два приходится на сожителя, по одному – на мужа и сына.

В остальных случаях в качестве домашнего насильника чаще выступает муж по отношению к супруге (в 47,1% случаев умышленного причинения среднего вреда здоровью, 53,2% случаев умышленного причинения легкого вреда здоровью, 65,1% случаев побоев, 55,1% случаев угроз убийством, причинением тяжкого вреда здоровью или уничтожением имущества и т.д.). Примечательно, что почти по всем вышеперечисленным преступлениям гораздо чаще наблюдается применение насилия детьми в отношении родителей, чем обратная тенденция – родителей над детьми. Данный факт, пожалуй, можно объяснить относительно низким правосознанием, неумением отстаивать свои права особенно в детстве и юности.

Кстати, я далек от утверждения, что приведенная выше статистика насилия в семье адекватно отражает реальность проанализированных трех лет. По некоторым оценкам, правоохранительным органам становится из-

вестно не более 10% от общего количества всех случаев семейного насилия [12]. Общеизвестно, что данный вид насилия по объективным причинам относится к наиболее латентным деликтам, большая его часть относится к преступлениям частного обвинения и, разумеется, по ним уголовное преследование может начинаться при наличии обращения жертвы

насилия. Полагаю, что для полноты представления о данном негативном явлении в дальнейшем необходимо продолжить проведение комплексных исследований, с привлечением криминологов, социологов и психологов, с использованием широкого диапазона научно-методического обеспечения.

ЛИТЕРАТУРА

1. <https://vashe-soznanie.ru/?url=https%3A%2F%2Fvashe-soznanie.ru%2Fkonsultatsiya-psihologa%2Fpsixologicheskoe-nasilie-v-seme-v-otnosheniyax-posledstviya-nasiliya-v-seme-psixologicheskaya-pomoshh-perenesshim-nasilie-v-seme.html>
2. <https://ru.armeniasputnik.am/columnists/20190721/19691121/Dazhe-Mkhitar-Gosh-dumal-inache-problema-domashnego-nasiliya-stala-yablokom-razdora-v-Armenii.html>
3. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=118672>
4. Закон Республики Казахстан от 4 декабря 2009 г. № 214-IVЗПК «О профилактике бытового насилия» // Legislationline. URL: <https://www.legislationline.org/ru/legislation/section/legislation/topic/25/country/21> (дата обращения: 08.06.2021);
5. Закон Киргизской Республики от 27 апреля 2017 г. № 63 «Об охране и защите от семейного насилия» // Legislationline. URL: <https://www.legislationline.org/ru/legislation/section/legislation/topic/25/country/20> (дата обращения: 08.06.2021);
6. Закон Республики Молдова от 1 марта 2007 г. № 45-XVI «О предупреждении и пресечении насилия в семье» // Legislationline. URL: <https://www.legislationline.org/ru/legislation/section/legislation/topic/25/country/14> (дата обращения: 08.06.2021);
7. Закон Республики Таджикистан от 19 марта 2013 г. № 954 «О предупреждении насилия в семье» // Legislationline. URL: <https://www.legislationline.org/ru/legislation/section/legislation/topic/25/country/49> (дата обращения: 08.06.2021).
8. Справка о результатах оперативно-служебной деятельности Полиции РА за 2018 год, Ереван, 2019, с. 4
9. Справка о результатах оперативно-служебной деятельности Полиции РА за 2019 год, Ереван, 2020, с. 5
10. Справка о результатах оперативно-служебной деятельности Полиции РА за 2020 год, Ереван, 2021, с. 4
11. Официальные данные ИЦ Полиции РА, 2019-2020 годы, Ереван, 2021, с. 4
12. http://http_mcrb.by/?url=http%3A%2F%2Fmcrb.by%2Findex.php%2Fnovosti%2F338-nasilie-v-seme-prichiny-i-posledstviya

Об авторе

Армен Патваканович ГУКАСЯН

*кандидат юридических наук, доцент,
Научный консультант Центра исследований
прикладных проблем криминологии,
Национальное бюро экспертиз РА,
Ереван, Республика Армения*

УДК 342.7:351.74

DOI 10.5281/zenodo.5796511

APLICAREA PRINCIPIULUI NEDISCRIMINĂRII – UN OBIECTIV AL FORMĂRII POLIȚIȘTILOR ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Liliana CREANGĂ,

doctor în drept, conferențiar universitar

Necesitatea aplicării principiului nediscriminării rezultă din aceea că suntem înconjurați zilnic de diversitate, uneori în mod inconștient, în cadrul activităților noastre cotidiene. În același timp, managementul diversității a devenit o problemă globală, abordată în diferite contexte și practici organizaționale.

Diversitatea constituie un element crucial în organizațiile moderne de asigurare a ordinii publice, dar și în plan social. În acest sens, dezbateră cu privire la diversitate în cadrul societăților europene și naționale este un subiect deosebit de actual.

Diversitatea, așa cum este ea înțeleasă în multe organizații, presupune diferențele dintre persoane, pe baza identificării lor cu grupuri specifice. Cu cât grupurile reprezentate în orice organizație diferă și reflectă în mod fidel diversitatea socială, cu atât mai diversă este organizația respectivă. Promovarea diversității în cadrul poliției are drept obiectiv primordial găsirea și menținerea unui echilibru între asigurarea securității, implementarea strategiilor de ordine publică și respectarea drepturilor omului.

Cuvinte-cheie: diversitate, nediscriminare, egalitate, respectarea drepturilor omului, cultura managerială.

APPLYING THE PRINCIPLE OF NON-DISCRIMINATION – AN OBJECTIVE FOR TRAINING POLICE OFFICERS IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS

Liliana CREANGĂ,

PhD, Associate Professor

The need to apply the principle of non-discrimination results from the fact that we are surrounded daily by diversity, sometimes unconsciously, in our daily activities. At the same time, diversity management has become a global issue, approached in different contexts and organizational practices.

Diversity is a crucial element not only in modern law enforcement organizations, but also in social terms. In this sense, the debate on diversity in European and national societies is a particularly topical one. The more the groups represented in any organization differ and faithfully reflect social diversity, the more diverse the organization is.

Diversity, as it is understood in many organizations, involves differences between people based on their identification with specific groups. The primary objective of promoting diversity in police is to find and maintain a balance between ensuring security, implementing public order strategies and respecting human rights.

Keywords: diversity, non-discrimination, equality, respect for human rights, managerial culture.

Introducere. În domeniul complex al drepturilor omului nu există răspunsuri gata pregătite și nici liste cu activități de bifat. Polițiștii trebuie să își modeleze activitatea și acțiunile în conformitate cu orientările privind drepturile omului. Ei sunt puși în fața dificilei sarcini de a-și utiliza puterea de apreciere și de a evalua interesele conflictuale percepute în fiecare situație concretă. Cele trei dimensiuni reprezentate de cunoștințe, abilități și atitudini vor sprijini acest demers, constituind competențe de bază ce pot fi considerate rezultate dorite ale formării polițiștilor în domeniul drepturilor omului [1]:

Cunoștințele formează baza metodologi-

că, prin care să se înțeleagă funcția pe care o îndeplinesc drepturile omului în societate; evoluția (istorică) a drepturilor omului; înțelegerea principiilor drepturilor omului (în special, principiul necesității și al proporționalității, principiul nediscriminării, obligațiile statului de a respecta și de a proteja drepturile omului, universalitatea și indivizibilitatea lor); elementele de bază ale sistemului de protecție a drepturilor omului, conținutul normelor referitoare la drepturile omului care sunt relevante pentru activitatea lor (inclusiv interzicerea absolută a torturii); documentele internaționale importante în domeniul drepturilor omului;

organizațiile și instituțiile care acționează pentru drepturile omului; obiectivele și caracteristicile practicilor polițienești bazate pe drepturile omului în societățile democratice.

Abilitățile – obținerea unor abilități practice este esențială pentru aplicarea principiilor drepturilor omului în activitatea practică; comunicarea în mod profesionist cu comunitatea și cu părțile interesate externe, inclusiv cu comunitățile minoritare; formularea unei argumentări convingătoare; analizarea situațiilor din viața reală din perspectiva drepturilor omului, inclusiv prin identificarea încălcărilor acestora; folosirea abilităților de gestionare/ soluționare a conflictelor, capacitatea de a face față criticilor; dezbaterea aspectelor legate de drepturile omului, de diversitate și de activitatea poliției; disponibilitatea de a aplica analiza drepturilor omului în contextul mediului lor propriu, precum și al structurilor și practicilor organizaționale.

Atitudinea – formarea unei atitudini pornește de la respectarea propriei persoane și a altora pe baza demnității tuturor persoanelor; angajamentul față de egalitatea pe criterii de sex, rasă, culoare, origine etnică sau socială, caracteristici genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice sau de altă natură, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere, handicap, vârstă sau orientare sexuală etc.; încrederea în faptul că drepturile omului trebuie considerate un obiectiv și o bază a activității poliției; conștientizarea propriei responsabilități; empatia față de ceilalți, în special față de minorități; receptivitate; aprecierea părților interesate externe și interacțiunea cu acestea, inclusiv cu comunitățile și cu instituțiile de monitorizare; deschiderea către reflecție; disponibilitatea de a învăța din greșeli; pregătirea pentru a face față criticilor; acceptarea diversității din cadrul societății și a implicațiilor acesteia pentru munca de poliție.

Prin intermediul legislației privind nediscriminarea se dorește asigurarea tuturor persoanelor cu perspective egale și echitabile de acces la oportunitățile disponibile în societate.

În acest sens, polițiștii au obligația de a apăra drepturile omului, ținând cont de necesitățile de securitate a fiecărei persoane, ce presupune o abordare intersecțională, ceea ce le impune, prin urmare, să ia măsuri concrete la nivel organizațional și operațional pentru a garanta exercitarea drepturilor omului. Aceasta înseamnă obligația de a proteja drepturile omului de orice amenințare, inclusiv în relațiile dintre persoane, care reprezintă așa-numitul „nivel orizontal”. În cazurile de violență în

familie, de exemplu, polițiștii au obligația de a lua măsuri concrete pentru a proteja dreptul la viață și dreptul la integritate fizică și siguranță al victimei. Dacă polițiștii nu apără o persoană aflată în pericol, fără a avea o justificare adecvată, aceasta constituie o încălcare a drepturilor omului. De asemenea, această obligație le impune polițiștilor să investigheze în mod corespunzător orice reclamație referitoare la încălcarea dreptului la viață sau la integritate fizică, indiferent cine ar putea fi autorul faptei.

Deci, îmbunătățirea siguranței oamenilor prin abordarea necesităților lor specifice în materie de securitate poate contribui la realizarea egalității și nediscriminării.

1. Caracteristicile unei activități polițienești care promovează egalitatea și nediscriminarea

Întrucât poliția constituie punctul de interacțiune dintre oameni și sistemul de justiție penală, aceasta are posibilitatea de a asigura o experiență pozitivă: adică toate persoanele – bărbați, femei, fete și băieți – să fie tratate cu respect, iar infracțiunile comise împotriva acestora să fie abordate cu seriozitate. O astfel de abordare poate contribui la crearea unei societăți în care discriminarea și violența bazată pe gen nu sunt tolerate și unde egalitatea este posibilă.

Activitatea polițienească care promovează egalitatea de gen este axată pe cetățeni. Aceasta servește necesităților și intereselor întregii comunități și acordă atenție grupurilor care au fost marginalizate întotdeauna, precum femeile [2].

Astfel de acțiuni sunt sprijinite de servicii de poliție reprezentative și respectuoase, implicând o cultură a diversității, egalității și incluziunii. Un astfel de serviciu de poliție este supus unor controale și unei supravegheri independente riguroase pentru a menține profesionalismul, integritatea și standardele înalte de realizare.

Pentru ca serviciile polițienești să fie eficiente și să răspundă necesităților de securitate ale populației sunt importante următoarele aspecte:

➤ Activitatea polițienească să fie orientată pe servicii și pe prevenirea criminalității în parteneriat cu comunitățile în toată diversitatea acestora;

Poliția observă comunitățile în toată diversitatea acestora în calitate de parteneri în asigurarea siguranței și securității tuturor membrilor acestora, inclusiv împotriva abuzurilor comise de către stat sau de către reprezentanții acestuia. Aceasta recurge la aplicarea forței doar în ultimă instanță într-un mod proporțional și cât se poate de limitat. Polițiștii și polițistele pot fi abordate cu

ușurință și dau dovadă de respect în interacțiunile cu toată lumea.

➤ Infrafracțiunile împotriva tuturor persoanelor sunt tratate cu seriozitate în cadrul misiunilor fundamentale ale poliției și cu sensibilitate, în coordonare cu serviciile de sprijin;

Serviciul de poliție apreciază în mod egal drepturile, siguranța și bunăstarea tuturor membrilor societății. Abordarea violenței în familie și a altor infracțiuni comise în spațiile private de către partenerii intimi sau membri de familie este considerată parte integrantă a misiunii fundamentale a poliției (nu „probleme de familie” sau probleme ce vizează serviciile specializate). Acest lucru contribuie la crearea unei culturi în cadrul societății care respinge violența în toate formele sale. Violența în familie, în mod particular, este tratată cu prioritate din cauza frecvenței cu care are loc.

➤ Serviciile de poliție sunt diversificate și acordă un rol important femeilor;

Această diversitate la nivelul personalului este sprijinită de politicile de recrutare, instruire, fidelizare și promovare care recunosc meritul și competențele și nu doar concepțiile depășite privind activitatea polițienească. Aceasta ar putea include măsurile afirmative – atunci când grupurile care au fost anterior discriminate sunt țintite în mod specific pentru a asigura angajarea, fidelizarea sau promovarea acestora. Formulele flexibile de lucru, concediul parental și ajutorul pentru îngrijirea copilului favorizează egalitatea șanselor.

➤ Cultura organizațională și organele de conducere a poliției apreciază diversitatea, egalitatea, incluziunea și modelele masculine pozitive;

Sunt instituite politici solide și nediscriminatorii care sunt înțelese de toți polițiștii și aplicate în toate serviciile de poliție. Instruirile ce vizează înțelegerea politicilor și codurilor de conduită nediscriminatorii constituie o rutină a formării continue a personalului. O cultură de zero toleranță este aplicată în cadrul întregului serviciu de poliție în raport cu discriminarea, hărțuirea și abuzul.

Cultura organizațională a poliției favorizează și este caracterizată de masculinități pozitive – adică aceasta nu perpetuează ideea că bărbații, prin natura lor, sunt agresivi, puternici și dominanți.

Masculinitățile pozitive accentuează mai degrabă faptul că grija, compasiunea și respectul nu sunt caracteristici feminine înnăscute, dar sunt calități valoroase încurajate de toată lumea. De fapt, acestea îmbunătățesc comunicarea și liderismul. Serviciile de poliție oferă exemple de

masculinități pozitive în cadrul societății și au un rol decisiv în transformarea stereotipurilor de gen. Poliția oferă bărbaților și băieților modele de urmat sigure pe sine și încrezute, care sunt deschise diversității și cu care aceștia se pot identifica.

➤ Controlul riguros, eficient și independent al poliției este binevenit;

Controalele interne eficiente permit menținerea standardelor de integritate în cadrul serviciului de poliție, cu atenție deosebită pentru egalitate. Pe lângă aceasta, mecanisme de control robuste și independente au fost implementate și în afara poliției, pentru a garanta răspunderea. Aici pot fi incluse instituțiile naționale pentru drepturile omului precum oficiile apărătorilor drepturilor omului, organele de drept și comisile anticorupție (chiar dacă formele organizaționale pot să difere), precum și parlamentele. Aceste mecanisme sunt ele însele diverse din punct de vedere a dimensiunii de gen și sensibile la dimensiunea de gen. Un cadru legislativ favorabil asigură accesul acestora la datele necesare pentru a asigura monitorizarea, analiza, investigarea și realizarea corectă a procedurilor judiciare. Fiind considerate un element important în asigurarea calității activității polițienești, mecanismele de control pot să acționeze în caz de abuz, fără a fi influențate sau intimidat de politicieni.

Deci, pentru ca o organizație polițienească să funcționeze eficient, este nevoie ca personalul să fie adecvat implicat în muncă. Totodată, implicarea în muncă reprezintă o dimensiune esențială a comportamentului organizațional care poate fi evaluată cu ajutorul unor instrumente special alcătuite în acest scop.

2. Cultura managerială și influența ei asupra performanței polițienești

Pentru ca instituțiile să se mențină sănătoase și performante, este important ca acestea să investească permanent în menținerea stării de echilibru. Nu este foarte dificil, nici nu necesită foarte mult timp ca o organizație sănătoasă să devină dezechilibrată. O multitudine de cauze pot să conducă la acest efect, care poate să apară inclusiv în momentul în care persoanele care formează organizația inițiază și mențin relații disfuncționale sau dezvoltă comportamente abuzive. Toate acestea se pot traduce în pierderea încrederii, pierderea motivației, pierderea loialității și a sentimentului de apartenență, scăderea performanței [3].

Implicarea în muncă reprezintă o dimensiune esențială a comportamentului organizațional, care condiționează obținerea de performanțe cres-

cute în activitate. Evaluarea gradului de implicare în muncă pe o scară de intensități poate oferi tabloul unei diversități ce oscilează de la o puternică implicare, care poate semnala „sindromul dependenței de muncă”, trecând prin grade medii de implicare și ajungând la o implicare insuficientă în muncă.

În sistemul polițienesc, managementul eficient este tot mai interesat de creșterea eficienței activității actului polițienesc. Această preocupare aduce în centrul studiilor gradul de implicare al factorului uman. Eficiența este o rezultantă multifactorială care este legată de implicarea în activitate, de nivelul motivațional și de o serie largă de particularități ale structurii de personalitate, a celor care participă la activități și care se manifestă prin așa numitul „comportament organizațional”.

Oamenii dintr-o organizație nu se implică în mod egal în activitate, nu manifestă același gen de comportament, nu înțeleg în mod similar cerințele postului și nu se raportează identic la sarcini și la ceilalți. Deși în sistemul polițienesc există o relativă omogenitate în ceea ce privește sistemul educațional și instrucțional, în practică diferențele comportamentale sunt ușor de sesizat. Din acest motiv, în viziunea noastră, creșterea performanțelor în activitate este condiționată în mod direct de gradul de interiorizare al normelor de grup, de înțelegerea sarcinilor, de atașamentul față de muncă și organizație, de satisfacția profesională [4].

Cultura managerială funcționează ca o componentă și resursă importantă a culturii organizaționale. Ea se referă la sistemul de valori, credințe, aspirații, așteptări și comportamente ale managerilor unei organizații care se regăsesc în stilurile și tipurile de management utilizate în organizație, determinând astfel cultura organizațională. Cultura managerială urmărește integrarea deciziilor și acțiunilor personalului în scopul realizării obiectivelor previzionate dezvoltând în acest sens modele de comportament organizațional, amplificând coeziunea salariaților, promovând anumite stiluri manageriale și practicând un anume leadership.

Cultura managerială este puternic influențată de personalitatea managerilor, mai ales a celor de nivel superior fiind astfel o cultură personalizată.

Cultura managerială are un important rol de protecție a organizației și a salariaților, rol care este mai dificil de sesizat dar care este una din cauzele competitivității organizaționale [5].

Performanța polițienească, inclusiv capacitatea instituției de a răspunde ferm oricăror acte

discriminatorii este influențată de sistemul de valori pe care managerul le promovează și care se regăsesc în stilurile de management.

Spre exemplu, pentru managerul unui inspectorat de poliție se impune un stil de muncă care să asigure un grad superior de eficiență întregii activități. Aceasta necesită perseverență și pricepere de a organiza practic rezolvarea obiectivelor ce stau în fața inspectoratului. În același timp, stilul managerului trebuie să se caracterizeze prin operativitate, largă deschidere în perspectivă, apropierea de salariați și spiritul novator. Stilul de muncă trebuie să aibă caracter științific, adică să se bazeze pe judecată, pe principii raționale, evitând inspirația sau intuiția.

O altă trăsătură a stilului de muncă al managerului este cunoașterea exactă a realității obținută printr-un contact direct cu salariații, cât și printr-un sistem de informare direct, corect, operativ și eficient.

În conturarea și perfecționarea stilului de muncă, managerul trebuie să aibă în vedere faptul că stilul modern este stilul participativ, orientat asupra scopului și obiectivelor preconizate, planificat, raportat la viitor și care înlătură nepriceperea și insuficiența și stimulează cunoștințele, inteligența și inițiativa angajaților.

O altă trăsătură a stilului de muncă al managerului este fermitatea. Aceasta se manifestă îndeosebi în momente de tensiune psihică, atunci când managerul este chemat să adopte decizii îndrăznețe, în situații complexe și să dovedească tenacitate în transpunerea lor în fapt. În asemenea momente dificile, managerul trebuie să dea exemplu profesional de stăpânire de sine, de rezistență fizică și morală și, mai ales, de modestie.

Este necesară și o altă trăsătură și anume disciplina care trebuie să îl caracterizeze pe manager tot timpul și, îndeosebi, în momente grele.

Managerul trebuie să dețină informații și instrumente specializate pentru a preveni sau gestiona corect și eficient un posibil caz de discriminare. Cunoscând aceste informații și instrumente, puteți identifica acțiuni aplicabile la situații concrete, care sunt și cele mai potrivite pentru organizație.

Ideal este ca nici o organizație să nu ajungă în faza în care este nevoită să ia măsuri pentru a combate și înlătura starea de dezechilibru cauzată de comportamentele discriminatorii, ci să acționeze constant, într-o manieră în care toți angajații să se simtă în siguranță la locul de muncă, într-un mediu echilibrat.

În cazul în care relațiile disfuncționale nu

au putut fi controlate și prevenite, este necesar de identificat cele mai eficiente metode de combatere, iar aplicarea cu succes a acestora va contribui la:

- crearea unui mediu de lucru sănătos;
- obținerea unui capital de imagine;
- clasificarea în instituție unde este de dorit și avantajos să lucrezi;
- evitarea costurilor de pe urma actelor de discriminare;

• respectarea normelor legale în domeniu.

Astfel, managerul furnizează, demonstrează, prelucrează și coordonează un complex de valori, obiective și strategii ale instituției. Aceasta implică un volum mare de responsabilități, măiestrie și consum de energie. Resursele personale ale managerului, referitoare la aceste calități, determină în mare măsură stilul și strategia sa managerială, care la rândul său influențează productivitatea și competitivitatea instituției.

Concluzii. Poliția este o instituție specială alcătuită din funcționari publici cu un statut special, ce prezintă un interes deosebit în privința implementării politicilor de diversitate în contextul nediscriminării, datorită scopului pentru care a

fost creată această instituție, dar și a competențelor și sarcinilor speciale pe care le exercită personalul său – în mod frecvent, exercitarea competențelor de către polițiști interferează cu drepturi și libertăți fundamentale ale persoanelor. Poliția, fiind o instituție publică finanțată prin impozitele și taxele plătite de contribuabili, ar trebui să dea un bun exemplu în ceea ce privește politica de diversitate. De aceea, apreciem că mai multă diversitate și mai puțină discriminare pot contribui la obținerea unor rezultate-cheie pentru poliție [6].

În teorie, orice persoană poate deveni polițist, orice polițist ar putea deveni manager, dar practica forțelor europene de poliție și statisticile existente arată că este mai puțin probabil ca persoanele cu un profil divers (minoritari etnici, de gen sau sex) să se alăture forțelor de poliție și mai puțin probabil să fie promovate în funcții de conducere. În pofida existenței unui cadru legislativ adecvat în domeniul nediscriminării, precum și a disponibilității declarate pentru rezolvarea problemelor, problema diversității încă reprezintă o provocare pentru autoritățile publice, mai ales în zona instituțiilor de ordine publică și de aplicare a legii.

Surse bibliografice

1. FRA – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, Formare pentru polițiști din perspectiva drepturilor fundamentale, Manual pentru formatorii polițiștilor, Viena 2016.
2. DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women (2019) „Activitatea polițienească și dimensiunea de gen”, în: Set de instrumente privind aspecte de gen și securitate. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women.
3. Centrul Parteneriat pentru Egalitate, Cum gestionăm situațiile de hărțuire sexuală. Ghid practic pentru manageri, manageri de resurse umane și reprezentanți ai sindicatelor, 2007.
4. Arișanu Constantin, Rezumat la teza de doctorat „Contribuții la dezvoltarea teoriei și practicii din domeniul stilului de muncă al managerului practicat în structurile poliției române, în contextul integrării în Uniunea Europeană. Studii de caz la Inspectoratul de Poliție al Județului Brașov”, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, 2009.
5. Creța Simona Claudia, Hințea Călin Emilian, Macarie Felicia Cornelia (coord.), Politica de gen în organizațiile publice, Cluj-Napoca, 2011.
6. Sava Nicolae, Rezumat la teza de doctorat „Managementul diversității în contextul prevenirii discriminării în cadrul poliției”, București, 2015.

Despre autor

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept public și securitate a frontierei”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: creanga_liliana@gmail.ru*

CZU : 349.6

DOI 10.5281/zenodo.5796515

UNELE VIZIUNI TEORETICO - PRACTICE DE EFECTUARE A EXPERTIZELOR JUDICIARE ECOLOGICE ÎN CAZUL POLUĂRII APELOR

Olga CATARAGA,
doctorandă

Viorica TRIFĂUȚAN,
doctor în științe biologice

Activitățile antropogene pot genera anumite forme de poluare și modificare a climei, resurselor acvatice, florei și faunei. Degradarea mediului reprezintă atât un factor de risc la dezastru, cât și o cauză pentru creșterea vulnerabilității comunităților la hazarde.

Existența sistemelor sanitare adecvate și epurarea corespunzătoare a apelor uzate reprezintă condițiile de bază pentru un mediu înconjurător sănătos în așezările urbane și rurale. Scurgerea necontrolată a apelor uzate brute reprezintă o amenințare la adresa sănătății publice și a mediului înconjurător. Bolile hidrice afectează în mod deosebit copiii, grupurile vulnerabile și adulții ceea ce poate împiedica în mod semnificativ dezvoltarea economică a unei țări.

Cuvinte-cheie: expertiza judiciară ecologică bazinelor acvatice, expert judiciar ecolog, impact antropogen, poluarea apei, bioindicatori, epurarea apei.

SOME THEORETICAL - PRACTICAL VISIONS FOR CARRYING OUT ECOLOGICAL JUDICIAL EXPERTISE IN THE CASE OF WATER POLLUTION

Olga CATARAGA,
PhD student

Viorica TRIFĂUȚAN,
PhD

Anthropogenic activities can generate certain forms of pollution and change in climate, aquatic resources, flora and fauna. Environmental degradation is both a risk factor for disaster and a cause for increasing the vulnerability of communities to chance.

The existence of adequate sanitation and proper wastewater treatment are the basic conditions for a healthy environment in urban and rural settlements. Uncontrolled discharge of raw wastewater poses a threat to public health and the environment. Waterborne diseases particularly affect children, vulnerable groups and adults, which can significantly impede a country's economic development.

Keywords: ecological forensic expertise of water basins, ecological forensic expert, anthropogenic impact, water pollution, bioindicators, water purification.

Introducere. Astăzi o problemă stridentă de importanță vitală pentru întreaga omenire a devenit calitatea și cantitatea apelor. Existența omului depinde neconținut de resursele naturale și condițiile mediului înconjurător, însă, prin activitatea industrial-economică irațională a dereglat echilibrul natural existent, afectându-și starea de sănătate prin creșterea îmbolnăvirilor și diverselor maladii.

În trecut în Republica Moldova sursa de

poluare a resurselor acvatice erau pesticidele, ierbicidurile fungicidele aplicate în agricultură, astăzi, însă, sursa principală au devenit deșeurile menajere, gunoierul de grajd și apele reziduale neepurate sau epurate insuficient. Deșeurile sunt una din sursele importante de poluare a apelor pe întreg teritoriul republicii, căpătând proporții îngrijorătoare [3].

Necesitatea evaluării gradului de poluare a apei este binevenită din aspectul acțiunii dău-

nătoare asupra mediului și deficitului de apă potabilă. În fața organelor judiciare de la noi din țară și din statele vecine, tot mai dese sunt puse situațiile în care acestea au necesitatea de a consulta specialiștii în vederea soluționării problemelor legate de identificarea cauzelor poluării apelor. Din acesta cauză efectuarea expertizelor judiciare ecologice, fiind foarte solicitate în țara noastră și țările vecine au devenit de primă importanță. Principalele surse de poluare a apei sunt [3] :

- lipsa epurării corespunzătoare a apelor uzate;
- activitățile iraționale umane ce exercită o presiune crescândă asupra apelor subterane (principală sursă de apă potabilă);
- contaminarea cu microorganisme reprezentată principala cauză a bolilor;
- scurgerea necontrolată a apelor uzate brute reprezintă un pericol pentru sănătatea publică și mediul înconjurător;
- evacuarea necontrolată a apelor uzate nepurate sau parțial epurate, precum și infiltrarea mustului de bălegar de origine animală, afectează puternic calitatea surselor de apă și implicit sănătatea oamenilor;
- aplicarea agriculturii intensive, care implică utilizarea de erbicide chimice și suprafertilizarea scurgerea și infiltrarea de nitrați, pesticide și fosfați din terenurile agricole, în timpul precipitațiilor, este doar una dintre cauzele poluării apei.

Rezultate obținute și discuții. Conform legislației Republicii Moldova (HG nr.195/2017), în cazul poluării apei, de către organul judiciar se poate dispune expertiza la specialitatea cod. 12.04 "Expertiza judiciară a bazinelor acvatice", iar în dependență de obiectivele înaintate spre soluționare una din subdisciplinele: 12.04.01 "Expertiza judiciară botanică (mediul acvatic)", 12.04.02 "Expertiza judiciară ihtiologică (mediul acvatic)", 12.04.03 "Expertiza judiciară microbiologică (mediul acvatic)".

Obiectele de cercetare pot fi următoarele: cadavru înecat, algi, plante acvatice, haine cu fragmente de plante acvatice sau solzi de pește, frunze, rădăcini, spori, polen etc.

Expertiza judiciară ecologică botanică (mediu acvatic) se referă la clasa de examinări biologice și se ocupă cu analiza obiectelor vegetale (inclu-

siv algi, plante acvatice) și rezultatele obținute pot fi folosite în calitate de dovezi în descoperirea diferitor infracțiuni la fel și în calitate fundamentală pentru a înțelege hotărârea de judecată (în cazul constatărilor tehnico-științifice).

În majoritatea cazurilor sarcina de bază acestor expertize este determinarea obiectelor de natură vegetală în bazinele naturale și artificiale, părților de plante care constituie obiectul cercetat, cauza înmulțirii în masă a unor specii acvatice de plante, determinarea originii obiectului cercetat etc. Sunt soluționate diverse obiective așa cum ar fi prezența resturilor vegetale pe obiectele prezentate pentru examinare, caracteristica sistematică a materialului cercetat ridicat de la locul faptei, determinarea microobiectelor de natură vegetală, arealul de răspândire a plantelor depistate, perioada anului și faza de dezvoltare a plantelor, compoziția chimică etc.

Pentru materialul biologic din mediul acvatic se respectă anumite tehnici de colectare, depozitare, transportare. Până la transportarea probelor de apă în laborator este necesar de a asigura depozitarea lor în condiții în care să prevină orice modificare a numărului de microorganisme prezente în ele. Pentru a se reduce modificările probei pe durata prelevării, păstrării, transportarea se efectuează în cel mai scurt timp posibil, imediat după prelevare. Trebuie evitată contaminarea suprafeței ambalajelor. Transportarea se face în lăzi compartimentate, refrigerate sau cu agenți frigorifici, în care se menține temperatura 5 ± 3 °C, evitând înghețarea probelor, mai ales când recipientele utilizate sunt din sticlă.

Recipientele trebuie să rămână sigilate până la deschiderea lor în laborator și să fie protejate împotriva tuturor contaminărilor exterioare. În dependența materialului prelevat se respectă condiții specifice, elucidate într-o instrucțiune elaborată și validată în Laboratorul de Expertize Judiciare a Materialelor și Substanțelor și aprobată la Consiliul Metodico-Științific al Centrului Național de Expertize Judiciare pe lângă Ministerul Justiției. Ambalajul se sigilează și pe etichetă se înregistrează următoarele informații: originea probei și condițiile de prelevare; amplasamentul locului de prelevare și informații despre locul de prelevare; data prelevării; metoda de prelevare; numele persoanei care a făcut prelevarea; rezulta-

tele analizelor (măsurărilor) efectuate la fața locului etc. [1].

După prelevare, probele sunt transportate către laborator. În timpul transportului trebuie asigurate condiții care evită contaminarea probelor prelevate sau degradarea acestora. Pentru probele care vor fi supuse analizelor corespunzătoare poluanților organici sau biologici trebuie cu precădere evitată încălzirea în timpul transportului.

În ultimele decenii în bazinele acvatice se observă tot mai frecvent dezvoltarea masivă a unor specii de alge, care provoacă fenomenul de „înflorire a apei”, deoarece, în timpul dezvoltării abundente a unor specii de alge, apa capătă o culoare specifică, în funcție de conținutul pigmentilor fotosintetici din celula algală. Dezvoltarea abundentă a acestor specii este urmată de pieirea în masă a peștilor și a altor animale acvatice.

Speciile utilizate ca bioindicatori în mediul acvatic reflectă adesea situația trofică a mediului respectiv. Pentru prelevare se utilizează recipiente care nu produc pierderi prin absorbție, volatilizări sau contaminări cu substanțe active, se folosesc recipiente din material plastic sau din sticlă (vase, borcane, eprubete). Prelevarea se face prin împărțirea virtuală a zonei monitorizate într-un sistem tip grilă și prelevarea din fiecare zonă sau aliator prin alegerea punctelor de prelevare fără un model anume. Pentru ca probele colectate să fie reprezentative și de calitate trebuie evaluată permanent posibilitatea de contaminare.

Informațiile care însoțesc activitatea de prelevare a probelor sunt:

- descrierea mediului: localizarea punctelor de prelevare, introducerea coordonatelor, aria de prelevare, viteza de curgere, sedimentarea;

- descrierea apei de monitorizat: organisme, contaminare vizibilă, prezența gazelor.

În decursul prelevării se înregistrează observații referitoare la proprietățile organoleptice: *mirosul* (se notează tipul de miros și persistența lui), *turbiditatea* (limpede, opalescent, slab turbure, puternic turbure sau opac), *culoarea* (aprecierea realității din teren se va face cu una din variantele: incolor, foarte slab colorat, slab colorat sau puternic colorat și ce culoare anume).

Probele prelevate se depozitează în condiții de etanșitate a recipientelor, în condiții de tem-

peratură astfel încât proprietățile probelor de apă să nu fie modificate până când se efectuează investigațiile.

Expertiza ecologică ihtiologică (mediul acvatic) prezintă examinarea și identificarea obiectelor de origine animală (ihtologică) și determinarea taxonomică a materialului cercetat, precum și stabilirea circumstanțelor ce au provocat pieirea în masă a peștilor, a planctonului și a altor animale acvatice. În cadrul acestor cercetări se determină apartenența obiectului la lumea animală; apartenența de grup și de specie a obiectului; componența numerică a speciei ce a dus la schimbările evidente; acțiunea negativă a factorilor poluanți în bazinul acvatic; stabilirea daunelor pricinuite gospodăriei piscicole; originea, în cazul în care obiectul prezintă unele părți de structură (indicarea regiunii corpului animal); starea animalului în momentul săvârșirii acțiunii; determinarea modului de acțiune a factorilor externi asupra animalului; acțiunea factorului antropogen, prin încălcarea legislației ocrotirii naturii etc. [1].

Se prezintă următoarele obiecte de cercetare: ustensile de braconaj (undițe, plase, vase, unități de transport etc.); probe de plancton; diferite specii de pești (inclusiv părți separate ale corpului animal); solzi, piele, țesuturi, schelet, oase etc.

Deseori spre soluționare sunt înaintate următoarele: depistarea obiectelor ce se referă la grupa ihtiologică; ce specii de pește au fost depistate în materialul prezentat pentru examinare; apartenența obiectelor prezentate (solzii) sau fragmentele de țesuturi unui organism integru; numărul de specii identificate; ce substanțe chimice au fost depistate în țesuturile examinate de pește; substanțele chimice din țesuturile peștilor ce denotă poluarea mediului vital al indivizilor din această grupă ihtiologică; la ce stadiu de dezvoltare se află organismul ihtiologic examinat; dacă poluarea bazinului acvatic (râului) prezintă pericol pentru epuizarea resurselor de hrană a peștilor; care este natura deșeurilor din bazinele acvatice (casnice, industriale, tehnice etc.) care au provocat pieirea în masă a peștelui; dacă impactul depistat este de natură antropologică sau o catastrofă naturală etc. [1].

Reieșind din obiectivele înaintate pentru

expertiza judiciară ecologică ihtiologică se prezintă obiecte în litigiu, probe, material de referință etc. Se ridică, ambalează și prezintă în laborator în dependență de natura și starea obiectului, probei, respectând instrucțiunea de prelevare a materialului biologic.

Expertiza ecologică microbiologică (mediul acvatic) constă în examinarea cito-biologică a microobiectelor vegetale (microorganisme) și rezultatele obținute pot fi folosite în calitate de dovezi în descoperirea diferitor infracțiuni. Pentru astfel de examinări se prezintă obiecte de origine microbiologică (microbi, spori, microparticule etc.), ce determină starea ecologică a apei.

Pentru stabilirea florei microbiologice se respect anumite condiții de colectare, fiind colectate direct din focarul de infecție în vase microbiologice sterile de laborator. Materialul nativ se păstrează în condiții corespunzătoare, sigilat și etichetat. Probele ridicate de la obiectele în litigiu se ambalează în vase special pentru a păstra calitățile biologice. Moartea microbilor contaminați infectanți din probele destinate examenului microbiologic este o sursă de erori. Schimbarea probei poate fi influențată de acțiunea directă a razelor solare, deshidratare, schimbarea pH-lui, autoliză, etc. [1].

Transportarea se realizează în containere ce oferă protecția de lumină, evitarea contaminării din mediul înconjurător sau a persoanei ce contactează materialul biologic. Odată colectate probele trebuie să fie examinate în cadrul laboratorului în cel mai scurt timp posibil sau conservate în mod adecvat în dependență de natura probelor. Cu cât perioada de timp între colectare și examinare este mai mare, cu atât scade șansa efectuării unui examen corect. Materialul care necesită la transportare o anumită temperatură se transportă în containere înzestrate cu termofor, container izoterm cu gheață umedă sau frigider la 40C.

Pentru materialul prezentat incorect trebuie să fie îndeplinită fișa neconformităților.

Ambalajul trebuie să fie sigilat, etichetele să conțină: numărul ambalajului, numărul dosarului penal, data colectării, obiectul, timpul ridicării, starea în care a fost ambalat, se indică și alte particularități specifice, funcția, numele, prenumele anchetatorului, ce a efectuat examinări,

la fața locului, semnătura personală, (în caz dacă dosarul este deschis se mai adaugă inscripții explicative).

Prelevatele supuse analizei trebuie să fie însoțite de date informative suficiente, respectând toate cerințele instrucțiunii de ridicare a materialului biologic. După prelevare, probele sunt transportate către laborator. În timpul transportului trebuie asigurate condiții care evită contaminarea probelor prelevate sau degradarea acestora. Pentru probele care vor fi supuse analizelor corespunzătoare poluanților organici sau biologici trebuie cu precădere evitată încălzirea în timpul transportului [1].

Cea mai stringentă problemă în procesul de epurare a apelor uzate și care influențează substanțial asupra mediului ambiant în municipiul Chișinău, este lipsa instalațiilor pentru înlăturarea azotului și fosforului din apele epurate, precum și instalații performante suficiente de procesare a nămolurilor, de prelucrare (fermentare anaerobă, stabilizare aerobă, deshidratare mecanică la presare, la centrifugi etc.), din lipsa surselor financiare aceste construcții nu au fost finalizate și puse în funcțiune [2].

De exemplu, tratarea nămolului, până în an. 2009, se efectua pe platforme de nămol, proiectate și construite ca instalații provizorii pentru tratarea nămolului, concomitent, se construiau și instalații pentru fermentarea și deshidratarea mecanică a nămolului format la stația de epurare. Pentru funcționarea stabilă a stației de epurare și tratarea a 800 000 m.c. de nămol, anual, în conformitate cu normativele de exploatare, este nevoie de peste 44 ha platforme de nămol. Stația dispunea de 28 ha, iar diferența de 16 ha de platforme de nămol, conducea la apariția numeroaselor dificultăți în exploatare. Din lipsa suprafețelor necesare, în majoritatea cazurilor, după eliberarea platformelor, imediat, se produce umplerea acestora cu nămol proaspăt.

Întru soluționarea problemelor, vizând tratarea nămolului la Stația de epurare din mun. Chișinău, este necesar efectuarea reconstrucției, cu construcția instalațiilor performante de procesare a nămolului. Construcția a 16 ha platforme de nămol, care nu se ajung pentru funcționare stației, este costisitoare și irațională, dat fiind faptul

că tratarea nămolului prin această metodă este o tehnologie perimată [2].

Concomitent, în procesul de uscare a nămolului pe platformele de nămol, substanțele organice se descompun, emanând gaze, care provoacă un miros dezagreabil. Emisiile de gaze și mirosul pestilențial influențează negativ asupra mediului ambiant, situației sanitaro-epidemiologice și socio-ecologice din municipiul Chișinău [2].

S-a recurs la deshidratarea nămolului pe platformele existente cu utilizarea nămolului brut din decantoarele primare se pompează cu umiditatea de 98%, în cantitate de 2200 m³/zi în sacii din pânză geotextilă care sunt instalați pe platformele de nămol existente. În conducta prin care se transportă nămolul se injectează soluția de polimer. Nămolul, care are flocule bine formate, nimerind în sacii din pânză geotextilă, momentan, se separă de apă. Apa, care se filtrează prin porii materialului sacilor din pânză geotextilă, are concentrații a impurităților: CCO - 425 mg/dm³; CBO5 - 120 mg/dm³ - 200 mg/dm³; MS - 100-250 mg/dm³ și este transportată la Stația de pompare a apelor de drenaj și mai departe se pompează la intrare în stație. Procesul de fermentare a nămolului în saci decurge mai lent, izolat de mediul ambiant, cu excluderea emanării gazelor și Mirosurilor [3].

Implementarea acestei tehnologii, a permis intensificarea procesului de deshidratare a nămolului și a redus suprafețele platformelor de nămol. Acest proces tehnologic a fost implementat pentru o perioadă temporară, în prezent nu se aplică.

O altă problemă stringentă este ca, contrar prevederilor legislației, unii agenți economici activează în lipsa unei stații de epurare, încălcând starea sanitaro-epidemiologică a resurselor acvatice din preajmă. Privind epurarea apelor urbane este obligatorie colectarea apelor uzate și construirea stațiilor de epurare [5].

Râurile mici sunt adesea afectate de activitățile antropice locale, în cazul exemplului nostru este poluarea râului Bîc, prezentând o calitate slabă a apei. Comunitatea și administrația locală au puterea de a schimba condițiile. Este de așteptat ca apele de câmpie să aibă cea mai scăzută calitate, iar influența factorilor locali în poluarea râului este maximă. Proprietățile acestor ape se pot modifica în general foarte rapid – de exemplu turbiditatea,

influențată de precipitații, sau culoarea influențată sezonier. Variația naturală a calității apei este obișnuită pentru cazul apelor de suprafață, poluarea antropică a acestora trebuie însă menținută la un nivel cât mai scăzut posibil.

Epurarea corespunzătoare a apelor uzate și sistemele sanitare sigure constituie probleme cheie cu care ne confruntăm pentru menținerea unui mediu înconjurător curat atât în zonele urbane, cât și în cele rurale.

Microorganismele produc un nămol biologic, numit nămol activ. În sistemele naturale, aerarea se realizează în majoritatea cazurilor, în mod natural. În cadrul expertizelor judiciare lipsa microorganismelor respective este un indiciu de epurare inefficientă.

În prezent în mun. Chișinău activează circa 9826 de agenți economici care au contracte de prestare a serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare cu S.A. ”Apă-Canal Chișinău” [4].

În urma examinărilor în teren s-a constatat:

-unii agenți economici deversează în diverse bazine acvatice apa uzată cu concentrații majore de substanțe nocive, poluând solul, râurile, iazurile, terenuri agricole;

-agenții economici, care dispun de surse proprii da alimentare cu apă (puțuri arteziene) și nu permit controlul instalațiilor proprii de alimentare cu apă și de canalizare, iar apele uzate sunt deversate cu concentrații majorate, în comparație cu normele permise sau deversează apele neepurate prin sistemul pluvial;

-spălătorii auto, care au proiectate și construite sisteme de epurare și reciclare a apei, care nu funcționează și deversează apele poluate și deșeurile în sistemul pluvial;

-întreprinderile de prelucrare a cărnii, peștelui, de producere a dulciurilor, care nu folosesc apă și nu deversează ape uzate, dar funcționează, se întreabă cum se mențin procesele tehnologice;

-majoritatea întreprinderilor de producere a vinului nu posedă instalații de epurare a apelor uzate, iar depășiri la deversarea apelor uzate în sistemul de canalizare nu se depistează (apa permanent este curată) se întreabă unde sunt deșeurile de producere.

În anii 90 în or. Chișinău existau peste 125 de Stații de epurare locale la întreprinderile indus-

triale, care erau noi construite și cele mai performante pe atunci. În ultimii ani, întreprinderile industriale au fost închise și, drept urmare, majoritatea stațiilor locale de epurare ale apelor uzate ale agenților economici au fost lichidate. Acest fapt a condus la majorarea concentrațiilor poluanților apelor uzate la intrarea în stația de epurare de 2-3 ori, iar în unele cazuri, aceste concentrații se majorează de 5-6 ori [4].

Un rol esențial în determinarea gradului de poluare a bazinelor acvatice joacă algele. *Algele* sunt unele din cele mai sensibile organisme, care reacționează la prezența unei game largi de substanțe chimice, inclusiv anorganice și organice inclusiv - erbicide, detergenți, produse petroliere ș.a. Unele alge au un ciclu de dezvoltare scurt și colonizează repede noile habitate, astfel încât modificările la nivel de comunități prezintă răspunsuri rapide la schimbările mediului, multe specii prezintă cerințe și toleranțe ecologice bine definite. Astfel unul din indicatorii efectului toxic al poluanților este pieirea celulelor algale, modificarea vitezei de creștere, modificarea proceselor fotosintezei și altor procese metabolice. Substanțele poluante care sunt toxice pentru animalele acvatice, nu sunt toxice pentru alge, mai mult ca atât în prezența unora are loc intensificarea activității vitale a algelor [6].

Algele elimină în mediul acvatic diferite substanțe – acizi organici, polisaharide, aminoacizi și substanțe biologice active (antibiotice, vitamine, auxine), astfel acționează asupra altor organisme acvatice și contribuie la formarea calității apei. În același timp, algele pot utiliza unele substanțe organice, metalele grele, radionuclizi, fiind agenți activi ai autoepurării apelor poluate și *buni indicatori* ai calității apei în cadrul expertizelor judiciare ecologice. Prin activitatea lor vitală, algele planctonice contribuie la productivitatea biologică a oricărui ecosistem acvatic, indiferent dacă procentul de participare la aceasta este mare sau redus. Pe de altă parte, în mod indirect ele participă la productivitatea biologică a ecosistemelor acvatice, deoarece constituie o parte a hranei animalelor la diferite nivele trofice [6].

Dezvoltarea intensă a algelor planctonice are drept consecință "*înflorirea apei*"- fenomen în timpul căruia algele devin un izvor de poluare,

îmbogățind ecosistemul cu substanțe organice în exces. Înmulțirea intensă a algelor planctonice este condiționată pe de o parte de concentrația optimă a elementelor biogene, pe de altă parte rezistența lor la factorii nefavorabili ca oscilațiile conținutului metalelor, salinității și valorii pH. Unul din factorii ce influențează repartizarea organismelor și formarea tabloului diversității hidrobionților este factorul antropic, care se manifestă în 2 moduri: diminuarea diversității hidrobionților în zonele activității intense a omului în legătură cu poluarea mediului acvatic și distrugerea biotopurilor prin nimicirea unor sau altor specii [6].

Colectarea probelor de fitoplancton, iar ulterior de prelucrare și păstrare a acestora, reprezintă o sarcină nu tocmai ușoară pentru cercetători ca urmare a caracteristicilor foarte variate ale organismelor ce îl formează, dimensiunilor (începând de la sub 1 μm) și datorită compoziției lor biochimice diferite. Punctele de prelevare trebuie fixate la o distanță rezonabilă față de țărm, pentru a elimina posibilitatea contaminării probelor cu perifiton: algele planctonice se dezvoltă în zona eufotică (zona în care cantitatea de lumină pătrunsă este suficientă pentru a permite fotosinteza), zonă a cărei adâncime maximă variază în funcție de bazinul de apă. Frecvența de colectare depinde de rata de creștere a organismelor luate în studiu.

Un alt aspect de care trebuie să se țină cont este legat de momentul zilei în care se face prelevarea, deoarece există o serie de componente ale fitoplanctonului care realizează deplasări pe verticală în masa apei, astfel încât, se pot găsi la suprafață în anumite momente ale zilei (în funcție de perioadele mai însorite sau când suprafața de apă este afectată de vânt), deplasându-se în profunzime ulterior. Probele cantitative de fitoplancton se colectează prin prelevarea unui volum precis de apă din stațiile și adâncimile stabilite.

În condiții de laborator se determină: compoziția fitoplanctonului, densitatea numerică pe specii și totală, biomasa pe specii și totală. În funcție de obiectivele înaintate, se pot calcula/compara anumiți indici, precum: frecvența, abundența, diversitatea, indici de similaritate în cazul studiilor comparative la mai multe ecosisteme, etc. Plecând de la valorile biomasei fitoplanctonului, se deter-

mină indicele de troficitate, respectiv starea de trofie a apei din bazinul monitorizat. Nu în ultimul rând, analizând compoziția fitoplanctonului, se pot evidenția speciile cu valoare de bioindicatori, stabilind starea de saprobitate a apei respective. Ulterior, se trece la analiza și interpretarea rezultatelor, prin compararea situației la diferite stații de prelevare, la diferite orizonturi de eșantionare sau, după caz, la compararea rezultatelor obținute într-o serie de timp între diferite laboratoare [1].

Concluzii. Impactul poluării bazinelor acvatice reprezintă rezultatul combinației factorilor negativi naturali și antropici. Poluarea apei potabile și schimbările climatice așa ca seceta,

inundațiile reprezintă un risc în continuă creștere pentru omenire. Epurarea și tratarea apelor reziduale urbane devine esențială în scopul protejării mediului împotriva efectelor negative ale deversărilor de ape reziduale urbane și industriale. Sunt necesare mai multe stații pentru colectarea, tratarea și evacuarea apelor reziduale urbane, ce induc un control riguros privind eliminarea și stocarea nămolului de epurare și reutilizarea apelor tratate pentru irigații în agricultură. Un rol important în realizarea acestor obiective îi revine expertizei judiciare ecologice, care reprezintă un suport științific solid pentru procesul judiciar menit să soluționeze impactul ecologic pe acest segment.

Bibliografie:

1. Cataraga Olga, Trifăuțan Viorica, alt. METODICA TIP de efectuare a expertizei judiciare ecologice Cod. MT-12.03 „Examinarea biocenozelor naturale și artificiale”, CNEJ MJ, PV nr.1 din 12.02.2020.
2. Gâlcă G. ș. a. Starea resurselor de apă. În: Starea Mediului în Republica Moldova în anul 2006 (raport național). Chișinău, 2007. p. 46-53.
3. Gavrilescu E., Olteanu I. Calitatea mediului (II). Monitorizarea calității apei. 2004, Ed. Universitaria, Craiova.
4. Hotărârea Guvernului nr. 950 din 25 noiembrie 2013 „Pentru aprobarea Regulamentului privind cerințele de colectare, epurare și deversare a apelor uzate în sistemul de canalizare și/sau în corpuri de apă pentru localitățile urbane și rurale”.
5. Hotărîrea Nr. 199 din 20-03-2014 cu privire la aprobarea Strategiei de alimentare cu apă și sanitație (2014 – 2028).
6. Șalaru V., Șalaru V., Melnic V. Fenomenul „înfloririi” apei și solului – aspecte ecologice și economice. Revista Botanica, Vol. III, nr. 3, Chișinău, 2011. p. 20-28.

Despre autori

Olga CATARAGA,

director al Centrului Național de Expertize Judiciare Ministerul Justiției, mun. Chișinău, Republica Moldova, doctorand Universitatea Babeș Bolyai, școala doctorală de drept, Cluj-Napoca, România, expert judiciar e-mail: olga.cataraga@justice.gov.md

Viorica TRIFĂUȚAN,

doctor în științe biologice, expert judiciar, Centrul Național de Expertize Judiciare Ministerul Justiției, mun. Chișinău, Republica Moldova e-mail: viorica.trifautan@mail.ru

CZU 341.215.43

DOI 10.5281/zenodo.5796518

**ON THE STATE OF LEGALITY AND PRACTICE OF PROSECUTOR'S
SUPERVISION OVER THE IMPLEMENTATION OF MIGRATION LEGISLATION
(ON THE EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF BASHKORTOSTAN)**

Elvira CHERNOVA,
PhD, Associate Professor

Rufina OLEYNIK,
candidate of history

The paper analyzes the state of legality in the implementation of migration legislation in Russia. The authors noted that migration processes on the territory of modern Russia play an important role in its economic development. Due to the huge migration flows, the state of law in this area is poor. All this leads to the fact that state bodies pay special attention to monitoring the implementation of legislation in this area. The Prosecutor's Office of the Russian Federation is called upon to play an important role in countering illegal migration.

Keywords: migration, legislation, foreign citizens, prosecutor's supervision, violation of rights.

**О СОСТОЯНИИ ЗАКОННОСТИ И ПРАКТИКЕ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА
ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ МИГРАЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
(НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ БАШКОРТОСТАН)**

Эльвира ЧЕРНОВА
кандидат исторических наук, доцент

Руфина ОЛЕЙНИК
кандидат исторических наук

В работе анализируется состояние законности в сфере исполнением миграционного законодательства в России. Авторами отмечено, что миграционные процессы на территории современной России играют важную роль в ее экономическом развитии. Из-за огромных миграционных потоков состояние законности в этой области оставляет желать лучшего. Все это приводит к тому, что государственные органы уделяют особое внимание контролю за исполнением законодательства в этой сфере. Важную роль в противодействии незаконной миграции призвана играть прокуратура РФ.

Ключевые слова: миграция, законодательство, иностранные граждане, прокурорский надзор, нарушение прав.

Migration processes in modern realities have a large-scale and international level. The flow of migrants from the Middle East and Africa to the EU countries has intensified and become uncontrollable. The Russian Federation, despite the not entirely favorable financial and economic situation, the tightening of legislation in the field of labor activity, nevertheless, continues to remain attractive to migrants, especially from neighboring countries.

Now in Russia seven million foreign citizens live, more than 700 thousand citizens from the CIS

countries are illegally [1]. Illegal migration poses a serious threat to security, public law and order, since illegal migrants do not lend themselves to state registration, are excluded from the system of official employment, the system of taxation, social protection of a person, which in turn involves their introduction into the shadow sector of the economy.

The prosecutor's office is called upon to play an important role in countering illegal migration, since the norms of migration legislation are violated by both migrants and government officials.

Supervisory measures taken by the prosecutor's office in the framework of monitoring the implementation of legislation in the field of migration, as well as measures to respond to violations, are the main guarantee of achieving a balance between all areas of public relations related to migration.

As examples of the most typical violations in the activities of the internal affairs bodies, the following can be noted:

- foreign citizens and stateless persons are not timely put or removed from the migration registration at the place of stay, and this information is not entered into the state information system of migration registration and is not sent to the tax authorities;

- no checks are made on the addresses of registration of foreign citizens and stateless persons on migration registration;

- no administrative proceedings are initiated against employers when it is revealed that migrants carry out labor activities without a work permit;

- the passports of foreign citizens are illegally confiscated.

Numerous violations are revealed in the Department for Migration Issues of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation. Thus, according to the results of the prosecutor's inspection, the employees of the Prosecutor's Office of the Republic of Bashkortostan revealed violations when granting permits to attract and use the labor of foreign workers; in 2020, more than 400 violations of migration legislation by employers were detected by employers. The deadlines for preparing and sending to the Ministry of Family, Labor and Social Protection of the Republic of Bashkortostan requests for providing opinions on the involvement and use of foreign workers were not met [1].

There are cases of abuse by the employees of the Migration Department of the powers granted to them: in the overwhelming majority of cases, when obtaining passports, it was required to provide documents that were not provided for by the current rules of law. Thus, the prosecutor's office of the Iglinsky district of the Republic of Bashkortostan revealed that 20 foreign citizens sent applications to the regional department for migration

issues in Bashkortostan for the provision of documents for temporary residence and adoption into the citizenship of the Russian Federation. In the list of necessary documents, these persons provided the decisions of the Iglinsky District Court, which established the fact of permanent residence in the territory of the country of these persons from the near abroad. As it turned out, civil cases based on the applications of foreign citizens were not submitted to the court and the corresponding decisions were not made. On the basis of these forged documents, 10 of these persons received a residence permit, another 8 - citizenship of the Russian Federation. In order to exclude the established violations of the law, the district prosecutor's office filed a statement of claim with the court on the recognition of the decisions of the migration service as illegal. The court satisfied the arguments of the prosecutor's office and made appropriate decisions on the statements of claim [2].

Foreign citizens violate the deadlines for registration with migration registration, they indicate false information in their applications. Thus, the Krasnokamsky District Prosecutor's Office monitored the implementation of migration legislation in the indicated territory. It was revealed that in the period from May to September of this year, a 45-year-old citizen presented to the migration service fake notifications of temporary residence and a fictitious certificate of registration of property rights. In reality, the said citizen did not own the said dwelling, because he sold it in April of this year. On the basis of the submitted documents, 9 citizens of the near abroad were registered in a residential building with an area of about 40 square meters, the above-named persons never lived at the indicated address. On the basis of this, the district prosecutor's office conducted an inspection necessary to clarify the issue of initiating a criminal case under Art. 322.1 of the Criminal Code of the Russian Federation (organization of illegal migration). Cases of permissive control over foreign citizens in respect of whom the time of stay on the territory of the Russian Federation expires are established [3].

Prosecutors also regularly reveal the facts of workers' residence at construction sites, in auxiliary and other non-residential premises at the place

of work that do not comply with sanitary and epidemiological rules and fire safety requirements.

Thus, the Belebeevskaya interdistrict prosecutor's office carried out an audit of the implementation of migration legislation in the work of the company Garant LLC. Based on the requirements of the law, foreign citizens permanently or temporarily residing in Russia must be registered at the address of residence and taken into account at the address of stay. However, the director of a commercial company used 10 citizens of Uzbekistan in the construction of a residential building in the city of Belebey, without fulfilling the specified requirements of the legislation.

Of particular relevance, in the light of the constant informatization of modern society, is the work to suppress activities aimed at legalizing illegal migration in the information and telecommunications network "Internet".

At present, with the active development and use of the Internet by an unlimited number of persons, the issues of illegal migration, registration of permits by illegal means require proper resolution. There are acute issues of timely and effective supervision by the prosecutor's office over information posted on Internet sites, which outlines the possibilities and methods of violating the procedure established by the legislator for legal stay on the territory of the Russian Federation, employment of foreign persons, obtaining a certain list of documents required for submission to relevant supervisory bodies. There are facts of proposals to conclude fictitious marriages by foreign citizens and stateless persons with citizens of the Russian Federation in order to obtain a temporary residence permit without taking into account the quota.

So, the prosecutor of the Ermekeyevsky district of the Republic of Bashkortostan carried out an inspection of the implementation of migration legislation, during which the website «https://vk.com/brak_ua» was revealed, information on the provision of services for concluding fake marriages with foreign citizens or persons was revealed at the indicated e-mail address with the absence of citizenship of any state, these marriages were concluded for registration in the territory of the Russian Federation and (or) citizenship of Russia in

a more accessible and faster manner, which helps to legalize registration in the territory of the Russian Federation and (or) citizenship of Russia in a simplified manner.

Thus, at present, the law provides for the need to restrict access to data that contains contacts of persons and information on the provision of assistance in registration of invalid marriages with foreign citizens or stateless persons in an attempt to register registration on the territory of the Russian Federation and (or) Russian citizenship for more quick and easy way. At the same time, prosecutorial supervision has a preventive focus, which contributes to ensuring security and law and order, preventing socio-economic tension and interethnic conflicts.

Among the most important problems of prosecutorial supervision in the field of implementation of migration legislation, it is necessary to highlight the problems of low efficiency of prosecutor's supervision in this area in relation to individual entrepreneurs and legal entities that use migrant labor. In particular, the prosecutor's office should carry out checks on commercial and non-commercial enterprises that use illegal labor of migrants. However, as a rule, the prosecution authorities pay more attention to the implementation of migration legislation by private (natural) persons, while the guilty employers evade responsibility.

In the conditions of modern Russia, the methods and means of prosecutorial supervision over the implementation of migration legislation should be constantly improved. One of the directions is to increase the level of interdepartmental cooperation, which makes it possible to respond in a timely manner to violations of migration legislation, both by state bodies and individuals. Of no small importance in this process is the improvement of the regulatory and legal framework, including on the main definition of the main directions of supervision in the field of migration. In general, taking into account the current migration situation, the prosecutor's office at a high level cope with the tasks of supervision in this area.

The preventive component of prosecutorial supervision plays an important role in the normal functioning of Russian society, since migrants are an integral part of it. Prosecutor's response mea-

sures prevent the growth of tension in those constituent entities of the Russian Federation where the number of migrants is significant. This method of supervision plays a significant role in maintaining law and order and ensuring security, preventing socio-economic tension and ethnic conflicts.

The problem of the effectiveness of prosecutorial supervision of compliance with legislation in the field of migration by individual entrepreneurs and participants in medium-sized businesses is due to the large volume of labor of migrants by these participants in economic relations, the lack of control or connivance in relation to individual

entrepreneurs by state bodies and the public.

Thus, today the situation in the migration sphere as a whole remains rather complicated. There are numerous violations of the law committed by officials of the territorial bodies of the Migration Directorate of the Russian MIA Administration in the exercise of their powers, as well as by commercial and non-commercial organizations. Particular attention should be paid to verifying the completeness, timeliness and legality of decisions made by authorized government bodies on applications from citizens of the Russian Federation and foreign citizens.

Bibliography

1. Summary of key performance indicators on the migration situation in the Russian Federation for January - October 2021 // [Electronic resource]. URL: <https://xn--b1aew.xn--p1ai/dejatelnost/statistics/migracionnaya/item/27072531/> (date accessed: 10.24).
 2. On the practice of prosecutorial supervision over the implementation of migration legislation // Official website of the Prosecutor's Office of the Republic of Bashkortostan [Electronic resource]. URL: <http://bashprok.ru/news/news.php?ID=12062> (date accessed: 24.10.2021).
 3. On the practice of prosecutorial supervision over the implementation of migration legislation // Official website of the Prosecutor's Office of the Republic of Bashkortostan [Electronic resource]. URL: http://bashprok.ru/news/news.php?ID=21086&phrase_id=120675 (date accessed: 09/11/2021).
 4. On the practice of prosecutorial supervision over the implementation of migration legislation // Official website of the Prosecutor's Office of the Republic of Bashkortostan [Electronic resource]. URL: http://bashprok.ru/news/news.php?ID=17557&phrase_id=120673 (date accessed: 09.11.2021).
-

About authors

Elvira CHERNOVA,

*candidate of law,
associate Professor of the Department of history
and theory of state and law, Ufa law Institute of
the Ministry of internal Affairs of Russia*

Rufina OLEYNIK,

*candidate of history,
senior lecturer of the Department of history and
theory of state and law, Ufa law Institute of the
Ministry of internal Affairs of Russia*

CZU 343.7

DOI 10.5281/zenodo.5796521

REAL ESTATE PROPERTY AS A SUBJECT OF FRAUD: FEATURES OF LEGAL IDENTIFICATION

Victor KONOPELSKIY,
doctor of Law, University Professor

Elena KUSHNAREVA

The article reveals the problems of defining the concept of the subject of a crime when committing real estate fraud, for correct legal identification. The concept of «real estate» is complex and multifaceted, and for a more precise definition of this term, the author proposes the distribution of real estate objects into groups, based on their functional purpose.

When writing the work, the author compared the modern concept of real estate with similar concepts in Roman law and its special regimes, on the division of ownership of real estate. The analysis of the points of view of scientists on the establishment of the subject of fraud in the field of real estate is carried out. In the context, the specific features of real estate are highlighted to determine the subject of crime and the object of property rights.

The author comes to the conclusion that criminal acts committed in the field of real estate are dangerous by the onset of harmful consequences: violation of property rights, illegal state registration of the emergence, transfer or termination of rights to real estate and, accordingly, causing material damage to the victim.

Keywords: fraud, subject of crime, property rights, real estate, crimes against property.

НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО КАК ПРЕДМЕТ МОШЕННИЧЕСТВА: ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ

В.Я. КОНОПЕЛЬСКИЙ,
доктор юридических наук, профессор

Елена КУШНАРЁВА

В статье раскрываются проблемы определения понятия предмета преступления при совершении мошенничества с недвижимостью, для правильной правовой идентификации. Понятие «недвижимость» – сложное и многогранное и для более точного определения данного термина, автором предлагается распределение объектов недвижимости по группам, исходя из их функционального назначения.

При написании работы, автором проводилось сравнение современного понятия недвижимости с аналогичным понятием в римском праве и его особыми режимами, о разделении права собственности на недвижимое имущество. Осуществляется анализ точек зрения ученых по установлению предмета мошенничества в сфере недвижимого имущества. В контексте выделяются специфические признаки недвижимости для определения предмета преступления и объекта имущественных прав.

Автор приходит к выводу, что преступные деяния, совершаемые в сфере недвижимого имущества, опасны наступлением вредных последствий: нарушением имущественных прав, незаконная государственная регистрация возникновения, перехода или прекращения прав на объекты недвижимости и, соответственно причинение материального ущерба потерпевшему.

Ключевые слова: мошенничество, предмет преступления, права на имущество, недвижимое имущество, преступления против собственности.

Introduction. The subject of the crime plays an important role both in the practice of lawmaking and law enforcement. The doctrine of the subject of crime with the time of its occurrence until now, has always been distinguished by controversial provisions and developed due to the need to

establish the subject of crime in law enforcement or in the process of scientific interpretation of criminal law. That is why this doctrine does not cause the slightest doubt about its purpose to serve the development of criminal law theory and the improvement of legal practice. [1, p. 192]

The study of real estate as a subject of fraud deserves special attention. Such a study has not only theoretical, but also practical significance, since the understanding of the corresponding object of criminal law protection depends on this.

Applied methods and materials. When preparing the article, the author used modern methods of scientific knowledge. In particular: the dialectical method - for scientific knowledge of social and legal phenomena that arise in the field of real estate; historical and legal, comparative legal, for the analysis of national and foreign legislation on the subject of fraud, in general, logical and semantic in order to define the concepts of «real estate» and «subject of fraud». Also, a formal-logical method was used to define certain terms: the subject of real estate fraud and signs of real estate.

The concept of real estate is key for understanding the fundamental features of the institution of law in general and crimes committed in relation to this type of property. Immovable property can be conditionally divided into three groups.

The first group is made up of real estate objects, which are assigned there according to their functional purpose. The legislator singled out land plots as an independent and basic type of real estate, this position is fair and indisputable, because all objects are located on the ground and are inextricably linked with it.

The second group of real estate consists of objects located on a land plot, the movement of which is impossible without their depreciation and changing their purpose. The legislator defined this provision in the Civil Code of Ukraine, but did not specify these objects. Objects located on a land plot can be conditionally divided into two types, namely: natural real estate objects and objects created as a result of human activity. Natural real estate is water bodies, forests, perennial plantings, independent or not always dependent on the results of human activity. At the same time, it should be remembered that neither subsoil areas, nor isolated water bodies, nor perennial plantations, nor even a layer of fertile soil of the earth can exist without connection with the land. In turn, real estate objects created by human labor, which have a direct connection with the land, include: buildings, structures, a single property complex of enterprises and objects of unfinished construction.

The third group is made up of mobile objects, which are subject to the legal regime of immovable property by law (ships, aircraft, space objects). This group is completely independent, and it includes things listed in Article 181 of the Civil Code of Ukraine. [2, pp. 23-30.]

It should be noted that in the criminal legal context there is no own concept of real estate applicable to criminal offenses against property. Based on the analysis of judicial and investigative practice, and public consciousness, some of the above-mentioned real estate objects, according to the Civil Code, indicated by the legislator as real estate, will not be taken into account in the context of the problem under consideration. This refers to rather colorful objects such as air, sea and space ships, as well as subsoil, which are the subject of regulation of an independent article of the Criminal Code of Ukraine.

Roman legislators very interestingly solved the issue of the legal status of premises in apartment buildings (and the latter, of course, existed during the specified period). According to the norms in force at that time, the owner of the land plot acquired ownership of the entire building and the division of the latter could only be carried out vertically with the obligatory division of the land plot. At the same time, the special regime extended to common walls, which were not subject to division and in respect of which the right to prohibit the commission of any actions did not apply. [3, p. 22]

Real estate in Roman law was considered not only land plots (*praedia, fundi*) and the bowels of the earth, but also everything that was created by someone else's labor on the land of the owner. It was recognized as a natural or property part of the earth's surface (*res soli*). Real estate included, in particular, buildings, crops, plantings. [4, p. 43.]

Most scientists consider not only property, but also the rights to it, to be the subject of fraud. However, there are cases when, after the entry of the right to someone else's property, the culprit may not be able to actually use it for various reasons (for example, changing the locks in the apartment by the former owner). However, these circumstances should not affect the qualification of this offense as a completed crime - fraud. And if only property is recognized as the subject of a crime, this qualification cannot be considered correct.

We share the point of view of most scholars who argue that the right to property can and is the subject of fraud. It should be noted that paragraph 3 of the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine «On judicial practice in cases of mercenary crimes against private property» dated December 25, 1992 No. 12 said: «The subject of fraud and extortion is not only property, but also the right to it (granting the right to demand the fulfillment of obligations, documents granting the right to receive property, etc.) ... «[5]

According to some scientists, only by acquiring the rights to housing, the criminal has the opportunity to carry out civil transactions with him in the future and profit from this. Money can be the subject of fraud related to the alienation of private housing, but provided that the offender took possession of the money without obtaining the right to housing. This is especially true in cases where the offender enters into an agreement on the alienation of housing in such a way that in the future it can be declared invalid in court. Under such circumstances, the offender's actions are not aimed at obtaining the right to housing, but at obtaining the difference between the inventory value of housing specified in the contract and the money actually paid, the amount of which is not indicated in the contract [6, p. 112]. In such offenses, the subject of encroachments in the commission of crimes in the field of residential property turnover is also money.

It can be determined that the specific features of real estate as a subject of crime and an object of property rights are as follows. 1. Real estate has a physical (geographic, spatial, property) attribute. 2. Real estate has an economic characteristic, i.e. has at least a minimal economic value (cost). 3. Legal sign of real estate.

If we proceed from the fact that the ownership of real estate is transferred to the person at the time of state registration of this right, then the following conclusion can be formulated: when determining the signs of fraud with real estate, it is required to establish not the fact of its seizure, but the fact of acquiring ownership of real estate, i.e. the moment of state registration of this right.

A generalization of existing positions and judicial practice allows us to single out a number of signs that indicate the specificity of the legal status of real estate as a subject of criminal encroachment:

- physical characteristics of real estate;
- material characteristics of property - impossibility of physical acquisition of real estate without changing its status;
- state registration of ownership of property;
- the fact of the transfer of the powers of ownership, use and disposal.

Due to the physical properties of residential real estate in the modern criminal law literature, it is reasonably noted that encroachment on it is possible not in all forms. Its inherent physical properties exclude the possibility of its abduction by secret, open or violent means, characteristic, respectively, for theft, robbery and robbery. Such objectively non-movable objects cannot be the subject of these methods of theft also due to their legal properties. The special economic value of residential real estate was determined by a special legal regime that ensures publicity and transparency of the acquisition and transfer of rights to such objects. For example, in the case of unauthorized seizure of a residential property, the perpetrator does not acquire property rights, and such an act cannot be considered as crimes against property, but must be qualified depending on the method of committing a crime under other articles of the Criminal Code of Ukraine.

To obtain property rights to a residential real estate object, the winemaker has no other way than by deception or abuse of trust to force the owner to transfer the rights to the property to the winemaker, which is possible only through fraud. [7, p. 27.]

A person committing a fraud acquires the right to property in a knowingly illegal way. In this case, the person who acquired the right to the property in this way does not legally become the owner of the property. You cannot acquire property rights by criminal means. You can become an owner only on the grounds specified in the civil legislation of Ukraine.

Thus, the acquisition of the right to property does not cause the victim to lose ownership of this property. This explains why the legislative definition of fraud refers to the acquisition of the right to someone else's property, and not to the acquisition of ownership of someone else's property. The acquisition of the right to property is inherent in most of the characteristics characteristic of the acquisition of someone else's property, in particu-

lar, someone else's property, illegality, gratuitousness, causing damage to the owner or other owner of property, a selfish goal. [8, p. 73]

One of the meanings of the word «acquire» means «to become the owner of something, mainly by buying.» [9, p. 930] Thus, the swindler, as a result of the commission of unlawful acts, becomes the owner of the right to someone else's property. By acquiring such a right, he has the opportunity to exclude it in the future and turn it to his own benefit or to the benefit of other persons. In this case, we are talking about the moment of the end of the fraud committed by acquiring the right to someone else's property. Scientists are solving this question ambiguously. Some believe that from the moment the fraudster receives the document on the basis of the possession of which he acquires the right to the property, the crime is recognized

as completed, regardless of whether the fraudster managed to obtain the corresponding property in kind or in monetary terms. [10, p. 128]

Conclusions. Thus, having studied real estate as a subject of fraud, the following conclusions can be formulated.

Fraud committed in the field of real estate actually infringes not on real estate as a thing, an object of the material world with certain physical properties and legal status, but on the totality of property rights determined by civil law that belong to the rightful owner. Such deviant behavior on the part of the perpetrators is quite common and dangerous with the onset of harmful consequences. At the same time, the main specificity of the legal regime of real estate is the obligatory state registration of the facts of the emergence, transfer or termination of rights to real estate objects.

Bibliography:

1. Muzyka A., Laschuk E. The subject of the crime: the theoretical foundations of cognition: a monograph. Kyiv, 2011. 192 p.
2. Grushchinska N. Characteristics of real estate as an object of civil law. Enterprise, economy and law. 2020. № 2. p. 23-30.
3. Elyashevich V. Essay on the development of forms of land turnover in the West. St. Petersburg: Printing house «Pravda», 1913. 78 p.
4. Vitryansky V. The contract of purchase and sale of real estate. Real estate. Moscow, 2000. 604 p.
5. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine «On Judicial Practice in Cases of Mercenary Crimes against Private Property» of December 25, 1992 № 12 [Electronic resource] - Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-92> (access date 09.10.2021).
6. Pavlova N. Features of the investigation of fraud related to the alienation of private housing: dis. Cand. jurid. Science: 12.00.09. Dnepropetrovsk: Gos. un-t int. Affairs, 2007. 223 p.
7. Dikiy A. Residential real estate as a subject of crimes against property. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. 2014, p. 27.
8. Musinko O. Theoretical principles of fraud investigation in modern conditions: a monograph. Kharkiv: «Law», 2010. 163 p.
9. Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language. Incl. and heads. ed. W. T. Busel. Irpen: WTF «Perun», 2002. 1728 p.
10. Commentary on the Criminal Code of the Russian Federation. Special part Ed. Yu. Skuratova, V. Lebedeva. Moscow, 1996. 832 p.

About authors

Victor KONOPELSKIY,

*doctor of Law, Professor,
Head of the Department of Criminal Law
and Criminology, Odessa State
University of Internal Affairs
Ukraine, Odessa, st. Uspenskaya, 1*

Elena KUSHNAREVA,

*adjunct of the Department
of Criminal Law and Criminology Odessa
State University of Internal Affairs
Ukraine, Odessa, st. Uspenskaya, 1*

CZU 342.7-056.26

DOI 10.5281/zenodo.5796523

ABORDĂRI PRIVIND SITUAȚIA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN SOCIETATE

Mariana PAVLENCU,
doctor în drept, conferențiar universitar

Ana-Maria REVENCO,
studentă

Oamenii sunt ființe sociale iar interacțiunea este un proces natural de zi cu zi, indiferent de diferențele dintre noi. Persoanele cu dizabilități sunt membrii societății exact ca și anumite rase, etnii sau minorități, care sunt supuse fenomenelor discriminării și incluziunii sociale pe fondul stereotipurilor, prejudecăților și stigmatelor manifestate de majoritatea membrilor societății.

Persoanele cu dizabilități și familiile acestora trebuie să aibă posibilitatea de a participa în mod egal cu ceilalți la toate aspectele vieții sociale și economice. Aceste persoane trebuie să aibă posibilitatea de a-și exercita drepturile cetățenești, inclusiv dreptul la liberă mișcare, de a alege unde și cum anume să trăiască și de a avea acces deplin la activitățile culturale, sportive și de petrecere a timpului liber.

Cuvinte-cheie : dizabilitate, incluziune, egalitate, comportament, criterii, nediscriminare, interzicere.

REFLECTION ON THE SITUATION OF DISABLED PEOPLE IN SOCIETY

Mariana PAVLENCU,
PhD, Associate Professor

Ana-Maria REVENCO,
student

People are social beings and interaction is a natural daily process, regardless of the differences among us. Disabled people are members of society just like certain races, ethnicities, or minorities, who are subject to the phenomenon of discrimination and social inclusion against the background of stereotypes, prejudices and stigmas manifested by most members of society.

Disabled people and their families must be able to participate with others equally in all aspects of social and economic life. These people must be able to exercise their civil rights, including the right to free movement, to choose where and how to live and to have full access to cultural, sporting and leisure activities.

Keywords: disability, inclusion, equality, behaviour, criteria, non-discrimination, prohibition.

Introducere. Persoanele cu dizabilități au aceleași drepturi ca orice altă persoană la demnitate, independență și participare deplină în viața socială. Măsurile care să le permită acestora să beneficieze de aceste drepturi formează nucleul acțiunii concertate a UE și a Convenției ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, la care UE este parte semnatară.

Discriminarea pe motiv de dizabilitate este un tratament diferențiat aplicat de indivizi și grupuri de indivizi, care nu se bazează pe un merit individual, ci pe presupuneri și stereotipuri sistematice, structurale sau de atitudine cu privire la un handicap fizic sau mental. În anii următori,

dizabilitatea va fi o preocupare și mai mare, deoarece prevalența sa este în creștere. Acest lucru se datorează îmbătrânirii populației și deci este un risc mai mare de handicap la persoanele în vârstă, precum și creșterii globale a unor maladii cronice precum diabetul, bolile cardiovasculare, cancerul și tulburările de sănătate mentală.

Materiale și metode aplicate. În procesul realizării studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele folosite sunt: doctrina juridică națională și internațională, literatura de specialitate, legislația națională și internațională

cât și publicațiile savanților din domeniu.

Un studiu recent efectuat de Organizația Mondială a Sănătății a relevat că în lume sunt peste un miliard de persoane cu dizabilități, ceea ce reprezintă aproximativ 15% din populația totală mondială [3]. Aproape 200 de milioane din aceste persoane suportă dificultăți majore în diferite aspecte ale vieții lor. Persoanele cu dizabilități au, în general, o stare a sănătății mai precară, un nivel de instruire mai modest, mai puține oportunități economice și un nivel semnificativ mai mare al sărăciei decât persoanele fără dizabilități. Aceasta se datorează în mare parte lipsei sau insuficienței de servicii disponibile pentru ele și barierelor multiple cu care ele se confruntă în viața cotidiană.

În Republica Moldova, statistica oficială prezintă date despre 179 800 de persoane cu diferit grad de dizabilitate, inclusiv aproximativ 14 000 de copii [1]. Mulți din ei nu activează în câmpul muncii, trăiesc sub pragul minimum de existență și se confruntă cu stigmatizarea și discriminarea în majoritatea aspectelor vieții.

Rezultate obținute și discuții. Odată cu ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea să asigure ca drepturile persoanelor cu dizabilități să fie respectate, promovate și protejate în aceeași măsură ca drepturile celorlalți membri ai societății. O mare parte din obligațiile pozitive care sunt impuse de CDPD revin administrației locale de nivelul unu și doi, dat fiind faptul că însăși filosofia și standardul introdus de Convenție constau în asigurarea disponibilității serviciilor și mecanismelor de protecție la nivel local, comunitar [6].

Pe parcursul trecerii timpului, tot mai des se observă în societate că persoanele care suferă de o anumită dizabilitate întâmpină dificultăți în realizarea drepturilor sale, fiind discriminate în diferite domenii, cum ar fi: refuzul de a include copiii cu dizabilități în școlile generale, dificultatea la intrarea în sediile de votare pentru a-și exprima dreptul la vot, dificultate la crearea familiilor și dreptul de a avea copii ș.a.

Cu toate acestea, este de remarcat că pentru asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități cu egalitate și nediscriminare pot contribui toți subiecții din societate, în special autoritățile publice locale, astfel [4]:

- să fie asigurate drepturile omului – sociale, economice, civile și politice – la același stan-

dard pentru toate persoanele, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități. În cazul persoanelor cu dizabilități, aceste drepturi vor fi asigurate doar dacă se va ține cont de nevoile specifice ale acestui grup de persoane;

- să fie implementate măsuri la nivel local pentru asigurarea acomodării rezonabile în toate domeniile (neacordarea acomodării rezonabile se consideră discriminare);

- să fie elaborate planuri locale de implementare a Convenției, care vor include activități de dezinstituționalizare, de dezvoltare a serviciilor sociale în funcție de nevoile persoanelor cu dizabilități, de incluziune a persoanelor cu dizabilități în instituții educaționale și în câmpul muncii, de protecție efectivă contra discriminării;

- să asigure aplicarea în practică a prevederilor Convenției ca act juridic superior, conform prevederilor Constituției RM, pentru neadmiterea sau interzicerea aplicării normelor legale discriminatorii (de exemplu acționarea în judecată pentru lipsirea capacității de exercițiu, acțiuni îndreptate spre instituționalizare forțată sau tratament forțat, neadmiterea la vot etc.);

- să fie revizuite și eliminate prevederile discriminatorii din diverse reglementări subordonate legii (regulamente ale instituțiilor locale, instrucțiuni, ordine, decizii ale APL). În special, vor fi eliminate prevederile privind limitările arbitrare la angajarea la muncă (apt/inapt), la acordarea serviciilor educaționale, sociale, medicale sau balneo-sanitare;

- să fie create niște mecanisme de reclamații pentru examinarea plângerilor privind actele de discriminare și luarea unor măsuri în vederea pedepsirii persoanelor care comit acte discriminatorii;

- să promoveze principiile nediscriminatorii în instituțiile comunitare. În acest scop este necesară instruirea funcționarilor publici, a directorilor de instituții cu privire la principiile nediscriminatorii;

- totodată, administrația publică locală, de comun acord cu societatea civilă, trebuie să fie foarte precaută pentru a nu prejudicia drepturile persoanelor cu dizabilități. Astfel, este categoric interzisă tolerarea sau nepedepsirea cazurilor de discriminare pe motiv de dizabilitate, cum ar fi: interzicerea includerii copiilor cu dizabilități în instituțiile de învățământ de către direcțiile de învățământ, directorii de instituții de învățământ

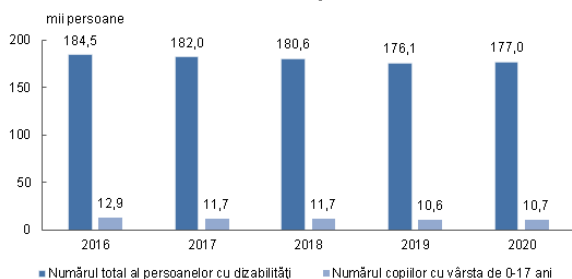

general, părinții sau rudele copiilor; refuzul de a da alocațiile bănești sau corespondența unei persoane cu semne de dizabilitate intelectuală; refuzul de angajare pe bază de dizabilitate sau de vârstă, fără evaluarea obiectivă a capacităților conform cerințelor postului; neacordarea acomodării rezonabile [2].

Deoarece dizabilitatea poate fi de diferite tipuri (fizică, mintală, intelectuală, senzorială), și mijloacele de asistență sunt în corespundere cu cerințele specifice ale persoanelor cu dizabilități și au menirea de a asigura independența maximală a persoanelor date. Mijloacele de asistență și de adaptare specifice trebuie asigurate la nivel raional și local prin intermediul secțiilor/ direcțiilor de asistență socială și la nivel național de către instituțiile specializate ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale conform regulamentelor, planurilor și programelor naționale. Printre mijloace de mobilitate personală, putem enumera: scaune rulante, dispozitive de balanță și cadre pentru umblat, bastoane, mijloace protetice (membre protetice), câini-ghid. Printre mijloace de asistență pentru deficiențe de vâz, vom enumera: materiale Braille, programe de recunoaștere optică a caracterelor (OCR), cititori de ecrane, ecrane Braille reînnoibile, procedee de mărire digitală a ecranului (zoom). Printre mijloacele de asistență pentru deficiențe de auz, vom enumera: aparate auditive, sisteme alternative și augmentative de comunicare (AAC) [7].

Ținând cont de datele prezentate de Biroul Național de Statistică, observăm că în ultimii ani scade numărul persoanelor cu dizabilități [1].

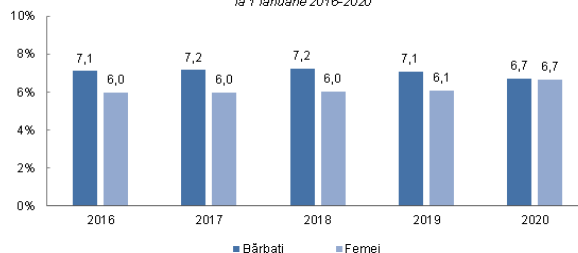
Figura 1. Numărul estimat al persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova^a la 1 ianuarie 2016-20

De asemenea, observăm că femeile predomină în rândul persoanelor cu dizabilități. În structura persoanelor cu dizabilități, ponderea femeilor a fost mai mare decât a bărbaților și a constituit 51,7%. Totodată, ponderea bărbaților cu dizabilități în numărul total al populației bărbaților s-a redus de la 7,1%, la 1 ianuarie 2016

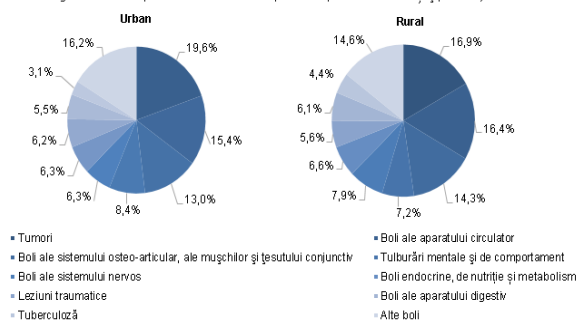
până la 6,7% la 1 ianuarie 2020. În schimb, ponderea femeilor cu dizabilități în numărul total al populației de femei s-a majorat de la 6,0% la 1 ianuarie 2016, până la 6,7% la 1 ianuarie 2020. Aproape fiecare a șaptea persoană cu dizabilitate s-a încadrat în categoria celor cu dizabilitate severă [1].

Figura 2. Ponderea persoanelor cu dizabilități în populația cu reședință obișnuită, pe sexe, la 1 ianuarie 2016-2020

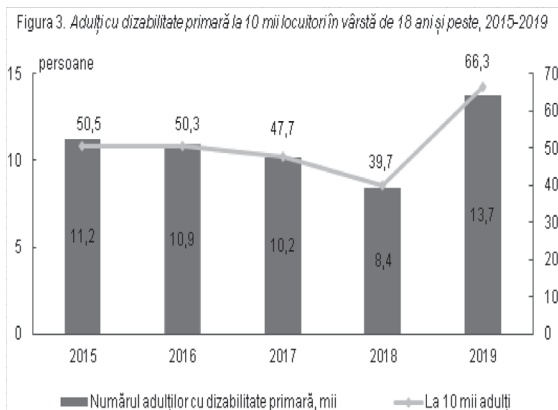

O altă statistică relevă că persoanele cu dizabilități preponderent sunt din mediul rural. Persoanele cu dizabilități din mediul rural au predominat în numărul persoanelor cu dizabilități (57%), iar comparativ cu 1 ianuarie 2016 ponderea lor s-a majorat cu 5,5% [1].

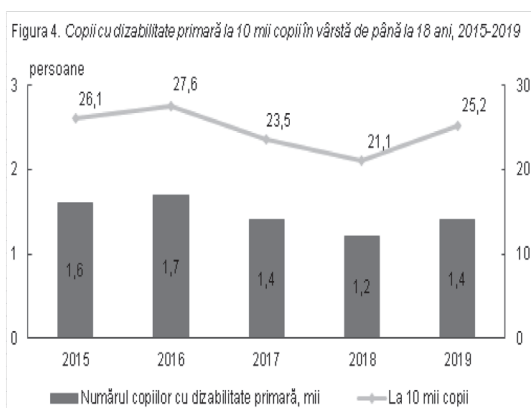
Figura 7. Structura persoanelor cu dizabilitate primară după cauza dizabilității și pe medii, în anul 2019

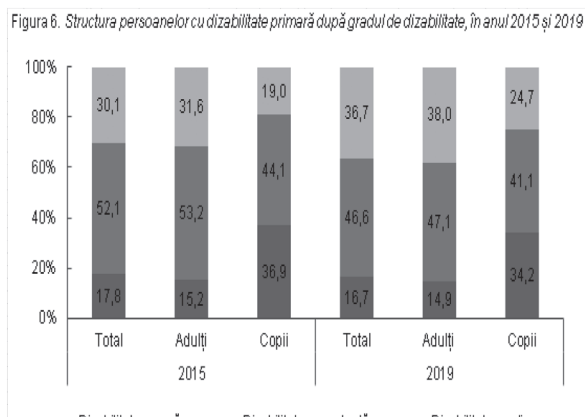
În ceea ce privește dizabilitatea primară, observăm că cu regret numărul persoanelor recunoscute pentru prima dată cu dizabilitate este în creștere. Conform datelor Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, în anul 2019, s-au adresat 17,2 mii persoane pentru a fi expertizate. Dintre acestea, au fost recunoscute cu dizabilitate primară 15,1 mii persoane (88%), inclusiv 13,7 mii adulți (88%) și 1,4 mii copii (95%). Ponderea persoanelor cu dizabilitate primară a fost mai mare în mediul rural și a constituit 62,9% în anul 2019 [1].

Astfel, în anul 2019, în medie, la 10 mii locuitori în vârstă de 18 ani și peste au revenit 66 persoane adulte recunoscute cu dizabilitate primară comparativ cu 50 persoane adulte la 10 mii locuitori în anul 2015. La 10 mii copii au revenit 25 copii recunoscuți cu dizabilitate primară, comparativ cu 26 copii în anul 2015. [1]

Majoritatea persoanelor recunoscute cu dizabilitate pentru prima dată au dizabilitate accentuată. În funcție de gradul de dizabilitate, persoanele cu dizabilitate severă constituie 16,7%, persoanele cu dizabilitate accentuată – 46,6% și persoanele cu dizabilitate medie – 36,7% din total persoane cu dizabilitate primară. Totodată, femeile în structura persoanelor cu grad sever de dizabilitate constituie 36,4%, din persoanele cu dizabilitate accentuată – 41,9% și 39,1% din total persoane cu dizabilitate medie. Comparativ cu anul 2015, ponderea persoanelor cu dizabilitate severă și accentuată a scăzut, dar a crescut ponderea persoanelor cu dizabilitate medie [1].

Principalele probleme cu care se confruntă persoanele cu dizabilități privind accesul la servicii publice sunt condiționate de imposibilitatea acestora de a ajunge în fața autorităților care prestează aceste servicii din cauza infrastructurii inadaptate, birocrăției, lipsei pregătirii speciale, lipsei personalului calificat, dotării tehnice insuficiente etc.

Cu toate că mereu sunt întreprinse mai multe acțiuni și sunt mai multe realizări concrete în domeniu, mai este necesar în continuare de întreprins măsuri în vederea implementării prevederilor Convenției ONU și a recomandărilor acesteia.

În prezent, un pas important pe acest segment este și adoptarea actualei Hotărâri a Guvernului nr. 723/2017, prin care a fost aprobat *Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022* și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia. Acest Program prevede o abordare intersectorială în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale acestora în egală măsură cu ceilalți cetățeni în toate domeniile vieții sociale. Fapt ce ne permite să înțelegem că fiecare persoană cu dizabilitate urmează să fie acceptată cu abilitatea sa [3].

Chiar dacă în societate există stereotipuri privind abilitățile persoanelor cu dizabilități, totuși puțini cunosc că persoanele cu dizabilități au calități deosebite, aptitudini extraordinare și talente uimitoare. Au o viață pe care vor să și-o trăiască; au emoții, ambiții și dorințe, pentru că sunt oameni la fel ca toți. Sunt printre ei mulți cu suflete frumoase și caractere nobile, cu povești de viață impresionante și care au nevoie de suportul și încurajarea noastră, nu de judecata și indiferența noastră. Chiar dacă sunt diferiți, ei nu au nevoie de mila semenilor, au nevoie de recunoașterea

lor ca membri cu drepturi depline în viața social-economică. Pentru aceasta este absolut necesară implicarea societății civile în întreaga activitate desfășurată de specialiști, prin asumarea unui rol activ în împiedecarea discriminării pe criterii de dizabilitate.

Toți oamenii sunt născuți liberi și egali în demnitate și drepturi. De aceea, persoanele cu dizabilități nu trebuie să fie discriminate, ci să beneficieze de șanse egale. Pentru a putea atinge aceleași condiții de trai ca și ceilalți cetățeni, persoanele cu dizabilități au nevoie de mai mult sprijin din partea comunității. Este important să conștientizăm că fiecare dintre noi trebuie să aibă o conduită care să contribuie la eliminarea barierelor și să ducă la o mai bună integrare în societate a persoanelor cu dizabilități. Regretabil este faptul că discriminarea duce cu sine la marginalizarea și lezarea în drepturi, judecarea, condamnarea și lipsirea de șansa de a duce un trai decent [7].

Pentru a îmbunătăți situația în societate în acest domeniu sensibil, este binevenit să începem de la pregătirea comunității și de la promovarea toleranței, promovarea nediscriminării acestui grup de persoane, pentru că toți ne-am născut egali în drepturi, toți avem, practic, aceleași șanse de a trăi o viață bună în comunitate dar, cu regret, până în prezent, acest grup de persoane rămâne a fi etichetat, stigmatizat, și atât autoritățile, cât și unii membri ai familiilor unde cresc, se dezvoltă persoane cu dizabilități, copii, încă consideră că a avea un membru de familie cu dizabilitate este o rușine, este ceva cu care trebuie să trăiești singur, să te autoizolezi și, practic, singur să mergi spre o autoexcludere și marginalizare [5].

O altfel de abordare a persoanelor cu dizabilități depinde de gradul de conștientizare al persoanei, cum vede viața. Sunt foarte multe cazuri de succes, în ultimii ani, atât mass-media

națională, cât și locală, promovează cazuri de succes și, cu siguranță, aceste istorii motivează alte persoane. Dacă până acum era foarte complicat să convingi persoanele să se implice, să participe la diverse evenimente, culturale, politice, acum se observă că tot mai mult se discută despre incluziune, despre participarea persoanelor cu dizabilități. Deși acest motto, Nimic pentru noi fără noi, nimic despre noi fără noi, capătă amploare și în societatea noastră, persoanele devin cu mult mai active, în special tinerii cu dizabilități, părinții care au copii, care întâmpină diverse probleme, bariere, atunci când este vorba de incluziune în grădiniță, de incluziune la treapta școlară, aceste familii își doresc șanse egale pentru copiii lor. Depinde foarte mult de inițiativă și implicarea lor [4].

Concluzii și recomandări. Pentru a elimina sau măcar pentru a diminua stereotipurile, prejudecățile, care s-au creat în societate, cât și stigmatizarea persoanelor cu dizabilități, este binevenit să putem spera și la o schimbare în privința efectelor acestor atitudini – discriminarea și incluziunea socială.

Prin urmare, stereotipurile legate de persoanele cu dizabilități pot fi inhibate prin oferirea de informații despre viața acestor persoane, despre capacitățile și realizările lor, despre tenacitatea lor extraordinară de a-și învinge condiția, dar și despre sentimentele pe care aceste persoane le au atunci când sunt discriminate sau marginalizate din cauza stereotipurilor, a prejudecăților sau stigmatelor care li se aplică de către ceilalți membri ai societății, care se consideră „normali” în raport cu ei. Determinarea jenei, a rușinii sau chiar a vinovăției a celor care sunt obișnuiți să eticheteze sau să discrimineze aceste persoane poate fi o cale de a determina o schimbare la nivelul mentalului colectiv al comportamentului societății.

Referințe bibliografice:

1. Biroul Național de Statistică. *Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2019* <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6827&idc=168> (accesat la 08.10.21).
2. Ghid de bune practici pentru o bună interacțiune cu persoanele cu dizabilități. [https://www.salto-youth.net/downloads/to-](https://www.salto-youth.net/downloads/to-olbox_tool_download-file-1055/GUIDANCE%20Handbook%20RO.pdf)
- olbox_tool_download-file-1055/GUIDANCE%20Handbook%20RO.pdf (accesat la 08.10.21).
3. Accesibilitatea este un drept și o necesitate <https://cdpd.md/accesibilitatea-este-un-drept-si-o-necesitate-reala/> (accesat la 12.10.21).
4. Etica comunicării cu persoanele care au diferite tipuri de dizabilitate <https://motivatie.md/>

- index.php?pag=page&id=1244&l=ro (accesat la 12.10.21).
5. Tipuri de dizabilități și afecțiuni de sănătate <http://www.healthcaresales.eu/elearning/page.php?id=258&lng=ro> (accesat la 19.10.21).
 6. Convenția ONU privind drepturile copilului, [https://www.unicef.org/moldova/me-](https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf)
 7. Recunoașterea și combaterea discriminării – European Roma Rights Centre (errc.org) <http://www.errc.org/training-materials/recunoasterea-si-combaterea-discriminarii> (accesat la 17.10.21)..

Despre autori

Mariana PAVLENCU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: catedra@mail.ru*

Ana-Maria REVENCO,

*studentă, an. II al Facultății Drept,
ordine publică și securitate civilă,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: revenco.annamaria@gmail.com*

CZU 343.848

DOI 10.5281/zenodo.5796527

ASPECTE PRIVIND ÎMBUNĂȚIREA PROCESULUI DE ADAPTARE SOCIALĂ A PERSOANELOR ELIBERATE DIN LOCURILE DE DETENȚIE

Cornel Alexei OSADCII,
doctor în drept, conferențiar universitar

În articol este abordată problema procesului de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Sunt analizate măsurile întreprinse în instituțiile penitenciare în vederea pregătirii persoanelor deținute pentru eliberare din penitenciar. Au fost propuse anumite căi de soluționare a problemelor apărute în procesul de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție.

Cuvinte-cheie: instituție penitenciară, adaptare socială, persoană eliberată din locurile de detenție, protecție socială, program de adaptare socială.

ASPECTS REGARDING IMPROVING THE SOCIAL ADAPTATION PROCESS OF PERSONS DISCHARGED FROM PLACES OF DETENTION

Cornel Alexei OSADCII,
PhD, Associate Professor

The article addresses the issue of the process of social adaptation of people released from detention centers. The measures taken in penitentiary institutions in order to prepare the detainees for release from the penitentiary are analyzed. Certain ways have been proposed to solve the problems that have arisen in the process of social adaptation of people released from detention centers.

Keywords: penitentiary institution, social adaptation, person released from detention centers, social protection, social adaptation program.

Pregătirea pentru eliberare este o etapă importantă a resocializării condamnatului la închisoare, revenirea acestuia în societate ca membru cu drepturi depline. De faptul cât de eficient a parcurs această etapă depinde comportamentul persoanei post-penitenciar, după cum se va adapta în comunitate, va încălca ordinea de drept, va ignora normele sociale sau va comite noi infracțiuni.

Psihologul rus Пищелко А.В. (1992) propune o abordare complexă a procesului de resocializare evidențind patru etape ale acestuia: Prima etapă presupune izolarea totală de la mediul cu influență negativă. Următoarea etapă este orientată spre impunerea executării normelor legale. A treia etapă este orientată spre dezvoltarea normelor morale ale deținutului și ultima etapă presupune activități de coordonare a comportamentului prosocial și obținerea unor abilități social dezirabile [1].

În contextul viziunilor de resocializare a deținuților expuse de A. I. Korobeev și având ca

reper rolul actualizării sinelui pentru dezvoltarea personală, cercetătorul V. Plămădeală consideră că în legătură cu acest fenomen, resocializarea nu poate fi realizată în afara contextului actualizării sinelui. Din care cauză se pune un accent foarte mare anume pe acest proces, care vine să pregătească deținuții pentru eliberare și consolidarea personalității acestora în urma impactului negativ al detenției, în urma căreia indivizii nu sunt capabili de a rezolva independent problemele de integrare socială și profesională [2, p. 27].

Un element important fără de care procesul de resocializare nu ar fi complet este ștergerea stigmatului de infractor aplicată persoanei care a încălcat legea [Robinson, Crow, 2009].

Resocializarea deținuților presupune un proces de lungă durată, bazat pe un complex de acțiuni de ordin psihopedagogic, economic, medical, juridic și organizatoric, aplicate pentru formarea la fiecare condamnat a capacității și disponibilității de încadrare, după expirarea termenului

de pedeapsă, în condițiile obișnuite de viață ale societății [2]. În același timp, resocializarea, după eliberare, a fostului deținut în condițiile sociale obișnuite este singurul mod de apreciere a eficienței muncii psihologului și a acelor actori din instituția de detenție, ce permite determinarea exactă a orientării sociale a activității acesteia.

Izolarea de lungă durată are consecințe negative atât în plan psihologic cât și în plan social, producând schimbări cognitive și comportamentale de durată. Consecințele psihologice cauzează devieri comportamentale deținutului [3, p. 553]. Cu cât crește gradul de adaptare a deținutului la spațiul din penitenciar cu atât scade receptivitatea acestuia la diferite programe de resocializare, iar șansele reintegrării sociale sunt tot mai mici [4, p. 87].

Efectele psihologice ale încarcerării au fost descrise prin conceptul de deculturație (R. Sommer, apud E. Goffman 1961-2004). Potrivit acestei teorii, după o ședere îndelungată în instituție, are loc o dezvățare care îl face pe individ temporar incapabil să se descurce în anumite aspecte ale vieții cotidiene după eliberare [5, 26].

Prin eliberare din locurile de deținere se subînțelege:

- a) executarea eficientă și integrală a termenului pedepsei închisorii;
- b) eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen;
- c) înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă neprivativă de libertate;
- d) eliberarea de la executarea pedepsei închisorii a persoanelor grav bolnave;
- e) eliberarea în baza actului de amnistie sau grațiere;
- f) eliberarea de pedeapsă în legătură cu constatarea că fapta pentru care este condamnată, în urma modificării legii penale, nu constituie infracțiune[6].

Potrivit alin. (4) art. 249, alin. (4) art. 250, alin. (4) art. 251 alin. (4). art. 282 Cod de Executare al RM, (în continuare CE al RM) condamnații la închisoare în scopul pregătirii pentru eliberare, cu 6 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, condamnații care își execută pedeapsa în regim comun și care nu au sancțiuni disciplinare nestinse sunt transferați la regim de resocializare.

În conformitate cu Regulile europene pentru penitenciare privind regimul și tratamentul deținuților, resocializarea și recuperarea morală a delincvenților trebuie subordonate unor finali-

tăți menite să asigure deținuților condiții de viață compatibile cu demnitatea umană și cu standardele și normele acceptate în cadrul comunității.

Pregătirea condamnaților de eliberare este o sarcină primordială a activității instituțiilor penitenciare. Astfel, conform art. 14 al Legii cu privire la sistemul administrației penitenciare, „administrația instituțiilor penitenciare este împuternicită să aplice pe larg, în scopul corijării condamnaților, programe de individualizare a executării pedepsei, luându-se în considerare comportamentul, starea psihică și gradul de declasare a acestora; să înlesnească, prin stabilirea unor contacte preliminare cu organele de probațiune și cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, adaptarea socială a persoanelor care urmează a fi eliberate din locurile de detenție, să acorde sprijin asociațiilor obștești și structurilor patronale, în ale căror atribuții intră participarea la reeducarea condamnaților, la pregătirea acestora pentru eliberare, precum și la adaptarea socială după eliberarea lor din locurile de detenție” [7, art. 14 p. n.p]. În sens larg, aceasta este pregătirea către viața din libertate care cuprinde întregul proces de corectare a condamnaților din momentul sosirii în penitenciar până la eliberare. În sens îngust, aceasta este munca desfășurată în mod special la etapa finală de executare a pedepsei, organizată, de regulă, cu șase luni înainte de eliberare.

Pregătirea condamnatului pentru libertate trebuie să aibă ca reper faptul că statutul cetățeanului în societate presupune unele sfere vitale cum ar fi: familia, munca, odihna. În aceste domenii se formează rolul lui social de bază: familist, muncitor, cetățean etc. De aceea, scopul de perspectivă trebuie să fie pregătirea condamnaților pentru participarea în domeniile de bază ale vieții și înfăptuirea rolurilor sociale menționate după eliberare.

Resocializarea condamnaților în penitenciar este una importantă deoarece, anume în procesul executării pedepsei, se produc schimbări în comportamentul condamnatului, care în viitor îi va permite sau nu să ducă un mod de viață legal. Resocializarea condamnaților în penitenciar reprezintă un proces destul de complex. În perioada aflării în penitenciar, în viața condamnatului au loc schimbări radicale în mediul care îl înconjoară sau a situației de adaptare, condiționate atât de schimbarea situației, cât și de aplicarea față de condamnat a unui complex de măsuri educative de influențare. În toate cazurile, el este nevoit să se adapteze la condițiile sociale în care se află.

Sarcinile de bază ale realizării resocializării penitenciare a condamnaților este de a exclude sau a minimaliza momentele negative ce țin de izolarea persoanei de societate și de a-l pregăti pentru o viață în libertate. În măsura în care fostul infractor este pregătit pentru viața în libertate, în care s-a modificat sistemul său de valori, depinde viața lui de mai departe ca cetățean docil. Adaptarea socială a persoanelor eliberate din penitenciare se va produce cu atât mai reușit cu cât mai efectivă va fi pregătirea lor pentru liberare.

Scopul resocializării penitenciare este corijarea condamnatului, cultivarea unei atitudini respectuoase față de normele juridice și morale.

Resocializarea este un proces educativ, re-educativ și de tratament aplicat persoanelor condamnate penal, prin care se urmărește readaptarea infractorilor la sistemul de norme și valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora și prevenirea recidivei [8, p. 45].

În procesul de resocializare a deținuților sunt utilizate mijloace oportune de intervenție, care se realizează în baza legislației execuțional-penale și a actelor normative ce reglementează activitatea de resocializare propriu-zisă, în acest sens, fiind asigurată garantarea respectării drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei [17].

Crainova N.A. definește resocializarea condamnatului ca „un proces de restabilire a individului în calitate de membru socializat al societății, care are loc în urma aplicării, față de persoana care a săvârșit o infracțiune și a fost condamnată pentru aceasta, a unui complex de măsuri legale, social-organizatorice, psio-pedagogice, educative etc. la diferite etape ale răspunderii penale în scopul neadmiterii săvârșirii unor noi fapte ilegale” [9, p.7]. Prin resocializarea condamnaților se mai înțelege procesul restabilirii relațiilor sociale pierdute sau slăbite în urma executării pedepsei penale, a funcțiilor și statutului persoanei; aceasta este asimilarea de către condamnat a standardelor de conduită și a valorilor, conștientizarea necesității de a se supune normelor juridice și altor norme morale de conduită [10, p.135].

Volkova T.N. menționează că resocializarea persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii prezintă în sine un sistem de etape consecutive prin care se reflectă acțiunea pozitivă a măsurilor de constrângere și educative, precum și a eficacității activității administrațiilor instituțiilor penitenciare [11, p.103].

După cum remarcă unii autori, resocializa-

rea persoanelor eliberate din locurile de detenție este una din problemele sociale dificile care continuă să fie o perioadă îndelungată obiectul de studiu al cercetătorilor. Ispășirea oricărei pedepse are drept consecințe modificarea condițiilor de viață, însă cel mai mult aceasta se evidențiază la pedeapsa închisorii ca fiind cea mai aspră pedeapsă penală [12, p.3].

În viziunea noastră, ținând cont de cele menționate, putem defini resocializarea penitenciară a condamnatului ca fiind un proces complex, care constă în activitățile socio-educative desfășurate de personalul penitenciar prin intermediul unui complex de măsuri cu caracter educativ, juridic, social, organizatoric, psihopedagogic etc., activități ce sunt aplicate în scopul modificării sistemului lui de valori antisociale având ca scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât de către condamnați, cât și de către alte persoane.

Ispășirea pedepsei închisorii presupune schimbarea statutului juridic al cetățeanului, dar are ca rezultat și schimbarea bruscă a condițiilor de viață, condiționată de faptul că, fiind în condiții de izolare, condamnații își pierd legăturile permanente cu rudele, colegii de serviciu etc., se schimbă rolul lor social ca membru de familie, membru al colectivului de muncă. Toate aceste legături urmează a fi restabilite, reluate, pentru a intra în ritmul normal de viață în libertate. Practic, în fața fiecărui condamnat eliberat din penitenciar apare întrebarea unde va locui, unde va lucra, la cine se poate adresa pentru susținere și rezolvarea problemelor apărute etc. De aceea, pregătirea pentru eliberare este mai actuală pentru persoanele deținute în penitenciare.

Din păcate, trebuie să constatăm că în privința multor condamnați problema resocializării este una foarte delicată.

Un principiu și un obiectiv al procesului de resocializare, desfășurat în instituțiile de profil, reprezintă *normalizarea*, care presupune apropierea, în măsura posibilului a condițiilor vieții din penitenciar de cele ale lumii exterioare acestuia (punctul 65(b) din Regulile europene pentru penitenciare) [13]. Deținuții trebuie să-și păstreze majoritatea drepturilor lor civile. Singurul drept civil asupra cărora există limitare este libertatea de deplasare în afara instituției penitenciare.

În vederea diminuării efectelor negative ale detenției, cum ar fi, de exemplu, destrămarea familiei, lipsa de contacte cu aceasta și cu rudele,

traumatizarea psihică, „stigmatizarea” și „eticizarea” morală, se propune normalizarea.

Normalizarea presupune realizarea a două deziderate:

1) *deschiderea*, concepută în unele sisteme penitenciare (cum sunt cele din țările scandinave) ca diversificarea instituțiilor penitenciare deschise și semideschise, în care deținuții au dreptul la libera mișcare internă, corespondență nelimitată, vizite săptămânale ale rudelor apropiate, învoiri și ieșiri temporare din aceste instituții, acces la radio, TV, ziare, întreveneri cu publicul din zonă, competiții sportive etc.;

2) *responsabilitatea*, prin permanenta încercare a personalului închisorii de a consolida simțul responsabilității la deținuți, respectul și încrederea proprie, prin implicarea acestora într-o serie de activități sociale și comunitare, care să-i pregătească „din mers” pentru reinsertia post-penală.

Punctul 70 din Regulile europene pentru penitenciare prevede că pregătirea deținutului pentru eliberare trebuie să înceapă cât mai curând posibil. Trebuie să se evite ca deținutul să se simtă izolat de societate, trebuie să continue să creadă că face parte din ea [13].

În legislația Republicii Moldova, Legea cu privire la probațiune [14] este prevăzut termenul „*probațiune penitenciară*” care, considerăm noi, este un echivalent al „*resocializării penitenciare*” deoarece, după cum o să observăm, interpretarea acestora este asemănătoare.

Probațiune penitenciară – totalitatea activităților socio-educative desfășurate în penitenciar și de pregătire pentru eliberarea persoanelor din locurile de detenție [14].

Conform art. 11 din Legea cu privire la probațiune [14], în cadrul probațiunii penitenciare, și anume în perioada de pregătire pentru eliberare, se elaborează și se aplică persoanelor aflate în locurile de detenție programe de educație civică, etică și morală, de instruire profesională, de muncă educativă.

Organul de probațiune, în colaborare cu administrația penitenciarului, poate contribui la:

a) stabilirea de contacte oficiale preliminare cu instituții specializate în vederea creării unor posibilități de pregătire profesională, de reciclare și de perfecționare profesională în conformitate cu cerințele pieței forței de muncă;

b) stabilirea de contacte oficiale preliminare cu agențiile pentru ocuparea forței de muncă în vederea oferirii de informații veridice condamna-

ților despre locurile de muncă vacante și despre alegerea unui loc de muncă corespunzător, în vederea facilitării înregistrării lor la oficiul forței de muncă;

c) stabilirea de contacte cu agenții specializate pentru facilitarea închirierii de locuințe, la cererea persoanelor care nu au rude sau alte legături sociale;

d) stabilirea de contacte cu agenții specializate pentru facilitarea plasării persoanelor de vârstă înaintată și a persoanelor cu dizabilități în instituții de plasament, la cererea lor;

e) elaborarea și perfecționarea unor programe de scurtă și de lungă durată privind adaptarea socială a persoanelor care urmează a fi eliberate din locurile de detenție.

La transferarea condamnatului în regim de resocializare în diferite tipuri de penitenciare, condamnații au anumite drepturi și obligații. Astfel, în penitenciar de tip deschis, transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin. (1) art. 282 al Codului de executare.

Cu permisiunea administrației penitenciare, condamnații pot să se deplaseze fără supraveghere în afara penitenciarului, dacă acest lucru este necesar în legătură cu munca executată, instruirea sau în legătură cu survenirea unor situații personale excepționale. Pot să expedieze scrisori și să primească pachete cu provizii, colete, banderole, să utilizeze banii și să aibă întreveneri fără nici o restricție. În același penitenciar, în regim de resocializare, pot fi deținuți condamnați bărbați și femei.

În funcție de comportamentul, atitudinea față de muncă etc., prin decizia șefului penitenciarului, în baza unei cereri scrise a condamnatului, administrația penitenciarului poate permite condamnatului aflat în regim de resocializare să locuiască într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în afara lui, în spații dislocate în raza a 25 km de penitenciar. Condamnații care beneficiază de dreptul de a locui cu familia în penitenciar sau în afara acestuia au dreptul: cu permisiunea administrației penitenciarului, să locuiască în case proprii, în apartamente sau în alte spații închiriate (inclusiv închiriate de la penitenciar); să se deplaseze liber, să poarte haine civile și să aibă asupra lor permisul de modelul stabilit; să se ocupe cu agricultura, cu creșterea păsărilor și vitelor; să dețină obiecte de valoare și bani, folosindu-i fără nici o restricție. Condamnații care

locuiesc cu familiile, nu mai puțin de o dată în zece zile, la ora stabilită, sunt obligați să se prezinte personal pentru înregistrare în unitatea de serviciu a penitenciarului.

Apelul condamnaților este efectuat de ofițerul de serviciu, precum și de șefii de detașamente (sectoare) și laboratorii serviciului regim și supraveghere nu mai puțin de două ori pe zi, la ora stabilită de programul zilei. În caz de necesitate, apelul condamnaților poate fi efectuat în orice timp, atât la sectoarele de muncă, cât și la locul de trai al deținutului cu familia sa.

Condamnații respectivi au următoarele drepturi și obligații:

a) drepturi: în orele de la deșteptare până la stingere, să se deplaseze liber pe întreg teritoriul penitenciarului; cu permisiunea administrației, să se deplaseze fără supraveghere în afara teritoriului, dar în limitele Republicii Moldova, dacă acest lucru este necesar în legătură cu munca executată sau studiile; în afara penitenciarului să nu poarte semne distinctive pe piept; să poarte haine civile, să dețină obiecte de valoare și bani, folosindu-i fără nici o restricție; din momentul sosirii în penitenciar, să expedieze și să primească banderole, colete, pachete, transferuri de bani fără limită; cu permisiunea administrației și la existența condițiilor, să locuiască pe teritoriul penitenciarului cu familiile lor; cu permisiunea administrației penitenciare, să locuiască cu familiile lor în apartamente în apropierea dislocării penitenciarului; în regim comun și de resocializare, cu permisiunea administrației penitenciare și în baza contractului încheiat de aceasta, să fie angajați la muncă la diverse persoane fizice sau juridice situate în afara penitenciarului; să primească pentru lucrul prestat remunerație în baza tarifelor și normelor stabilite de legislația muncii în vigoare. Utilizarea muncii condamnaților, retribuirea muncii și reținerile din salariu se realizează conform prevederilor art. 234-238 ale Codului de executare și altor acte normative care reglementează munca deținuților; să beneficieze, pe cont propriu, de asistență medicală în instituțiile curative publice; să se folosească de bunurile lor în ordinea stabilită de lege; în conformitate cu legislația în vigoare, să se căsătorească (să divorțeze), cu înscrierea obligatorie în dosarul personal și în legitimația lui despre schimbarea stării familiale; să aibă în propria folosință televizoare, aparate radio și computere (fără dreptul accesării internetului); în conformitate cu art. 216, 217, 237 și 243 alin. 2 ale Codului de executare, să plece în afara dislocării penitenciarului în concedii

de muncă și de scurtă durată. Timpul aflării condamnatului în afara penitenciarului este inclus în termenul de ispășire a pedepsei;

b) obligații: în lipsa familiei, să locuiască în blocurile de detenție ale penitenciarului; din momentul stingerii și până la deșteptare, să se afle la locurile lor de odihnă, cu excepția cazurilor prevăzute de programul zilei;

c) interdicții: să părăsească fără permisiune teritoriul penitenciarului sau locul de trai și de muncă; să procure, păstreze, transmită, fabrice orice fel de arme de vânatoare, de foc și gaze, muniții la ele, arme albe, substanțe otrăvitoare și explozive, precum și mijloace de transport; să procure, transmită, păstreze, fabrice sau să consume băuturi alcoolice, substanțe narcotice și toxice; să se folosească de legătură radiotelefonică (mobilă) și internet, cu excepția condamnaților care beneficiază de dreptul de a locui în afara penitenciarului; să poarte, păstreze, folosească ținută (uniformă și semne de distincție) militară sau a serviciilor speciale; să practice jocuri de noroc.

În penitenciarul de tip semiînchis conform, art. 250 CE al RM, transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin. (1) art. 282 al Codului de executare. Condamnații aflați în regim de resocializare: sunt în drept de a avea asupra lor și de a utiliza obiecte de valoare și bani; pot fi antrenați în muncă în afara penitenciarului fără supraveghere; pot beneficia de o deplasare de scurtă durată în condițiile art. 216 CE al RM; pot fi antrenați în muncă în afara penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă sau însoțire, în condițiile prevăzute în art. 217 CE al RM.

În regimul de resocializare, condamnații, în perioada de la stingere până la deșteptare, sunt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. În intervalul de la deșteptare până la stingere, ei se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului, în limitele stabilite de administrația penitenciarului.

În penitenciarul de tip închis conform art. 251 CE al RM, transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin. (1) art. 282 CE al RM.

În regimul de resocializare, în perioada de la stingere până la deșteptare, condamnații sunt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. În intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, ei se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația peni-

tenciarului. Condamnații pot fi antrenați în munci în afara penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă sau însoțire, în condițiile prevăzute în art. 216 CE al RM.

La fel și în penitenciarele pentru minori și femei, transferul condamnatelor în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înainte expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin. (1) art. 282 CE al RM.

Reieșind din faptul că majoritatea condamnaților eliberați din penitenciar se încadrează greu în societate, considerăm că alin. (1) art. 282 CE al RM trebuie să prevadă nu 6 luni, ci 9 luni.

Pentru optimizarea și sporirea eficienței procesului de pregătire pentru eliberarea din detenție, prin Ordinul ANP nr. 496 din 30.11.2020, a fost aprobat Programul cu privire la pregătirea condamnaților pentru eliberarea din detenție pe sfârșit de termen și condiționat înainte de termen, iar Ordinul DIP nr. 36 din 20.03.2006, cu privire la aprobarea Programului de pregătire pentru eliberare a deținuților „PROSOCIAL” și Ordinul DIP nr. 81 din 23.05.2006 cu privire la aprobarea Programului de pregătire pentru eliberarea condiționată înainte de termen au fost abrogate. Începând cu anul 2021, pregătirea deținuților către eliberare va avea loc conform criteriilor și tematicii nou aprobate.

Tot începând cu anul 2021, în instituțiile penitenciare urmează să fie implementat Programul de dezvoltare a abilităților sociale, aprobat prin Ordinul ANP nr. 511 din 07.12.2020, care are drept scop dezvoltarea abilităților prosociale ale persoanelor private de libertate prin crearea și sporirea competențelor de comunicare asertivă, capacităților empatică, deprinderilor de relaționare și gestionarea situațiilor conflictuale, abilităților de a rezolva probleme, pentru o incluziune socială reușită după eliberare [17].

Pe parcursul anului 2020, la Programul de pregătire pentru eliberare a deținuților „PROSOCIAL” au participat 348 de deținuți, iar la Programul de pregătire pentru eliberarea condiționată, înainte de termen – 1023 de participanți. Scopul ambelor programe este de a informa și a învăța condamnații să soluționeze problemele cu care se confruntă în urma eliberării din detenție și de a se reintegra cu succes în societate, demonstrând astfel un comportament prosocial. La fel, asistenții sociali, în colaborare cu reprezentanții probațiunii, implementează Programul de pregătire pentru eliberare, unde sunt incluși deținuți din ultimul an de executare a pedepselor. În cadrul ședințelor

acestui program, deținuții însușesc și dezvoltă abilități care îi vor ajuta să adopte un comportament prosocial și să nu repete infracțiunile pentru care au fost condamnați. În perioada anului 2020, au fost implicați în acest program 244 de deținuți, au fost organizate și alte activități unice cum ar fi: ore informative și ședințe de terapie socială desfășurate în număr total de 280 de ore/ ședințe, cu implicarea a 1444 de deținuți [17].

Persoanele care sunt eliberate din detenție și nu dispun de bani sunt asigurate cu un ajutor minim garantat: cu bilet pentru deplasare la domiciliu pe teritoriul Republicii Moldova, și îmbrăcăminte din contul statului.

De indemnizație unică beneficiază persoanele care au fost eliberate din locurile de detenție în urma executării pedepsei închisorii, cu excepția acelorora, în conformitate cu prevederile art. 64 alin. (5) și ale art. 67 alin. (3) din Codul penal al Republicii Moldova, le-a fost înlocuită pedeapsa principală sub formă de amendă sau muncă nereunerată în folosul comunității cu pedeapsa închisorii [6]. Indemnizația unică, în mărime de 75% din salariul mediu lunar pe economia națională pentru anul de dinaintea eliberării din locul de detenție, se achită din mijloacele bugetului de stat, alocate instituțiilor penitenciare prin intermediul Administrației naționale a Penitenciarelor a Ministerului Justiției.

Indemnizația unică se plătește de către instituția penitenciară la momentul eliberării. Indemnizația unică se plătește în baza cererii. Cererea pentru acordarea indemnizației unice urmează a fi depusă la administrația instituției penitenciare cu cel puțin o lună înainte de ziua eliberării din locul de detenție. Temei pentru efectuarea plății îl constituie ordinul șefului instituției privind acordarea indemnizației unice [6].

Cu cel puțin 3 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, administrația penitenciarului informează autoritățile administrației publice locale, alte instituții interesate și agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre apropiata eliberare a condamnatului, despre studiile, capacitatea de muncă și specialitatea lui. Conform art. 12 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 297-XIV din 24.02.99 [16], „Administrația penitenciarului, cu 6 luni înainte de eliberarea condamnatului, îl familiarizează pe acesta cu principiile și normele de bază ale legislației cu privire la utilizarea forței de muncă, explică modul de plasare în câmpul muncii, drepturile și

obligățiile în procesul căutării locului de muncă și, în baza cererii scrise, în care condamnatul își precizează opțiunea privind locul de trai după executarea pedepsei și își exprimă dorința de a fi plasat în câmpul muncii prin intermediul Serviciului de stat pentru utilizarea forței de muncă, expediază la oficiul forței de muncă informația necesară pentru a organiza plasarea în câmpul muncii a persoanei respective.”

Administrația penitenciarului comunică, în prealabil, rudelor sau altor persoane indicate de condamnați despre eliberarea persoanelor care au nevoie de însoțire, femeilor gravide și minorilor. În cazul lipsei însoțitorului, administrația asigură însoțirea lor până la domiciliu.

Deținuții cu dizabilități de gradul I și II, precum și condamnații bărbați care au împlinit vârsta de 65 de ani și femeile condamnate care au împlinit vârsta de 60 de ani pot solicita plasarea în aziluri pentru persoane cu dizabilități sau bătrâni. Administrația penitenciarului, în termen de 5 zile de la primire, expediază organului de asistență socială cererea condamnatului.

Din categoria persoanelor care sunt eliberate din detenție fac parte: persoanele care sunt eliberate din detenție în urma executării efective și integrale a termenului pedepsei penale, privative de libertate, sau în baza hotărârii instanței de judecată, rămasă definitivă, privind: eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă nonprivativă de libertate, eliberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave, eliberarea de pedeapsă în temeiul actului de amnistie intervenit după punerea în executare a pedepsei, eliberarea de pedeapsă în legătură cu constatarea că fapta pentru care este condamnat, în urma modificării legii penale, nu constituie infracțiune, precum și actul de grațiere intrat în vigoare.

Potrivit art. 15/1 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție persoanele care și-au ispășit pedeapsa privativă de libertate, la eliberarea din locurile de detenție, beneficiază de o indemnizație unică în mărime de 75% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent. Indemnizația se achită la data eliberării de către penitenciarul din care este eliberat deținutul, din contul mijloacelor prevăzute în acest scop în bugetul de stat [16]. Considerăm că art. 15/1 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție trebuie să prevadă un salariu mediu lunar pe economie pentru anul precedent.

Astfel, pregătirea condamnaților pentru libertate trebuie să se efectueze luându-se în considerare personalitatea condamnatului, dacă are sau nu rude, situația materială. Pregătirea pentru eliberare este un segment foarte important în activitatea penitenciarelor. Însă aceste chestiuni la nivel de stat se rezolvă insuficient, pe alocuri doar declarativ, de aceea este problematic să vorbim despre atingerea scopurilor în vederea reabilitării condamnaților.

Din cele expuse reiese că apare necesitatea creării pe lângă organele administrației publice locale un serviciu de adaptare socială care se va ocupa inclusiv de persoanele eliberate din locurile de detenție și care au nevoie de ajutor pentru a se încadra în societate. Acesta trebuie să fie organul unde se va adresa cel eliberat din detenție pentru ajutorul de a se încadra în câmpul muncii, de a i se acorda spațiu de locuit etc. Considerăm că asemenea grijă față de cei eliberați din detenție care nu au legături în libertate ar fi de un mare interes pentru societate în vederea prevenirii recidivării a acestor categorii de cetățeni. De aceea, considerăm necesară includerea în Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 297-XIV din 24.02.99 a unei norme de un asemenea conținut. În aceste condiții, individualizarea executării pedepsei închisorii va fi deplină și mai eficientă.

Legislația execuțional-penală prevede posibilitatea condamnaților deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului [18]. Aceste deplasări influențează pozitiv asupra stării psihologice, relaționării armonioase cu ceilalți, comunicării, însușirii unor tehnici aplicative, dezvoltării abilităților practice, formarea deprinderilor social-utile etc.

Trebuie de menționat că legislația permite deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului condamnatului care execută pedeapsa închisorii în regim comun sau de resocializare sau care este lăsat să efectueze lucrări de deservire gospodărească în izolatorul de urmărire penală, dacă este caracterizat pozitiv și conform recomandărilor psihologului poate beneficia de acest drept, cu aprobarea scrisă a șefului instituției penitenciare, i se poate acorda, în decursul anului, cel puțin o deplasare de scurtă durată de până la 5 zile în afara penitenciarului pentru vizitarea familiei, rudelor, tutorelui sau curatorului, după caz. În viziunea mea, trebuie crescută intensitatea deplasărilor și totodată ar fi oportună diversificarea beneficiarilor acestui drept în perioada pregătirii de eliberare din penitenciar.

Referințe bibliografice:

1. Пицелко А.В. Социально-педагогические основы нравственного перевоспитания осужденных. М.: Акад. МВД России, 1992, 99 с.
2. Plamadeală V. Actualizarea sinelui la tinerii ex-deținuți. Psihologie. Pedagogie specială. Asistență Socială. nr. 3 (48) pp 27-33.
3. Дмитриев Ю.А., Казак Б.Б. Пенитенциарная психология. Раство На Дону: Феникс. 2007, 681 с.
4. Durnescu I. Asistența socială în penitenciar. Iași: Polirom 2009, 220 p.
5. Goffman E. Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate. Iași: Polirom, 2004.
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a indemnizației unice pentru persoanele eliberate din locurile de detenție nr. 1353 din 20.12.2005//Monitorul Oficial al R.Moldova nr.172-175/1437 din 23.12.2005.
7. Legea cu privire la sistemul administrației penitenciare nr. 300 din 21.12.2017//Monitorul Oficial nr. 48-57/124 din 16.02.2018.
8. Ciobanu I., Groza I., Caracteristica criminologică a conceptului de resocializare a infractorului, Revista Națională de Drept, 2002, nr. 5. p. 45.
9. Крайнова Н.А., Проблемы ресоциализации неоднократно судимых лиц, Автореферат диссертации кандидата юридических наук, Владивосток, 2002. с. 7.
10. Наказание и исправление преступников, Пособие, Под ред. проф. Антоняна Ю.М., ВНИИ МВД СССР, Москва, 1992, с. 135.
11. Волкова Т.Н., Проблемы отбывания наказания и ресоциализации женщин, осуждённых к лишению свободы, Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 1995, с. 103.
12. Писарев В.Б., Ресоциализация освобожденных от отбывания наказания. în Исполнение наказаний и социальная адаптация освобожденных. Москва ВНИИ МВД СССР, 1990, с. 3.
13. <https://rm.coe.int/16804c8d9a> (accesat pe 11.10.2021)
14. Legea Republicii Moldova cu privire la probațiune nr. 8-XVI din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial nr.103-105/389 din 13.06.2008.
15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Consiliului național de coordonare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 746 din 26.10.2015//Monitorul Oficial nr. 297-300/839 din 30.10.2015.
16. Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 297-XIV din 24.02.99. În: Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 39-41/171 din 22.04.1999.
17. <https://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant> (accesat pe 11.10.2021)
18. Codul de executare al Republicii Moldova, Legea nr. 443-XV din 24.12.2004//Republicat: Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 214-220/704 din 05.11.2010//Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 34-35/112 din 03.03.2005

Despre autor

Cornel Alexei OSADCII

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept penal și Criminologie”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: osadcii.cornel.alexei@gmail.com*

CZU343.255

DOI 10.5281/zenodo.5796533

MECANISMUL DE REPARARE A PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN INFRAȚIUNEA DE TORTURĂ, TRATAMENT INUMAN SAU DEGRADANT

Mariana PAVLENCU,
doctor în drept, conferențiar universitar

Elena DRAGNEV

Actualmente, tortura, tratamentul inuman sau degradant nu poate fi și nici nu este acceptat într-un stat de drept. Aceste acțiuni ilegale și crude sunt interzise prin actele oficiale ale dreptului internațional și național, fiind catalogate ca încălcări grave ale dreptului omului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat principiul conform căruia interzice categoric tortura, tratamentul inuman sau degradant. Prejudicierea integrității fizice și psihice a unei persoane prin aceste acțiuni ilicite constituie o formă agravantă de violare a drepturilor fundamentale a omului.

Cuvinte-cheie: tortură, tratament inuman, încălcare, prejudiciere, drepturi.

MÉCANISMES DE RÉPARATION DES BLESSURES CAUSÉES PAR LE CRIME DE TORTURE, DE TRAITEMENT INHUMAIN OU DEGRADANT

Mariana PAVLENCU,
PhD, Associate Professor

Elena DRAGNEV

Actuellement, la torture, les traitements inhumains ou dégradants ne peuvent être et ne sont pas acceptés. Ces actions illégales et cruelles sont interdites par des actes officiels de droit international et national, étant classées comme violations graves des droits de l'homme. La Cour Européenne des Droits de l'Homme a affirmé le principe selon lequel elle interdit strictement la torture et les traitements inhumains ou dégradants. Empêcher l'intégrité physique et mentale d'une personne par ces actes illicites est une forme aggravante de violation des droits fondamentaux de l'homme.

Les mots clés: la torture, le traitement inhumain, la violation, le préjudice, les droits.

Introducere. Prin prezenta lucrare am înfățișat cercetarea științifică a mecanismului național și internațional de reparare a prejudiciului cauzat prin actul infracțional de tortură, tratament inuman sau degradant. Ca subiect de cercetare vom extinde problematica reparării prejudiciilor provocate prin actele de tortură, folosind legislația națională cât și internațională. La fel vom introduce modalitățile tipice de combatere a torturii prin intermediul principiului eficacității și eficienței.

În prezent, respectarea drepturilor omului reprezintă o dimensiune juridică exprimată prin intermediul normelor de drept internațional. Acestea pot fi considerate un sistem veritabil de garanții procedurale în materie penală, menite să excludă orice abatere de la legislație.

Materiale și metode aplicate. La realizarea acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a legislației. Am utilizat metoda respectivă pentru a face o legătura puternică dintre necesitatea implementării actelor internaționale în cadrul juridic național, efectuând o analiză clară a acestora. Materialele folosite sunt: doctrina juridică națională și internațională, literatura de specialitate, legislația națională și internațională cât și publicațiile savanților din domeniu.

Rezultate obținute și discuții. Potrivit datelor oficiale a Curții Europene a Drepturilor Omului, Republica Moldova se află printre primele 9 țări cu cele mai multe cereri depuse la Curte, la număr aproximativ fiind 3250 de cereri. În ulți-

mii trei ani în privința Republicii Moldova au fost emise circa 30 hotărâri care au ca obiect încălcarea art. 3 „Interzicerea torturii” din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, statul nostru a fost obligat să achite reclamanților prejudicii materiale, morale, judiciare, sume care afectează considerabil bugetul Republicii Moldova [1].

La 16 septembrie 2005 Republica Moldova a semnat, iar prin Legea nr.66 din 30 martie 2006, a ratificat Protocolul Opțional la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii și altor tratamente inumane, crude sau degradante, adoptat la Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 18 decembrie 2002. Acest Protocol stipulează ca statele-părți urmează să asigure un grad de independență pentru funcționarea mecanismului național pentru prevenirea torturii [2]. Art. 20 al Protocolului Opțional prevede că pentru a permite mecanismelor naționale să își îndeplinească atribuțiile, statele-părți urmează să le acorde acestora: acces la toate locurile de detenție, acces la toate informațiile ce privesc tratamentul aplicat persoanelor private de libertate, libertatea de a alege locurile pe care doresc să le viziteze și persoanele cu care doresc să aibă întreveneri. Prin ratificarea Protocolului Opțional, în Republica Moldova s-a afirmat faptul că tortura, tratamentele inumane sau degradante reprezintă încălcări grave ale drepturilor omului, care nu pot fi justificate sub nici o formă. În acest mod s-a consolidat protecția persoanelor împotriva acestor tratamente.

În anul 2016 a fost instituit Consiliul pentru prevenirea torturii. Acesta conține un șir de atribuții de consulare și recomandări, a căror scop promovarea unei politici de combatere a torturii în Republica Moldova [6].

În Republica se evidențiază existența unui cadru legal, care oferă posibilitatea persoanei vătămate să își restabilească dreptul său încălcat și să primească o reparare a prejudiciului echitabilă. Spre exemplu legislația civilă a Republicii Moldova prevede dreptul persoanei la repararea prejudiciului suferit, aceasta fiind una dintre posibilitățile de reparare a prejudiciilor de pe urma torturii, tratamentului inuman sau degradant. Conform prevederilor legislației civile, persoana lezată într-un drept al ei cere repararea integrală a prejudiciului cauzat. Se consideră prejudiciu, cheltuielile pe care persoana le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale (prejudiciu efec-

tiv), precum și beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului (venitul ratat) [3].

În conformitate cu principiile generale și normele dreptului internațional, cu dispozițiile art. 1 și 34 din Convenția Europeană în interpretarea CEDO, în scopul restabilirii drepturilor omului și a libertăților încălcate, instanța de judecată urmează să stabilească faptul încălcării acestora. La stabilirea cuantumului despăgubirilor pentru prejudiciul moral, instanțele de judecată vor lua în considerație cuantumul despăgubirii echitabile pentru prejudiciul moral, acordat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru o încălcare similară [1].

Dacă ne referim la despăgubirea prejudiciului efectiv, în respectiva categorie se includ: cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept le-a suportat real la momentul intentării acțiunii sau care urmează să fie suportate la restabilirea dreptului încălcat, adică cheltuielile suplimentare. La prejudiciul efectiv sunt atribuite și pagubele rezultate din pierderea sau deteriorarea bunurilor. Venitul ratat este acel venit care ar fi fost posibil în condițiile unui comportament normal din partea autorului prejudiciului în împrejurări normale. Persoana păgubită trebuie să dovedească mărimea beneficiului care nu a fost obținut din cauza încălcării obligației, precum și legătura causală între neexecutare și venitul ratat.

În temeiul art.616 Cod Civil al Republicii Moldova, persoana vătămată poate solicita repararea prejudiciului nepatrimonial în bani. În cazul vătămării corporale ori al altei vătămări a sănătății, precum și în cazul privațiunii ilegale de libertate, cel vătămat poate cere și pentru prejudiciul nepatrimonial o despăgubire în bani, stabilită conform principiilor echității [3].

În ce privește repararea integrală a prejudiciului aceasta presupune atât repararea prejudiciului patrimonial, cât și a celor nepatrimonial. Conform Codului Civil, la categoria mijloacelor nepatrimoniale putem atribui: recunoașterea dreptului, restabilirea situației anterioare încălcării dreptului subiectiv, recunoașterea nevalabilității unui act fără caracter normativ, interzicerea acțiunilor ilicite prin care se atentează la drepturile nepatrimoniale. Conform art.1422 Cod Civil, în orice situație când unei persoane i se cauzează un prejudiciu moral prin fapte ilicite, instanța de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la repararea prejudiciului prin echivalent bănesc.

Prejudiciu moral presupune faptul că acțiunile celui ce a cauzat acest prejudiciu trebuie să genereze o reacție psihică negativă și senzații negative în conștiința persoanei vătămate. Constatarea daunelor morale se poate face științific prin intermediul expertizelor medico-legale [3].

Vătămările integrității corporale sau alte vătămări ale sănătății se vor atribui la categoria de prejudicii materiale. Pentru repararea acestui prejudiciu compensarea se va efectua într-o formă bănească. Se va evidenția faptul că sumele bănești plătite în calitate de reparare a prejudiciului patrimonial au drept scop de a înlătura disfuncțiile organismului. Dacă persoana este supusă la privațiune ilegală de libertate, prejudiciul nepatrimonial îi va fi reparat la fel prin echivalent bănesc. Dacă privațiunea ilegală de libertate a fost aplicată de organele de stat printr-o sentință sau alt act ilegal, repararea prejudiciului se va efectua și în condițiile suplimentare, prevăzute de art. 1405 Cod Civil. Acesta prevede răspunderea statului pentru acțiunile organelor de cercetare penală, de anchetă, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată. Art.1422 Cod Civil și Legea nr. 1545 din 25.02.1998 prevede modalitățile de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată [3].

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, instanțele judecătorești naționale au posibilitatea de a acorda cu titlu de prejudiciu moral, pentru violarea art. 3, 5 și 8 din Convenție, următoarele compensații, care urmează a fi achitate în lei moldovenești: *violarea art.3 din Convenție : 3000-5000 euro sau, în dependență de caz respective suma poate fi majorată; violarea art.5 din Convenție : 600-3000 euro; violarea art.8 din Convenție : 1000-10000 euro* [4].

Cheltuielile menționate se compensează părții care a avut câștig de cauză dacă aceasta a fost reprezentată în judecată de un avocat. Dacă partea care a câștigat procesul a beneficiat de asistență juridică calificată garantată de stat, plata cheltuielilor de acordarea a asistenței juridice calificate revine părții care a pierdut procesul. Sumele respective se încasează conform Legii nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat. Reclamantul trebuie să dovedească faptul că cheltuielile pentru asistența juridică au fost reale, necesare și rezonabile ca mărime. Ramburasarea onorariilor pentru asistența juridică nu poate fi li-

mitată doar la acele sume care au fost deja plătite de către reclamantul avocatului său [5].

Practica Republicii Moldova demonstrează unele creanțe în procedura de reparare a prejudiciilor provocate de tortură, tratament inuman sau degradant și anume că victimele actului infracțional nu sunt despăgubite la justa lor valoare. Astfel, în cauza Margoci, reclamantul a solicitat repararea prejudiciilor din motivul condițiilor inumane de detenție în inspectoratul de poliție. Relele tratamente au condus la contaminarea acestuia cu turbeculoză și omisiunea autorităților de a efectua o anchetă efectivă cu privire la pretențiile sale. Acesta a declarat că polițistii l-au maltratat pentru a-l impune să dea declarații, el era impus să pună capul într-un safeu iar polițistii loveau acest safeu cu un obiect metalic, până reclamantul își pierdea auzul timp de câteva zeci de minute. El a mai adăugat că era suspendat de o bară metalică pe care o conectau pe câteva secunde la o sursă de energie electrică, apoi îl loveau în cap cu butelii de plastic umplute cu apă și îl amenințau cu un pistol. El a afirmat că celulele în care era deținut erau situate în subsol, erau murdare, umede, întunecate, dormea pe paturi de lemn, nu era asigurat cu mâncare, apă potabilă, hârtia și pixurile erau interzise, astfel fiind lipsit de posibilitatea de a se plânge autorităților. Reclamantul a mai adăugat că, după transferul său în Penitenciarul nr.13, el a fost condus de la inspectorat și acolo a fost maltratat pentru plângerile care le-a adresat către autorități. După aceste acțiuni inumane, mâna și piciorul său drept, au rămas paralizate. Prin Hotărârea din 4 septembrie 2009, judecătoria sectorului Râșcani, mun. Chișinău a stabilit că a existat o încălcare a art.3. 6 și 13 din Convenție și a decis acordarea reclamantului 2000 lei moldovenești cu titlu de prejudiciu moral, echivalent a 125 euro la momentul adoptării hotărârii [6].

În cazul enunțat anterior este evident că principiul reparării integrale a prejudiciului a fost încălcat și exista o abatere de la quantumul stabilit de Curte. În continuare, Curtea Europeana a Drepturilor Omului a declarat admisibilă cererea reclamantului și a decis că statul Republica Moldova urmează să plătească reclamantului, în termen de trei luni, suma de 11000 euro (unsprezece mii euro), plus orice taxă care poate fi percepută, care va fi convertită în valută națională a statului pârât conform ratei de schimb aplicabile la data executării sentinței. Concomitent, aceasta a decis

că de la expirarea celor 3 luni menționate mai sus până la executarea hotărârii, urmează să fie plătită o penalitate la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întârziere, plus trei procente [7].

Putem accentua faptul că investigația plângerilor privind relele tratamente trebuie să fie prompte și aprofundate. Astfel, autoritățile trebuie să ia o atitudine serioasă de a descoperi cele întâmplate și nu trebuie să se bazeze pe concluziile pripite sau nefondate pentru a înceta urmărirea penală. Chiar dacă există reguli stabilite de Curte, instanțele naționale pledează pentru o abordare diferită decât cea a Curții, atunci când se accentuează individualizarea prejudiciilor cauzate prin actul infracțional de tortură, tratament inuman sau degradant [7].

Sistemul de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale introdus de Convenția Europeană a Drepturilor Omului se formează pe principiul subsidiarității. Este de competența statelor părți la Convenție să garanteze respectarea drepturilor omului, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului urmează să intervină doar în cazurile în care statele nu și-au respectat obligațiile.

Curtea poate fi sesizată, printr-o cerere, de orice persoană fizică, organizație necomercială sau grup de particulari care pretind a fi victimele unei încălcări de către un stat care este parte la Convenție. Condițiile de sesizare a Curții Europene pentru Drepturile Omului sunt:

1. Reclamantul să epuizeze toate căile de atac oferite de către instanțele naționale.

2. Să nu fi trecut mai mult de șase luni de la epuizarea ultimei căi de atac (de la data hotărârii irevocabile la nivel național).

3. Trebuie să se dovedească că cel puțin unul dintre drepturile protejate de Convenție i-a fost încălcat și că acest drept i-a fost încălcat de către statele semnatare a Convenției.

4. Evenimentele supuse examinării trebuie să fi avut loc după data semnării Convenției de către statul împotriva căruia se depune plângere [8].

Verificarea admisibilității unei petiții se face în complete de unul, trei, șapte sau șaptesprezece judecători. Curtea respinge orice cerere pe care o consideră inadmisibilă. Cetățeanul care a fost supus tratamentului inuman sau degradant, are la îndemână un mecanism pe care-l poate demara pentru a fi despăgubit. Dacă ne referim la prejudi-

cii, atunci ne referim la prejudiciul material, moral și cheltuielile de reparare a dreptului violat. Obligația reparării prejudiciului cauzat de încălcarea dreptului prevăzut de art.3 CEDO, constituie un principiu de drept internațional public.

Scopul despăgubirilor acordate de Curte pentru daunele produse este de a-i oferi reclamantului o compensație pentru consecințele dăunătoare reale ale unei încălcări. Prejudiciul material adus în urma dreptului violat presupune pierderile de ordin patrimonial, venitul ratat. Reclamantul trebuie să prezinte documente relevante pentru a dovedi existența și cuantumul prejudiciului. Prejudiciul moral nu se calculează cu date exacte. Dacă există astfel de daune și Curtea consideră că este necesară o compensație bănească, e va face o evaluare pe o bază echitabilă, luând în considerare standardele care decurg din jurisprudența sa. Curtea poate dispune și rambursarea către reclamant a costurilor și cheltuielilor pe care acesta le-a suportat mai întâi, la nivel național, iar apoi, la nivel internațional. Reclamantul trebuie să dovedească faptul că cheltuielile pentru asistența juridică au fost reale, necesare și rezonabile ca mărime. Acesta va justifica cheltuielile de asistență juridică solicitate din dări de seamă ale avocatului cu privire la asistența juridică prestată și justificarea onorariului global sau per oră perceput de către avocat [9].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului are un secretariat juridic foarte bine pregătit, care respectă cu strictețe principiul reparației echitabile. Drept exemplu, putem prezenta cazul Colibaba c. Republica Moldova, Curtea Europeană a stabilit următoarele fapte ilicite: la 25 și 27 aprilie 2006, reclamantul a fost torturat de polițistul X și de alți doi polițiști, cu scopul de a-l impune să își recunoască vina. Conform declarațiilor reclamantului, mâinile și picioarele sale au fost legate împreună la spate, iar o bară metalică de la un cuier a fost pusă sub brațele sale. Bara de metal a fost pusă pe două scaune, corpul său rămânând suspendat mai mult de 40 minute. Mâinile sale au fost acoperite cu cârpe, pentru ca să nu rămână urme de la funie. A fost pusă muzică la volum înalt, pentru ca țipetele sale să nu fie auzite. În timp ce era suspendat, capul său a fost acoperit cu un palton, fiind lovit cu un scaun la ceafă. Toate aceste acțiuni au fost însoțite de agresiuni verbale și psihice. În urma constatării respectivelor fapte, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a acordat reclamantului reparația echitabilă în sumă de 14000 euro (paisprezece mii euro) în calitate de

prejudiciu moral și 2500 euro (două mii cincisute euro) cu titlu de costuri și cheltuieli [10].

Există o serie de mecanisme destinate pentru prevenirea și combaterea fenomenului torturii, tratamentului inuman sau degradant și pentru examinarea litigiilor cu implicarea infracțiunii de tortură, tratament inuman sau degradant, printre cele mai importante sunt:

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO);
2. Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT);
3. Comisia interamericană a Drepturilor Omului;
4. Curtea interamericană pentru drepturile omului;
5. Comisia Africană pentru drepturile omului și popoarelor;
6. Curtea Africană a drepturilor omului și ale popoarelor.

Dacă ne referim la aspectul ce ține de condamnările Republicii Moldova la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, putem constata faptul că există anumite deviațe între practica de combatere a torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante și prevederile actelor internaționale și ale legislației Republicii Moldova.

Studiind mai multe cazuri examinate la CEDO, a cetățenilor moldoveni împotriva Republicii Moldova, preponderent, obiectul acestor cereri vizează condițiile de detenție, maltratare de către polițiști, arestul preventiv nejustificat, investigația ineficientă a pretinselor rele tratamente, etc. La fel, reclamantii invocă insuficiența compensațiilor acordate pentru relele tratamente. Evidențiem faptul, că motivele aplicării torturii, tratamentului inuman sau degradant sunt repetabile, ceea ce denotă că Republica Moldova nu a realizat suficiente măsuri pentru a împiedica acest act infracțional. La nivel teoretic au existat careva acțiuni de înlăturare a actelor infracționale de tortură, tratament inuman sau degradant, însă în practică aceste fapte mai rămân a fi viabile [11].

Din datele statistice studiate, putem observa că anual, Republica Moldova achită despăgubiri suficient de mari reclamantilor care invocă tortura, tratamentul inuman sau degradant. Cu toate că

Mecanismul național de Prevenire a Torturii activează din anul 2007, reținem că anume în anul 2007 CEDO a înregistrat cele mai multe cereri de reclamare a faptelor de tortură, tratament inuman sau degradant, și anume, 16 din numărul total din 60, au ca obiect respectivul act infracțional [12].

Numărul de cazuri cu implicarea torturii, a tratamentului inuman sau degradant continuă să existe în cadrul Curții Europene, ceea ce semnifică că Republica Moldova, anual va cheltui bani pentru repararea prejudiciilor reclamantilor. Deseori, cuantumul prejudiciilor pe care Republica Moldova este obligată să le achite, sunt enorme în raport cu structura bugetului public național [6, p.4].

Concluzii și recomandări. În rezultatul relatărilor prezentate cu privire la subiectul respectiv, putem concluziona că tortura, tratamentul inuman sau degradant sunt unanim interzise în dreptul comunitar. Republica Moldova a evidențiat interdicția torturii, tratamentului inuman sau degradant printr-o serie de acte prin care cadrul normativ național privind prevenirea și combaterea torturii a fost asociat celui internațional. În Republica Moldova tortura, tratamentul inuman sau degradant sunt justificate prin condițiile de detenție care sunt calificate ca fiind inumane și degradante, lipsa asistenței medicale pentru persoanele deținute, arestul preventiv nejustificat și ilegal, tortura în custodia poliției, folosirea excesivă a forței în cadrul reținerii polițenești, maltratarea de către colaboratorii structurilor de forță, etc. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin fapetele date revine statului. Respectiv, statul este obligat la modul absolut să aplice principiul reparației echitabile în procesul de despăgubire a persoanelor supuse torturii.

În urma celor expuse, propunem ca în Republica Moldova să fie format un cadru legal care să permită Consiliului pentru prevenirea torturii să asiste în procesele de judecată, care au ca obiect examinarea cauzelor de tortură. În așa mod, victimei i s-ar oferi o dublă protecție a drepturilor sale. Dacă e să ne referim la repararea prejudiciilor cauzate prin tortură, tratament inuman sau degradant, propunem anumite schimbări, astfel încât victima să fie despăgubită echitabil al nivel național, fără a recurge la ajutorul mecanismelor internaționale de apărare a drepturilor.

Referințe bibliografice

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf (accesat la 12.11.21)
2. Legea Nr. 66 din 30-03-2006 pentru ratificarea Protocolului opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=25308&lang=ro (accesat la 09.11.21)
3. Codul Civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002. Publicat 22.06.2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-89; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112573&lang=ro (accesat la 10.11.21)
4. Ghid privind art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ROM.pdf (accesat la 12.11.21)
5. Legea 198 din 26-07-2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24283&lang=ro (accesat la 07.11.21)
6. Raport drepturile omului în Republica Moldova <https://crjm.org/wp-content/uploads/2014/08/DO-in-MD-2012-2013.pdf> (accesat la 03.11.21)
7. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției europene pentru Drepturile Omului http://old.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/interz_torturii.pdf (accesat la 09.11.21)
8. Ghid practic cu privire la condițiile de admisibilitate https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_ron.pdf (accesat la 11.11.21)
9. Ghid pentru soluționarea daunelor morale. https://www.baar.ro/wp-content/uploads/2017/11/Ghid_pentru_soluționarea_daunelor_morale_ed_2012.pdf (accesat la 10.11.21)
10. Hotărârea Colibaba c. Moldovei <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/COLIBABA-RO.pdf> (accesat la 11.11.21)
11. Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d78829d2> (accesat la 09.11.21)
12. Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului <https://rm.coe.int/16806f11f5> (accesat la 07.11.21)

Despre autori

Mariana PAVLENCU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: catedra@mail.ru*

Elena DRAGNEV,

*asistent universitar al Catedrei Drept public
și securitate a frontierei a Academiei „Ștefan cel
Mare” a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: cerguta.lena@mail.ru*

CZU 342.71(478-476)

DOI 10.5281/zenodo.5796542

THEORY AND PRACTICE OF CONSTITUTIONAL LEGAL REGULATION OF CITIZENSHIP OF THE REPUBLIC OF BELARUS AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Olga Vladimirovna VOLCHKEVICH

The article examines the content of the concepts of citizenship of the Republic of Belarus and the Republic of Moldova, methods of acquiring and terminating citizenship of these states, their differences in legislative regulation, the application of loss of citizenship on the territory of the Republic of Belarus and deprivation of citizenship in the Republic of Moldova. In the article, the author points out the grounds for acquiring citizenship of the Republic of Belarus and the Republic of Moldova. The author provides a comparative legal analysis of the institution of citizenship in the Republic of Belarus and the Republic of Moldova.

Key words: citizenship; admission to citizenship, restoration of citizenship, termination of citizenship; loss of citizenship; deprivation of citizenship; a threat; sovereignty.

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Ольга Владимировна ВОЛЧКЕВИЧ

В статье рассмотрено содержание понятий гражданства Республики Беларусь и Республики Молдова, способы приобретения и прекращения гражданства данных государств, их отличия в законодательном регулировании, применение утраты гражданства на территории Республики Беларусь и лишения гражданства в Республике Молдова. В статье автор указывает на основания приобретения гражданства Республики Беларусь и Республики Молдова. Автор приводит сравнительно-правовой анализ института гражданства в Республике Беларусь и Республике Молдова.

Ключевые слова: гражданство; прием в гражданство, восстановление в гражданстве, прекращение гражданства; утрата гражданства; лишение гражданства; угроза; суверенитет.

Citizenship is an essential attribute of the state's sovereignty.

New political realities have given rise to new problems, among which the problem of citizenship is of particular importance, since it directly affects the interests of the state and its population.

The dynamic changes in recent years have led to the emergence of completely new directions in the institution of citizenship. Therefore, their study is of great not only scientific, but also practical interest.

Finally, the relevance of the development of this topic is also predetermined by the fact that the problem of citizenship of the Republic of Belarus and the Republic of Moldova, due to their long stay in one state - the USSR, goes beyond the jurisdiction of each state, having an international legal aspect. Mapping national legislation on citizenship with the fundamental principles and norms of international law is one of the conditions for

its compliance with the standards adopted in the civilized world.

Of particular interest is the analysis of the norms of common law of the CIS (the CIS Charter, the CIS Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms of May 26, 1995, the Declaration on International Obligations in the Field of Rights and Fundamental Freedoms in the CIS Countries of September 24, 1994, and other acts). It is also important to refer to the constitutional practice of the Republic of Belarus and the Republic of Moldova, which makes it possible to develop scientifically based measures, including within the framework of the CIS, to further improve the mechanism for regulating citizenship issues. In this regard, a good example is the recommendatory legislative act «On the agreed principles of citizenship regulation» developed by the CIS Interparliamentary Assembly of December 29, 1992, which establishes the basic principles of

citizenship, such as the right to citizenship (Article 2), equality of citizenship (Article 4), the right to appeal in court the violated powers in matters of citizenship (Art. 14) [1].

The object of the research is the institute of citizenship in the Republic of Belarus and the Republic of Moldova. Therefore, the subject of the study is to identify the most significant features, specific features, directions and trends in the development of citizenship of the Republic of Belarus and the Republic of Moldova. The methodological basis of the study is the comparative legal method.

General questions of citizenship were investigated by S.A. Avakyan, V. Ya. Kikot, O.E. Kutafin and N.M. Smorodin, O. I. Chupris, T. N. Mikhaleva. Some practical problems of acquiring and terminating citizenship were considered by S.N. Baburin, A.N. Golovistika, I.S. Daldinova, E.V. Mikhailova, M.M. Kharitonov, V.A. Yakovlev.

As a result of the collapse of the USSR, almost all post-Soviet states enshrined in the laws on citizenship the “zero option” of recognition of citizenship, when practically all persons, regardless of origin, social and property status, race and nationality and other grounds, living at the time these laws came into force, were automatically recognized as citizens of these states. At the same time, additional conditions were established in separate laws for the recognition of a person as a citizen of a particular state: the fact that a person does not have any other citizenship (Lithuania, Moldova, Uzbekistan, Ukraine); a person has a permanent place of residence on the territory of the country and a permanent place of work or other legal source of livelihood (Moldova); expression by a person of a desire to be a citizen (Moldova, Turkmenistan, Uzbekistan, Ukraine), etc.

Currently, legal relations regarding the citizenship of the Republic of Moldova are regulated by Law No. LP1024 / 2000 dated 02.06.2000, with amendments dated 18.06.2020 (hereinafter - the Law on Moldovan Citizenship). In accordance with Part 1 of Art. 3 of the said law, the citizenship of the Republic of Moldova defines a permanent political and legal relationship between an individual and the Republic of Moldova, giving rise to mutual rights and obligations [2].

The definition of the concept of citizenship of the Republic of Belarus is different, significantly

different and regulated by Part 1 of Art. 1 of the Law of the Republic of Belarus No. 136-3 dated 01.08.2002, as amended on 10.12.2020 (hereinafter referred to as the Law on Citizenship of Belarus). Thus, citizenship of the Republic of Belarus is a stable legal relationship of a person with the Republic of Belarus, expressed in the totality of their mutual rights, duties and responsibilities, based on the recognition and respect for dignity, fundamental human rights and freedoms [3].

The grounds for acquiring citizenship of the Republic of Moldova in accordance with Art. 9 of the Law on Moldovan Citizenship are: by birth; due to adoption; upon repatriation; as a result of admission to citizenship; due to the restoration of the citizenship of the Republic of Moldova.

In Belarus, there are also five grounds for acquiring citizenship, however, with the listed grounds for acquiring Moldovan citizenship, only three coincide: by birth, as a result of admission, as a result of restoration. Also, citizenship of the Republic of Belarus can be acquired through registration and on other grounds provided for by international treaties.

In order to ensure national security and in accordance with Art. 20 of the Law on Moldovan Citizenship, state bodies will refuse to accept citizenship for those convicted of imprisonment for intentional offenses, having a criminal record or under investigation at the time of consideration of the application; who participated in the repressions; committed crimes international, military or against humanity; sowing national or racial hatred, spreading the ideas of fascism, chauvinism or Stalinism; carrying out activities aimed at undermining state security, public order, health and morality of the population; calling for violent change or overthrow of the social order enshrined in the Constitution Republic of Moldova; involved in terrorist activities; who are citizens of another state.

The Republic of Belarus also does not recognize dual citizenship and other forms of multiple citizenship. However, the grounds for termination of consideration of an application for acquiring citizenship in Belarus are deported, expelled from the Republic of Belarus, transferred to a foreign state; repeatedly (three or more times) during a calendar year was subjected to administrative penalties on the territory of the Republic of Belarus and the period after which it is considered not to

have been subject to administrative penalties has not expired; provided false information and (or) documents that do not meet the requirements of the law, including forged, fake or invalid; is in the military service, police service, security agencies, justice or other government agencies of a foreign state; died, declared missing by the court, or declared dead.

The grounds for termination of citizenship are also significantly different. The grounds for termination of citizenship of the Republic of Moldova are renunciation and deprivation of citizenship of the Republic of Moldova. Renunciation of citizenship is also denied to persons conscripted or in urgent military or alternative service. Deprivation of citizenship may also occur in relation to a person who has entered into a public office in another state without the knowledge and consent of the competent authorities of the Republic of Moldova.

Belarusian citizenship can be terminated as a result of exit and loss. The grounds for prohibiting the withdrawal and loss of citizenship differ significantly from those listed in the legislation of Moldova.

In conclusion, I would like to note that the general features of the regulation of legal relations of citizenship are enshrined in the legislation of our states. The impact of digitalization is one of the main prerequisites for the introduction on the territory of Belarus and Moldova of biometric passports as documents confirming citizenship.

Thus, the legislation of Belarus and Moldova on citizenship has similar features (non-recognition of multiple citizenship), however, the definition of the concept of citizenship, the grounds for its acquisition and termination are significantly different, as well as the consolidation of provisions on citizenship in the norms of the Constitution of our states. In the Republic of Belarus, citizenship is enshrined in Art. 10 of Section I of the Constitution of the Republic of Belarus "Fundamentals of the Constitutional System" and enshrines the prohibition of deprivation of citizenship. Article 17 of Chapter I "General Provisions" of Section II "Fundamental Rights and Freedoms" of the Constitution of the Republic of Moldova contains norms on Moldovan citizenship and enshrines the prohibition of arbitrary deprivation of citizenship, which is fully consistent with Art. 15 of the Universal Declaration of Human Rights.

Bibliographic references

1. A recommendatory legislative act "On the agreed principles of citizenship regulation" [Electronic resource] // Electronic fund of legal and normative-technical documents. - Access mode: [https:// docs.cntd.ru/document / 901930781 /](https://docs.cntd.ru/document/901930781/). - Date of access: 25.11.2021.
2. Law on Citizenship of the Republic of Moldova [Electronic resource] // Parliament of the Republic of Moldova. - Access mode: [https:// www.legislationline.org/download/id / 9140 / file / MOL_on% 20citizenship_ru.pdf /](https://www.legislationline.org/download/id/9140/file/MOL_on%20citizenship_ru.pdf). - Date of access: 11/26/2021.
3. Law "On Citizenship of the Republic of Belarus" [Electronic resource] // World of Law. - Access mode: [http://world_of_law.pravo.by/ text.asp?RN=H10200136/](http://world_of_law.pravo.by/text.asp?RN=H10200136/). - Date of access: 11/26/2021.

About author

Olga Vladimirovna VOLCHKEVICH,

*lecturer at the Department
of Constitutional and International Law
Academy of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Belarus,
6 Masherova Ave., 220005, Minsk, Belarus,
email:ovvolchkevich@mail.ru*

CZU 343.9:343.224.1

DOI 10.5281/zenodo.5796548

CĂILE ȘI MECANISMELE INIȚIERII MINORILOR ÎN ELEMENTELE SUBCULTURII CRIMINALE

Liudmila ȘUBELIC,
doctorandă

Lumea interlopă încearcă să obțină influență asupra minorilor pentru a-i folosi în scopurile sale criminale, obținerea de profit și protecția personală contra urmării penale. Acest lucru este realizat cu utilizarea diferitor mecanisme psihologice de reproducere a criminalității atât în condiții de detenție, cât și la libertate: familiarizarea și determinarea minorilor către aderare la elementele subculturii criminale (norme, valori, tradiții și obiceiuri criminale (penitenciare)), trezirea de interese și înclinații antisociale întâi de toate, prin transmiterea experienței criminale, crearea și coeziunea grupurilor criminale de minori.

În consecință minorii sunt desocializați, au viziuni antisociale, pășesc pe cale infracțională. În rezultatul influenței subculturii criminale în locurile de reclusiune, minorii prezintă pericol social mai sporit și risc sporit de recidivă, deprind modul de viață criminal.

Cuvinte-cheie: mecanisme de reproducere a criminalității, criminalizare, normele și valorile subculturii criminale, căile de inițiere în subcultura criminală, viziuni infracționale, minor.

WAYS AND MECHANISMS OF INITIATION OF MINORS IN THE ELEMENTS OF THE CRIMINAL SUBCULTURE

Liudmila ȘUBELIC,
PhD student

The underworld seeks to influence minors to use them for its criminal purposes, for profit, and for personal protection against prosecution. This is done with the use of different psychological mechanisms for reproducing crime both in conditions of detention and in freedom: familiarization and determination of minors to adhere to the elements of the criminal subculture (norms, values, traditions and criminal customs (penitentiaries)), arousing interests and antisocial inclinations first of all, by transmitting criminal experience, creating and cohesion of criminal groups of minors.

As a result, minors are desocialized, have antisocial views, and commit criminal offenses. As a result of the influence of the criminal subculture in places of detention, minors are at greater social risk and at increased risk of recidivism, learning the criminal way of life.

Keywords: mechanisms for reproducing crime, criminalization, norms and values of the criminal subculture, ways of initiation into the criminal subculture, criminal visions, minor

Introducere. Conform teoriei subculturii criminale, conduita deviantă este consecința educației și instruirii specifice, în procesul cărora novicele însușește concepte și valori deformate sau deviate. Valorile și orientările considerate de individ mai importante influențează motivația faptelor sale, alegerea direcției și scopurilor conduitei, precum și a mijloacelor de atingere a acestora. Elementele structurale (valori, orientări și norme) ale unei culturi pot fi acceptate sau

respinse integral sau parțial, pot fi interpretate corect sau greșit, pot fi modificate de către fiecare individ în parte, la alegerea sa, formându-se astfel cultura sa individuală (sistem propriu de valori, orientări morale și norme), care poate fi completată cu elementele structurale (valori, orientări și norme) ale diverselor subculturi, inclusiv cea criminală. Acest proces de socializare poate avea loc nu doar la inițiativa individului, ci mai ales în pofida circumstanțelor create, a

condițiilor de viață.

În procesul interacțiunii de durată a minorului cu condițiile sociale nefavorabile (factori criminogeni), acestea lasă amprentă asupra personalității minorului, generând orientări antisociale stabile și durabile. În lucrarea de față ne-am propus cercetarea și relevarea căilor și mecanismelor folosite de indivizi cu orientări criminale în vederea inițierii tinerei generații în elementele subculturii criminale, impactul lor asupra procesului de socializare a minorilor. Sunt propuse spre realizare instituțiilor de stat și societății, un șir de activități ce ar contribui la neutralizarea influenței subculturii criminale asupra minorilor, și, respectiv, diminuarea criminalității juvenile.

Metode și materiale aplicate. Cercetarea s-a desfășurat în baza unor metode de investigare științifică, cum ar fi: analiza logică, sistemică, statistică, comparativă, sinteza etc., fiind aplicate și combinate în funcție de problematica abordată în articol. Materialul științific utilizat în vederea realizării prezentului studiu provine din lucrări științifice, date statistice, precum și din alte surse.

Rezultate obținute și discuții. Putem vorbi de trei mecanisme psihologice de reproducere a criminalității. Primul – personalizat, atunci când infractorul recidivist din rândul celor adulți și experimentați ia „șefia” sau „mentoratul” asupra unui anumit individ familiarizându-l cu „legile” lumii criminale. Al doilea mecanism - prin criminalizarea întregii populații, inițind-o în limbaj criminal, obișnuind-o să gândească potrivit categoriilor criminale. Al treilea mecanism – prin grupul criminal, fortificat de normele și valorile subculturii criminale, ceea ce-i asigură existența pe termen lung [1].

Dacă necesitatea minorului de comunicare și autoaprobare nu este realizată în condiții prielnice ale familiei și grupului de semenii din instituția de învățământ, atunci minorul caută realizarea necesităților respective în grupurile semenilor din stradă, guvernate de subcultură. În acest sens „trebuie de considerat importante grupurile stradale care au influență negativă prin manifestări de devianță și predelincvență asupra minorilor, tinerilor care au tendință de marginalizare și care provin din mediile familiilor

dezorganizate” [2, p.134].

Râvna de îmbinare în grupuri este o trăsătură tipică minorilor, care în multe cazuri înlesnește procesul de socializare, iar uneori îl împiedică. Intrarea în componența unui grup, cere de la minor acceptarea tuturor valorilor și normelor grupului în cauză. Nimerind într-un grup, minorul, de regulă, își pierde propriile păreri și voință și se supune total părerii grupului, voinței, intereselor, regulilor și cerințelor acestuia, chiar și celor ce încalcă legea, în caz contrar el este exclus din grup, iar autoritatea sa în mediul semenilor scade.

Răspândirea elementelor subculturii criminale este făcută, de regulă, de persoanele eliberate din instituții penitenciare. Un număr impunător de indivizi se întoarce în societate în postură de predicatori ai modului de existență din penitenciar: în 2010– 1248 persoane; în 2011– 978; în 2012– 1045; în 2013– 1122; în 2014– 885; în 2015– 2467; în 2016– 3826; în 2017– 3850; în 2018– 3773; în 2019– 3346 [3].

Ajunși în libertate, foștii deținuți continuă să respecte normele, tradițiile și obiceiurile criminale, de penitenciar în cadrul grupurilor criminale, în care atrag noi membri, de regulă, minori. Un atare individ poate deveni mentor la un singur minor. Strategia de criminalizare include: prezentarea valorilor mediului criminal (justețe, onestitate, prietenie, egalitate etc.) ca fiind veritabile și reale, comparativ cu cele din societate; crearea de impresii false despre protecție fizică și psihologică, câștigul din activități ilegale; oferirea de anumite obiecte, bani, tabu-uri pentru copii (alcool, droguri, sex); șantaj, intimidare, amenințări, maltratare aplicate pentru determinarea minorului de a comite acte infracționale sau o astfel de cerință în cazul imposibilității de plată a datoriei, inclusiv în urma pierderii jocului în cărți sau pentru droguri etc.

De menționat că, consumul de tutun, alcool, droguri, pe lângă conferirea senzației înșelătoare de libertate și independență, intensifică procesul de criminalizare a minorilor: sub acțiunea lor minorii mai ușor comit acte ilegale, la început, ușoare, iar mai târziu fiind implicați în furt, jaf, tâlhărie, realizarea drogurilor, practicarea prostituției ș.a. Dintre minori condamnați, au săvârșit infracțiunea sub influența alcoolului: în

2010 – 18 minori, în 2011 – 33; în 2012 – 25; în 2013 – 18; în 2014 – 22; în 2015 – 10; în 2016 – 34; în 2017 – 24; în 2018 – 20 [4]. Ulterior substanțele toxice servesc în calitate de mijloace de coeziune a grupurilor criminale de minori.

Recidiviștii, de regulă, racolează minori în grupurile criminale organizate, unde aceștia trec cursuri de „pregătire profesională criminală”. De cele mai multe ori aderarea minorului la un grup criminal se înfăptuiește după un ritual de inițiere care presupune participarea aceluia minor cu membrii grupului la comiterea în grup a unei infracțiuni.

„Pentru propaganda modului de viață criminal sunt utilizate orice posibilități – de la șantaj și „mituire” până la „premierea” cu sume imense de bani, automobile, călătorii peste hotare etc. [5, p.18]. Persoanele cu trecut criminal tind să-și exercite influența asupra tinerei generații, le trezesc interese și înclinații antisociale, întâi de toate, prin transmiterea experienței criminale (cunoștințe, priceperi, deprinderi și obiceiuri profesional-criminale), pentru a-i folosi ulterior la comiterea actelor ilicite (primii fiind inspiratori, instigatori, organizatori) în scopul obținerii de profit, avantajul constituind vârsta minorilor ne pasibili de răspundere penală sau riscul ultimilor.

În calitate de organizator al unui grup de minori poate fi un alt minor aflat la evidența poliției și a comisiei pentru minori (eliberat din detenție, judecat condiționat sau în privința căruia a fost amânată executarea pedepsei privative, sau vârsta căruia nu permite să-i fie aplicată pedeapsă penală pentru infracțiunea săvârșită) sau minor autoritar, criminalizat în alt mod. În conduita lor

aceștia se conduc și aplică normele subculturii criminale, răspândindu-le astfel printre alți minori cu care intră în contact, scopul urmărit este de a se realiza ca lider – de a transmite măiestria criminală, de a conduce și exploata un grup de minori pe baza normelor criminale (penitenciare) însușite și experiențelor prin care a trecut. Minorii se simt atrași de grupul semenilor, simțind nevoia de comunicare cu acest mediu, aici ei preferă și au posibilitatea de a se afirma, a se identifica. În grupurile criminale de minori „statutul și raporturile dintre participanți apar nu pe baza simpatiei comune, ci a comunității de interese, necesității de susținere în activitatea criminală comună” [6].

Cu cât mai timpurie e vârsta minorului care a aderat la valori, norme și viziuni infracționale, cu atât mai stabile și intense ele vor deveni în viitor. Cercetările criminologice au arătat că nivelul recidivei este mai mare la persoanele care au săvârșit prima infracțiune fiind minori. Din câte se știe, „toate elementele și atributele subculturii criminale sunt capabile să programeze dur conduita minorului, pentru că acționează asupra emoțiilor, voinței, intelectului său, îl includ în sistemul de convenționalisme, respectarea cărora este obligatorie” [7, p. 63].

Cota-parte a infracțiunilor comise de minori în grup depășește de 2-5 ori indicele analogic al criminalității adulților și constituie circa 70 la sută. Infracțiunile se comit de către minori în grup mai frecvent la vârsta de 14 ani decât la vârsta de 17 ani. Majoritatea covârșitoare a grupurilor minorilor este formată din 2-3 persoane (circa 70 la sută), restul sunt alcătuite

Infracțiuni comise de către minori (de până la 17 ani) în mod repetat și în grup [9]

Tabelul nr.1

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total infracțiuni comise de minori	1 358	1 262	1 468	1 142	1 166	998	941	798	688	664	606
Infracțiuni comise de fete	173	150	103	89	84	78	78	103	86	102	35
Infracțiuni comise de băieți	1 185	1 112	1 365	1 053	1 082	920	863	695	602	562	571
Infracțiuni săvârșite repetat	130	181	205	58	78	87	79	111	88	102	98
Infracțiuni săvârșite în grup Procentaj	260 19,1%	255 20,2%	372 25,3%	128 11,2%	233 19,9%	166 16,6%	206 21,8%	179 22,4%	153 22,2%	113 17%	147 24,25%

din 4 și mai multe persoane. Grupurile sunt constituite, de regulă, din minori de sex masculin. Uneori pot fi și grupuri mixte, formate din minori de sex masculin și de sex feminin, dar și din adulți, frecvent cu antecedente penale. [8, p. 35]. Este evident că ultimii nu sunt membri de rând care să se supună liderului minor. Aici trebuie luat în considerație faptul că, în timpul investigării unor asemenea infracțiuni, membrii minori ai grupului antisocial tind să ascundă liderul adult, dar și pe liderul minor, aceasta constituie o obligație conform statutelor deținute în ierarhia criminală – acoperirea liderului și asumarea răspunderii în locul acestuia. Atunci când este cercetat, liderul grupului se prezintă ca membru de rând și reduce rolul său de participant.

Datele statistice [10] privind infracțiunile săvârșite de minori ne permit de a face concluzii privind genurile de infracțiuni, la comiterea cărora legea hoților indică să fie implicați minorii, și anume: furturile (74,9% din totalul de infracțiuni comise în 2014; 67,1% - în 2015; 69,5% - în 2016; 64% - în 2017; 61% - în 2018; 56,21% - în 2019; 60,15% - în 2020) și jafurile (6,9% - în 2014; 7,6% - în 2015; 6,9% - în 2016; 8,2% - în 2017; 8,4% - în 2018; 7,98% - în 2019; 8,61% - în 2020).

Minorii simt atracție față de subcultura criminală cu normele sale de conduită nonconformiste și atributele exterioare de o nuanță emoțională, caracter enigmatic, neordinar, romantism fals, risc, situații extremale, anularea tuturor restricțiilor morale etc. Ei încep să împărtășească valorile, ideile, concepțiile și modul de viață al infractorilor.

Odată cu aderarea la grupuri criminale, la minori încep să se formeze directive antisociale și motivații de comportament asocial, ei se conformează celorlalți membri în ce privește cunoașterea și respectarea strictă a normelor criminale, învățarea și utilizarea argoului, modul de interrelaționare cu cei din grup și cei din afara lui, modul de petrecere a timpului liber, ei deprind un mod de viață criminal. În interiorul unui astfel de grup stradal minorul se simte primit, înțeles, susținut și chiar apreciat câteodată, de aceea grupul în cauză devine aproape de sufletul minorului. Aceasta contribuie la dezvoltarea mentalității ce include polaritățile „noi - ei”, iar novicii încep să

se identifice tot mai mult cu lumea criminalilor. Minorii sunt atrași de perspectiva unei cariere criminale prezentate astfel: „pașan”, „mujac”, „blatnoi”, „vor”, „vor v zakone”.

Datele statistice indică asupra faptului că din numărul total de infracțiuni comise de minori, cca 16% - 20% constituie infracțiuni săvârșite în grup (tabelul nr.1).

În literatura de specialitate căile de inițiere a minorilor în subcultura criminală sunt clasificate în trei tipuri: benevolă, nevoită și forțată [7].

Calea **benevolă** este axată pe năzuința minorilor de a deveni un adevărat membru al lumii criminale după voința și la dorința sa sau măcar în ochii anumitor persoane. Deseori la etapa inițială așa tendința poate să nu aibă legătură cu dorința copilului de a săvârși infracțiuni, la temelia năzuinței sale plasându-se autoafirmarea, obținerea apărării etc. Însă implicarea reprezentanților lumii interlope în destinul copiilor, până la urmă, oricum duce la participarea la activități infracționale.

Trebuie avut în vedere faptul că, coordonatele de viață și conduită demonstrate de subcultura criminală se răspândesc spontan în practica comunicării interumane și sunt însușite prin mecanisme inconștiente de contaminare și imitație [11].

Calea **nevoită** nu este calea aleasă de minor, ci cea impusă de micromediul în care el se formează, de exemplu: colegii de școală, prietenii de la locul de trai și chiar mediul familial. Astfel, minorii deveniți purtători ai subculturii criminale (mai experimentați, dar și mai puternici fizic) îi inițiază pe semenii săi (de vârstă mai mică) în atributele subculturii penitenciare, impun stereotipul conduitei infracționale și supun voinței sale prin amenințări, intimidare, presiuni psihice și fizice.

Calea **forțată** de familiarizare a minorilor cu normele dure ale subculturii criminale este aplicată în condițiile de penitenciar. Nimerind în locurile de detenție, minorii continuă să acumuleze experiență în domeniul subculturii penitenciare. Pe durata aflării îndelungate în penitenciar, ei însușesc normele, tradițiile și obiceiurile inumane ce domnesc în locurile de reclusiune, stratificarea, regulile pungii comune ș.a., își ridică nivelul

măiestriei criminale.

În consecință minorii eliberați din detenție sunt mai desocializați, au viziuni și gândire antisociale (pentru că societatea i-a plasat în detenție), deci, prezintă pericol social mai sporit și risc sporit de recidivă. Pe deasupra, unii minori se depersonalizează devenind dependenți de alcool și droguri, transportate în penitenciare pe căi ilegale, iar în lipsa lor de alte substanțe toxice și psihotropice care sunt mai accesibile. Societatea îi „pierde” pe acești minori și îi pune la dispoziția mediului criminal.

Minorul rămâne sub influența subculturii criminale și după eliberarea din instituțiile speciale de reeducare, corecție. Pe de o parte el este nevoit să respecte în continuare normele și valorile ei din teama de a nu fi pedepsit, iar pe de altă parte, infractorul minor întors din detenție, este un lider format, care caută să-și creeze propriul grup antisocial – teren pentru propria afirmare. El inițiază semenii instabili în normele criminale asimilate, impunându-i să le accepte și să le urmeze.

Considerăm că o metodă pe larg folosită de membrii mediului criminal pentru atragerea minorilor în subcultura criminală, atât în condițiile de detenție, cât și la libertate, este extorcarea, după modelul utilizat în penitenciare pentru adulți. Și anume, oferirea de obiecte, lucruri sau bani etc., făcute ca gesturi de bunăvoință, după care persoanei în cauză i se anunță datorie (o sumă de bani mai mare decât cea primită) față de fondul criminal „obșeak”, pretinzând că binefacerea a fost făcută din contul acestuia. Este fixat un termen de plată foarte restrâns, stabilind un procent uriaș pentru fiecare zi de întârziere, iar în caz de imposibilitate de plată, indicându-i-se să comită o infracțiune pentru stingerea datoriei. Săvârșind act infracțional, individul devine membru al grupului antisocial, de care nu se mai poate desprinde.

În vederea neutralizării influenței subculturii criminale asupra minorilor este necesară implementarea următoarelor măsuri:

- poziționarea corectă a ierarhiei de valori sociale (valori naționale, culturale, istorice, moral-etice etc.), conservarea, protejarea și promovarea valorilor naționale și valorilor general-umane;
- lansarea la nivel național (cu concursul

comunității și mass-media) a unor acțiuni de sensibilizare privitor la puritatea limbii de stat, valorificarea creației literare, a folclorului popular, motivația copiilor de a cunoaște și a valorifica tradițiile populare, propagarea lecturii ca mod de culturalizare; organizarea de concursuri naționale de poezie patriotică pentru copii;

- formarea la minori, prin intermediul unui sistem educativ eficient, a culturii juridice, conștiinței juridice și civice (cu antrenarea juriștilor, polițiștilor, angajaților sistemului penitenciar), educarea acestora în spiritul respectării legislației și acordării priorității reglementării prin lege a relațiilor sociale (derularea filmelor documentare despre soarta minorilor intrați în conflict cu legea; privările și regulile dure ce domnesc în detenție, pentru a face diferența dintre imaginea aparent „romantică” a modului de viață infracțional și realitatea, prezentarea interviurilor cu deținuții care s-au convins de faptul că prietenie, colegialitate și solidaritate în mediul criminal (între hoți, infractori) nu există, cum nu există nici onestitate și corectitudine; educația sexuală; educația antialcool, antidrog, contracararea prin educație a altor vicii sociale ce au legătură cu criminalitatea: prostituția, vagabondajul, cerșetoria;

- promovarea modului sănătos de viață, atragerea minorilor în activități sportive gratuite, cercuri de artă, dans, îndeletniciri pozitive, ca teren de autoafirmare, demonstrarea agilității;

- stimularea în mediul școlar a intereselor, țelurilor și idealurilor pozitive, social-utile la (reușită înaltă, participare la activități comunitare), cultivarea sentimentelor de prietenie, compasiune, milă etc.; implicarea tuturor elevilor la activități care le-ar dezvolta valențele;

- introducerea religiei creștin-ortodoxe ca disciplină obligatorie în programul de învățământ primar, luând în considerație influența sa puternică în profilaxia infracționalității;

- orientarea minorilor de a alege o profesie și a obține aptitudinile necesare acesteia; promovarea în rândul copiilor a respectului pentru muncă;

- intensificarea activității serviciului psihologic în toate instituțiile sociale ce au tangență cu minorii: instituțiile de învățământ, internate, orfelinate, unitățile militare, instituții de detenție, centre de plasament etc., întru asigurarea

unui climat psihologic favorabil în colectivele de copii;

- crearea unui mecanism de protecție și susținere a copiilor în școală, în special a celor din familii vulnerabile și rămași fără îngrijire părintească (realizat de către elevi din clase absolvente);

- identificarea de către forțele de ordine, inclusiv în mediul școlar, grupuri asociale/antisociale care respectă și impun altor minori normele subculturii criminale, aplicarea procedurilor de rigoare;

- deprecierea în opinia publică, a elementelor subculturii criminale și a mediului infracțional;

- încheierea unor acorduri de colaborare dintre instituțiile preuniversitare din republică și forțele de ordine, care ar prevedea antrenarea elevilor de gen masculin (cu comportament asocial/antisocial) în activități de menținere a ordinii publice;

- înființarea unor centre specializate de ghidare a familiilor cu dificultăți de ordin socio-economic, cu insuficiență culturală, având misiunea de a responsabiliza părinții; de a-i învăța aplicarea metodelor educative;

- identificarea de către Consiliile locale pentru protecția drepturilor copilului și evidența sistematizată unică a copiilor în conflict cu legea, din familii cu climat educațional nefavorabil, luarea deciziei de către o echipă specializată multidisciplinară privind natura intervenției necesare;

- condamnarea publică de către comunitate a conduitei minorilor ce contravine prevederilor legale în prezența obligatorie a acestora, pentru a-i determina să conștientizeze faptele proprii și să-și asume responsabilitatea;

- instituirea statutului de tutore/mentor în socializarea infractorului minor;

- lansarea unor campanii permanente informativ-preventive la nivel național privind prevederile legislației penale, contravenționale cel mai frecvent încălcate de adulți și minori, și sistemul judiciar (consecințele încălcării prevederilor legislației), propagarea priorității reglementării prin lege a relațiilor sociale, derularea buletinelor informativ-preventive televizate, elaborarea

unor pliante informativ-preventive tematice, cu enumerarea acțiunilor ce trebuie întreprinse de către părinți în cazul copiilor ce au intrat sub influența mediilor asociale/antisociale; tipărirea unei ediții la același subiect în reviste și expedierea lor în adresa familiilor cu curențe educative, distribuirea lor în orfelinate, în mediul rural, în locurile publice, în transport public;

- lansarea la tv a unor proiecte educative menite de a-i ajuta în aplicarea metodelor educative, de a-i responsabiliza și a-i atenționa despre semnele socializării negative a minorilor, precum și difuzarea spoturilor de publicitate socială cu adresarea îndemnului de genul: „Fii prieten copilului tău, protejează-l de valorile denaturate și de influența negativă a mediilor dubioase.”, „Protejează-ți copilul de influențe criminale și alte pericole, generate pe internet și la televiziune.”; „Supraveghează conduita copilului tău și oferă-i sfaturi și sprijin în dificultățile pe care le întâmpină zi de zi.”, „Fii părinte responsabil, oferă copilului tău afecțiune, grijă și protecție.”, „Cunoaște necesitățile, interesele și pasiunile copilului tău”;

- crearea în fiecare localitate a unei linii telefonice de încredere gratuite pentru acordarea asistenței primare de natură psihologică, socială și juridică minorilor;

- organizarea unor centre specializate pentru reabilitarea, reeducarea, resocializarea și reinsertia socială a copiilor izolați, respinși, ce prezintă dificultăți de socializare;

- desfășurarea lucrului individual-educativ cu aplicarea obligatorie a măsurilor de constrângere cu caracter educativ față de minorii aflați în conflict cu legea și care au comportament asocial, aplicarea diferitor programe și practici corecționale;

- antrenarea elevilor în activități de muncă fizică, ca fiind parte a activităților extrașcolare (lucrări publice, muncă la întreprinderi agricole, gospodării țărănești, în sfera industriei etc.);

- reabilitarea, resocializarea minorilor eliberați din locurile de detenție sau alte instituții de tip închis, cultivarea înaltelor valori morale și implicarea în activități comunitare (amenajarea teritoriilor grădinițelor, liceelor, instituțiilor medicale, curților, străzilor etc., în comun cu

adulti);

- ridicarea eficienței activității instituțiilor de detenție și a angajaților săi la standarde europene; neutralizarea influenței subculturii penitenciare; elaborarea și aplicarea unor programe de educare, reeducare și recuperare eficace pentru persoanele private de libertate;

- deținerea în izolatoare și penitenciare separate a infractorilor recidiviști și celor primari, atât în rândul minorilor, cât și a adulților; deținerea minorilor doar în penitenciare pentru minori (în scopul îngrijirii comunicării cu infractori adulți și recidiviști);

- introducerea în legislația execuțional-penală națională a criteriilor de clasificare și deținere separată a condamnaților, după modelul utilizat în statele dezvoltate;

- neadmiterea structurării deținuților în categorii-caste, practicării jocurilor de hazard, aplicării tatuajelor, aberațiilor sexuale, actelor de violență și terorizării între condamnați;

- discreditarea și scăderea autorității liderilor neformali, excluderea acordării de privilegii, antrenarea la activități de muncă;

- eliminarea corupției în rândul funcționarilor de stat, astfel încât să fie inadmisibile relațiile „autorităților criminale” cu factorii de decizie ai organelor de forță, care să influențeze conducătorii locurilor private, în sensul respectării condițiilor cerute de „autoritățile criminale” aflate în detenție sau la libertate, supunerii voinței ultimilor și tolerării predominării normelor subculturii criminale în locurile de reclusiune; asigurarea protecției de stat la nivel înalt a conducătorilor penitenciarelor și membrilor familiilor acestora;

- instituirea, pe lângă eliberarea condiționată înainte de termen, a unui sistem de privilegii oficial de recompense a conduitei prosociale a condamnaților și deținuților;

- supunerea unor transformări structurale a sistemului de justiție, de procedură și ideologice, care să prevadă obligatoriu pentru toți minorii ce au comis o faptă ilegală, programe și practici corecționale precum repararea prejudiciului, munca în folosul comunității; ridicarea eficienței muncii psihologice, sociale, și a culturii în locurile de detenție; ridicarea nivelului profesional-psihologic și de cultură a angajaților instituțiilor de detenție; umanizarea condițiilor de detenție și asigurarea drepturilor și libertăților deținuților; studierea condamnaților noi sosiți în scopul relevării potențialilor lideri sau membri activi ai grupului neformal, lucrul individual de reeducare a acestora; orientarea corectă către adaptarea socială a minorilor recent sosiți; plasarea deținuților în funcție de nivelul degradării morale;

- antrenarea deținuților la activități de muncă social-utilă, drept mijloc principal de corecție și resocializare, ceea ce este condiționat de altoirea la deținuți a necesității de a munci conștiincios.

Concluzii. Subcultura criminală îngreunează sau blochează procesul de socializare a personalității, stimulează conduita criminală a adolescenților și servește drept mecanism de unire a grupurilor infracționale. Impactul criminogen asupra tinerilor îl are pătrunderea în conștiința acestora, a elementelor subculturii criminale, care la rândul lor generează negarea normelor juridice, sociale, morale recunoscute în societate, orientări valorice și obiective antisociale, deci ideologie criminală. Subcultura criminală reprezintă mecanismul social-psihologic al escaladării infracționalității minorilor și devine veriga de legătură a infracționalității primare și celei de recidivă. Însuși prin propagarea elementelor subculturii criminale în rândul minorilor, de fapt are loc orientarea lor către valori criminale și îndrumarea spre profesie criminală.

Literatura:

1. Пирожков В. Криминальная психология, Изд. Осъ – 89, Москва, 2001 <https://www.booksite.ru/localtxt/pir/ozh/kov/4.htm#20> (accesat pe 15.12.2019);
2. Bivol A. Psihologia și pedagogia juridică. Recomandări metodice pentru seminare și activitate polițienească, Chișinău, 2010, 229 p.
3. <http://anp.gov.md/randomrapoarte-de-bilant-simestriale-anualerapoarte-de-bilant-si>

- mestriale-anualerapoarte-de-bilant
4. https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20__12%20JUS__JUS-rev__JUS020/JUS020500rcl.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774%22%20class=%22link_mail
 5. Середя В., Тонкоглаз В., Плохотнюк В., Болюх Л. Криминальная субкультура, Изд. Музеум, Кишинэу, 2002, 163 с.
 6. Пирожков В.Ф. Характеристика асоциальной субкультуры несовершеннолетних правонарушителей. Сб. научи, трудов ВШИ, т. 222, Воронеж, 1982, <https://www.booksite.ru/localtxt/pir/ozh/kov/2.htm>
 7. Денисов Н.Л. Влияние криминальной субкультуры на становление личности несовершеннолетнего преступника (дисс.канд. юрид.наук), Москва, 2002 (Fondul electronic al Bibliotecii Naționale a Moldovei, consultat pe 11.11.2015)
 8. Gladchi Gh., Popa V. Conceptul și particularitățile criminologice ale criminalității minorilor.// Revista națională de drept Nr.5, 2016, p. 31-36
 9. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__12%20JUS__JUS020/JUS020100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 (vizitat pe 05.12.2021)
 10. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__12%20JUS__JUS010/JUS%20011300.px/table/tableViewLayout1/?rxid=2345d98a-890b-4459-bb1f-9b565f99b3b9
 11. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__12%20JUS__JUS020/JUS020500rcl.px/table/tableViewLayout1/?rxid=2345d98a-890b-4459-bb1f-9b565f99b3b9 (vizitate pe 23.01.2020)
 12. Фролова Л. Социально-психологические механизмы экспансии криминальной субкультуры /Преступность и культура. Москва, 1999. http://crimas.ru/_books/prestupnost_i_kultura_1999.pdf (vizitat 23.11.2014)

Despre autor

Ludmila ȘUBELIC,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: ludmila.subelic@mai.gov.md

CZU 343.224.1

DOI 10.5281/zenodo.5796556

DELICVENȚA JUVENILĂ ÎN CONTEXTUAL ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI A ACTIVITĂȚII ANTICRIMĂ

Ludmila OSTAP,
doctorandă

Lilia CATAN,
doctorandă

Delincvența juvenilă este o componentă a criminalității, cu o identitate proprie conferită de categoria de indivizi la care se referă. Ea este un fenomen de devianță, manifestat prin incapacitatea unor minori/adolescenți de a se adapta la normele de conduită din societate. Neajunsurile datorate crizei socio-economice, care completează dificultățile de dezvoltare a personalității, de adaptare și integrare socială, sporesc evident vulnerabilitatea generației tinere și amplifică riscul imoralității. Incapacitatea unora dintre minori de a atinge standardele impuse de societate se manifestă sub forma delincvenței juvenile.

Cuvinte-cheie: minor, delincvență juvenilă, prevenire, combatere, justiție.

JUVENILE DELINQUENCY IN THE CONTEXT OF ENSURING NATIONAL SECURITY AND ANTI-CRIME ACTIVITY

Ludmila OSTAP,
PhD student

Lilia CATAN,
PhD student

Juvenile delinquency is a component of crime, with its own identity conferred by the category of individuals to which it refers. It is a phenomenon of deviance, manifested by the inability of some minors/adolescents to adapt to the norms of conduct in society. The shortcomings due to the socio-economic crisis, which complement the difficulties of personality development, adaptation and social integration, obviously increase the vulnerability of the young generation and amplify the risk of immorality. The inability of some minors to meet the standards imposed by society is manifested in the form of juvenile delinquency.

Keywords: minor, juvenile delinquency, prevention, tackling, justice.

Introducere. În ultimele patru decenii, criminalitatea și delincvența juvenilă au devenit una din problemele sociale majore cu care s-a confruntat și se confruntă, în continuare, cea mai mare parte din societățile contemporane, atât cele dezvoltate economic, cât și cele în curs de dezvoltare.

Fenomenul delincvenței juvenile este influențat de procese ce au loc la nivel macrosocial, cum ar fi urbanizarea intensivă, migrația, sărăcia, inegalitățile nejustificate legal și moral, sfidarea și ignorarea problemelor reale, corupția și disprețul guvernanților și de mulți alți factori. La nivel individual, aceste fenomene își găsesc reflectare în fiecare om. [1, pag. 22]

La nivel internațional, protecția copiilor care

interferează cu sistemul justiției se asigură prin prevederile articolului 40 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului care prevede „dreptul copiilor presupuși sau dovediți a fi comis un delict, la respectarea drepturilor umane, în special, de a beneficia de toate aspectele procesului juridic intentat inclusiv asistență juridică sau de altă natură în pregătirea și prezentarea apărării lor”. [2]

Convenția prevede, în textul său, un șir de obligații imputabile statului, în scopul asigurării interesului superior al copilului care este presupus sau dovedit că a comis o încălcare a legislației care este culpabilă la momentul comiterii. În plan internațional, un aport deosebit în protecția copiilor în contact/conflict cu legea îl au *Normele de la*

Beijing și principiile de la Riyadh. [3] Acestea prevăd standardele de prevenire a delincvenței juvenile și standardele de protecție a copiilor care sunt privați de libertate. La nivel național, protecția copiilor care sunt în contact/conflict cu sistemul judiciar este realizată prin prevederile Codului Penal, ale Codului de Procedură Penală, a Codului de Executare și ale legilor conexe. De asemenea, în art. 28 din Legea nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului, sunt prestabilite norme care au menirea de a oferi o protecție specială copiilor care se află în conflict cu legea.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului impune statului, prin prevederile din articolul 40, să întreprindă toate măsurile necesare ca să acorde o protecție corespunzătoare copiilor care sunt referiți către sistemul de justiție național. În conformitate cu articolul 40, alin. (2) din Convenția cu privire la drepturile copilului, există o listă importantă de drepturi și garanții care sunt toate menite să asigure ca fiecare copil, care este acuzat că a încălcat legea penală, va primi un tratament și proces echitabil. Cele mai multe dintre aceste garanții se găsesc și în articolul 14 din Pactul internațional pentru drepturile civile și politice. O condiție esențială pentru o implementarea corectă și eficientă a acestor drepturi sau garanții este calitatea și capacitatea persoanelor implicate în administrarea justiției pentru minori. [4, pag. 37-38]

Metodele și materialele aplicate: În limitele prezentei lucrări au fost aplicate mai multe metode de studiu, printre care se numără: metoda observației, metoda analizei logice, statisticii juridico-penale, metoda clasificării, metoda statistică, etc.

Conținutul de bază. Principala cauză a apariției atitudinilor antisociale la copii o constituie influența mediului social și a proceselor psihice la nivelul conștiinței individului. Un rol important îl au și împrejurările concrete de viață ale fiecărei persoane. În acest context, pentru a găsi cauzele și condițiile care generează și favorizează delincvența juvenilă, trebuie să pornim de la analiza structurii interne a individului și a factorilor externi. [5, pag. 11]

Persistența fenomenului delincvenței juvenile și eforturile instituțiilor statale și ale societății civile, îndreptate spre intervenția eficientă și promptă în domeniul justiției juvenile determină necesitatea de a perfecționa politicile sociale în acest domeniu prin luarea în considerare a aspectelor teoretice cu privire la delincvența juvenilă, a rezultatelor obținute în cadrul studiilor realizate în

acest domeniu, a cadrului normativ, a programelor și recomandărilor Consiliului European și Comitetului ONU, și a experienței internaționale în elaborarea strategiilor de prevenire a delincvenței juvenile. [6, pag. 6]

Situația respectării drepturilor copilului în contact/conflict cu legea devine o problemă care ia amploare constantă din cauza multitudinii de factori care o influențează în raport cu creșterea constantă a numărului de infracțiuni.

Fiind făcută o analiză pe parcursul a 6 ani, (perioada 2015-2020) în baza datelor oficiale prezentate de Portalul Guvernamental al Datelor Deschise, se constată că numărul infracțiunilor comise de către copii sau cu participarea acestora este în descreștere (2015 - 996 infracțiuni, 2020 - 606 infracțiuni). Cu toate acestea, deși numărul infracțiunilor este în scădere, ponderea cauzelor penale pornite în privința minorilor trimise în judecată este în creștere (de la 60 % în 2015 la 75 % în 2020).

Tot în perioada 2015-2020 numărul minorilor care au comis sau au fost implicați în comiterea infracțiunilor este de asemenea în descreștere, în 2015 - 1438 minori, în 2020 - 1137 minori. Totodată, chiar dacă numărul minorilor care au comis o infracțiune este în descreștere, ponderea minorilor trași la răspunderea penală este în creștere, de la 56,7% în 2015 la 73% în anul 2019.

Pe parcursul a 10 luni ale anului 2021, de către minori și cu participarea acestora au fost săvârșite 582 (499 - 2020) infracțiuni, ceea ce constituie creștere cu 16,63 %, față de perioada analogică a anului precedent. Astfel, 2,83 % din numărul total al infracțiunilor înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova sunt săvârșite de către minori sau cu participarea acestora.

În același context, analizând în comparație numărul infracțiunilor înregistrate pe parcursul a 10 luni, în intervalul anilor 2016-2021, remarcăm o scădere semnificativă pentru anii 2017 și 2020, cu o creștere în anul 2016, 2018, 2019 și 2021.

Din numărul total de 582 (499-2020) cauze penale pornite, urmărirea penală a fost finisată în 549 (428-2020) cauze, dintre care: 440 (346-2020) au fost trimise spre examinare către instanța de judecată, 106 (76-2020) au fost încetate, 3 (4-2020) cauze clasate și 0 (2-2020) cauze au fost suspendate condiționat.

Analiza tactică a infracționalității a reflectat că, fenomenul infracțional în rândul minorilor este dominat de infracțiunile mai puțin grave, urmat de infracțiunile grave și ușoare. Cu o incidență

mult mai mică, urmează infracțiunile deosebit de grave și excepțional de grave.

La comiterea infracțiunilor au participat 928 (922-2020) copii, dintre care 869 (854-2020) băieți și 59 (68-2020) fete.

Conform criteriului de divizare regională a provenienței minorilor, care au comis infracțiuni se atestă că fenomenul infracțional în mediul copiilor este centrat în mediul urban 534 (578-2020) persoane, comparativ cu mediul rural 394 (344-2020) persoane, coraportul fiind: urban afectat de 57,54%, iar rural de 42,46 %.

Analiza aspectului criminalității juvenile, pentru perioada a 10 luni ale anului 2021, denotă următoarele categorii de infracțiuni comise de către minori sau cu participarea acestora: contra vieții și sănătății – 5; infracțiuni privind viața sexuală – 15; infracțiuni patrimoniale – 371; infracțiuni contra securității publice – 37; infracțiuni contra sănătății publice – 8; infracțiuni în sfera relațiilor familiare – 1 și altele – 157. [7]

Astfel, cele mai frecvente infracțiuni comise de minori și tineri sunt furturile, care se disting prin varietatea modurilor de operare, mărirea grupurilor infracționale, valoarea diminuată a pagubelor etc. Marea majoritate a furturilor sunt comise în dauna avutului privat. De regulă, se sustrag obiecte de dimensiuni mici, care ușor pot fi înstrăinate sau consumabile (dulciuri, băuturi, țigări) și, desigur, bani. [8, pag. 10]

Urmare analizei datelor statistice s-a constatat că, la comiterea a 582 infracțiuni au participat 928 minori, dintre care 869 băieți și 59 fete, ce atestă o creștere la capitolul participării minorilor la comiterea infracțiunilor.

După aspectul de vârstă al copiilor care au participat la comiterea infracțiunilor distingem că cea mai mare pondere o au copii cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani, însă vârsta copiilor implicați în comiterea infracțiunilor variază între 10 și 18 ani.

Cu referire la statutul social al minorilor implicați în săvârșirea infracțiunilor pe parcursul perioadei vizate, este de menționat că:

- 492 copii - fac parte din familii complete;
- 140 copii – fac parte din familii incomplete;
- 26 copii – sunt separați de părinți;
- 27 copii fără domiciliu.

Este de menționat și **faptul** că 923 copii au săvârșit infracțiuni pentru prima dată iar 5 copii au săvârșit infracțiuni repetat.

Totodată, din numărul total de copii care au comis sau au participat la comiterea infracțiunilor:

- 376 (371-2020) sunt cu studii (dintre care 38(45-2020) cu studii speciale);

- 12 (8-2020) elevi ai școlilor medii;

- 1 (0-2020) student al instituției superioare/medii profesionale;

- 5 (12-2020) copii condamnați condiționat;

- 36 (48-2020) minori au săvârșit infracțiuni în stare de ebrietate alcoolică;

- 282 (348-2020) neîncadrați în muncă și studii sau au abandonat procesul de studii. [7]

Se constată că delicvența minorilor și a tinerilor este cu mult mai „sensibilă” la metodele de luptă cu ea, la intensitatea controlului din partea familiei, instituțiilor educaționale, serviciilor sociale, a societății decât criminalitatea adulților. Cauzele comportamentului deviant/delincvent al copiilor sunt multiple și complexe. Sistemul de justiție tradițional nu este eficient și prevenirea este mai bună decât pedepsele, iar prevenirea pentru a fi eficientă trebuie să fie orientată atât asupra copiilor cu comportament deviant/delincvent, a victimelor, cât și asupra întregii comunități. Prevenția este considerată eficientă atunci când îl împuternicește pe copil și totodată îi oferă protecție și suport.

Delicvența juvenilă nu reprezintă un fenomen izolat, guvernat de propriile legi și generat de cauze speciale, ci reprezintă un segment al fenomenului general al criminalității și trebuie tratată ca atare.

Concluzie: Fiind făcută o analiză a situației din domeniul justiției juvenile, se constată mai multe aspecte care necesită a fi îmbunătățite.

Procedurile urmate în sistemul judiciar național sunt caracterizate de un grad înalt de formalism și insuficient adaptate la vârsta copilului. Prin reforma sistemului național de justiție juvenilă din ultima perioadă s-a urmărit limitarea sau chiar evitarea contactului excesiv cu sistemul formal de justiție. Cu toate acestea, Codul de procedură penală cuprinde un număr redus de dispoziții speciale pentru cauzele în care sunt implicați copiii care au comis infracțiuni.

Tratamentul juridic aplicat copiilor care au comis infracțiuni trebuie să respecte interesul superior al copilului, motiv pentru care, o pondere corespunzătoare va fi acordată părerilor și opiniilor copilului care trebuie să fie tratat ca deținător deplin de drepturi, exercitate în funcție de capacitatea de dezvoltarea copilului. La aplicarea dispozițiilor privind delicvența juvenilă, trebuie să se țină cont de bunăstarea fizică și psihică și de interesele legale, sociale și economice ale copilu-

lui. Toate celelalte drepturi ale copiilor în conflict cu legea penală precum dreptul la demnitate, la libertate, la tratament egal, la nediscriminare etc., trebuie să fie respectate. [8, pag. 62]

Deși pe parcursul ultimilor ani autoritățile au înregistrat progrese privind consolidarea sistemului de justiție pentru copii prin instituirea unor noi mecanisme preluate din experiența altor state și prin adaptarea acestora la realitățile sociale specifice pentru Republica Moldova, unele probleme identificate pe parcursul anilor persistă. Astfel, judecătorii în puține cazuri aplică alte măsuri de constrângere decât arestul preventiv, iar mecanismul de mediere este nefuncțional. La capitolul prevenirea și combaterea delincvenței juvenile nu au fost înregistrate progrese semnificative comparativ cu anii precedenți, și anume din motivul că nu există un document de politici publice, un plan național de prevenire a delincvenței juvenile, elaborat în conformitate cu standardele internaționale în domeniu, continuă să persiste

prestația slabă a participanților în cadrul procesului judiciar (procuror/avocat). Copilul care se află în contact cu sistemul justiției penale beneficiază de asistență juridică, care totuși e disproporționată din punct de vedere al calității serviciilor acordate de avocații privați și cei din sistemul de asistență juridică garantată de stat. Astfel, copiii și familiile lor ajung să nu cunoască întreg spectrul de drepturi și opțiuni juridice disponibile și, în consecință, există copii plasați nemotivat în arest preventiv, care, în așteptarea sentinței finale, poate dura mult mai mult decât cele șase luni prevăzute de standardele internaționale. [9, pag. 5]

Rămâne necesară dezvoltarea profesionalismului autorităților publice la examinarea/investigarea cazurilor în care sunt vizați copiii, poliștii, procurorii, judecătorii, ofițerii organului de tutelă și curatelă și alți actori implicați în relația dintre minor și sistemul de justiție, iar procesul în sine trebuie să fie unul participativ.

Bibliografie:

- DOLEA Ig., ZAHARIA V., PRIȚCAN V., BUCIUCEANU-VRABIE M., *Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova*, Editura Cartea Juridică, Chișinău
- https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/media/Documente/Conventia_ONU_drepturile_copilului.pdf
- <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>
- Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2019 *Raportul avocatului poporului pentru protecția drepturilor copilului*, Chișinău 2020, pag. 37-38.
- Prevenirea delincvenței juvenile și acordarea de servicii specifice minorilor care săvârșesc infracțiuni și nu răspund penal – repere privind cooperarea interinstituțională – Studii de caz: România, Bulgaria, Cehia*, Editura Ministerului Afacerilor Interne, România, 2014.
- Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova*, Terre des hommes, Moldova, 2018
- https://politia.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_starea_delincvenței_juvenile_si_activitatea.pdf
- Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2017 Chișinău, 2018. http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport_copil_2017def.pdf
- Evaluarea cadrului normativ și a practicilor privind implicarea copiilor în procesul penal în Republica Moldova, aprilie 2014.
- Codul penal al Republicii Moldova Nr.985-XV din 18.04.2002 *Monitorul Oficial al R.M. nr.128-129/1012 din 13.09.2002.*

Despre autor

Ludmila OSTAP,
doctorandă,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: ostapludmila@gmail.com

Lilia CATAN,
doctorandă,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: lilia.catan@mai.gov.md

CZU 343.224.1(478)

DOI 10.5281/zenodo.5796563

RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ludmila OSTAP,
doctorandă

Temeiurile răspunderii penale sunt unice și se aplică în egală măsură față de orice persoană care a împlinit vârsta cerută de lege. Însă vârsta minorului este luată în considerație la individualizarea răspunderii penale și a pedepsei penale.

Cuvinte-cheie: minor, răspundere penală, măsuri de constrângere, responsabilitate.

CRIMINAL LIABILITY OF A MINOR IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Ludmila OSTAP,
PhD student

The grounds for criminal liability are unique and apply equally to any person who has reached the age required by law. However, the minor's age is taken into account in the individualisation of criminal liability and criminal punishment.

Keywords: minor, criminal liability, measures of constraint, responsibility.

Introducere. Organizația Națiunilor Unite a adoptat în 1989 Convenția asupra Drepturilor Copilului, document internațional care intrată în vigoare la 2 septembrie 1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993. [1]

Documentele internaționale în materie de copii acoperă în realitate întregul set al drepturilor omului având în schimb și unele inovații majore, de exemplu, dreptul de participare care semnifică faptul că înșiși copiii sunt informați asupra drepturilor lor, pe de altă parte Convenția introduce două elemente de structură care amprentează întregul set de reglementări: interesul superior al copilului (art.3) prin care se filtrează toate acțiunile ce privesc copilul și principiul prin care părinții sau orice alt responsabil legal trebuie să îndrume și să ocrotească exercitarea drepturilor copilului în raport cu capacitățile evolutive ale acestuia (art.5).

Reglementările internaționale sunt de natură a aplica reguli specifice copilului indiferent de situația juridică în care acesta se află, inclusiv în situația în care se află în conflict cu legea.

Procesul penal, inclusiv procedura de judecată privind copiii suspecți sau acuzați de comiterea unei infracțiuni, trebuie să respecte drepturile copilului, să-i ia în considerare vârsta și să

pornească de la scopul de reabilitare a acestuia. Asemenea cerințe sunt bazate pe percepțiile care prevăd că minorii trebuie să evite, pe cât posibil, stigmatizarea de criminal. În procesul judecării cauzelor cu participarea minorilor trebuie să fie aplicate cu prioritate metode educative decât pedepse.

Metodele și materialele aplicate: În limitele prezentei lucrări au fost aplicate mai multe metode de studiu, printre care se numără: metoda observației, metoda analizei logice, metoda clasificării, etc.

Conținutul de bază. Specificul fenomenului infracțional în rândul minorilor ridică probleme deosebite de prevenire și de combatere deoarece cauzalitatea acestuia se interacționează cu o multitudine de factori ca: lipsa de experiență de viață socială a minorului cu consecința neînțelegerii depline a semnificației sociale a conduitei lui periculoase pentru valorile sociale ca și a sancțiunilor care li s-ar aplica, deficiențe în procesul educativ ce s-a desfășurat în familie, școală, influență negativă exercitată de unii majori care îi atrag pe minori pe calea infracțională etc.

Necesitatea prevenirii și combaterii infracțiunilor comise de minori apare cu atât

mai evidentă cu cât fenomenul cunoaște uneori recrudescențe, iar faptele pot fi deosebit de periculoase. Găsirea celor mai eficiente măsuri de prevenire și combatere a fenomenului infracțional în rândul minorilor a ridicat și problema stabilirii vârstei de la care minorul răspunde penal, adică a vârstei de la care, corespunzător cercetărilor de psihologie pedagogică se apreciază că acesta are înțelegerea semnificației sociale a conduitei sale periculoase ca și a scopului sancțiunilor aplicate pentru o astfel de conduită.

Articolul 1 al Convenției ONU cu privire la drepturile copiilor definește copilul drept *“orice persoană în vârstă de pînă la 18 ani, cu excepția cazurilor când majoratul este atins mai devreme în conformitate cu legislația națională”*, astfel că vârsta majoratului este determinată de fiecare stat în parte. La stabilirea limitei de vârstă de la care copiii răspund penal trebuie luată în considerare maturitatea emoțională, mentală și intelectuală a copiilor. [2]

Prevederile Convenției au fost incluse în dreptul național al Republicii Moldova Astfel, Legea cu privire la drepturile copiilor prevede că un copil este orice persoană sub 18 ani, iar conform alin.(1), art. 21 Cod Penal al Republicii Moldova, *“sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani”*.

Din alin.(1), art. 21 Cod Penal rezultă că minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu poate fi subiect al infracțiunii. Aceasta înseamnă că, pînă la atingerea vârstei de 14 ani, din punct de vedere penal, inexistența responsabilității persoanei fizice este absolută și în niciun caz nu se va putea dovedi existența ei.

Vârsta generală pentru tragerea la răspundere penală a persoanei fizice este de 16 ani. Minorii între vârsta de 14 și 16 ani poartă răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor indicate expres în alin. (2), art. 21 Cod Penal. Prin urmare, legea penală prevede două limite de vârstă la care persoana poate fi trasă la răspundere penală: 14 și 16 ani. [3]

În cadrul urmăririi penale și judecării cauzei trebuie să se dovedească vârsta precisă a minorului (ziua, luna, anul nașterii). Astfel, conform Hotărârii Plenului CSI cu privire la practica judiciară, în cauzele penale privind minorii se consideră că persoana a atins vârsta respectivă nu în ziua nașterii, ci începând cu ziua următoare a

acesteia. La constatarea vârstei de către expertiza medico-legală ziua nașterii inculpatului urmează a fi considerată ultima zi a acelui an, care este stabilită de experți, iar în cazul constatării vârstei printr-un număr minimal și un număr maximal de ani, instanța de judecată urmează să ia în considerare vârsta minimală a acestei persoane presupusă de expertiză. [4]

Art. 54 din Codul Penal prevede liberarea de răspundere penală a minorilor. Aplicarea liberării de răspundere penală a minorilor este posibilă numai în cazul respectării următoarelor condiții cumulative:

- infracțiunea trebuie să fie săvârșită pentru prima oară;
- infracțiunea trebuie să fie ușoară sau mai puțin gravă;
- instanța de judecată trebuie să constate că procesul de corectare a minorului este posibil fără ca făptuitorul să fie supus răspunderii penale, ținând cont și de recomandările serviciilor de resocializare expuse în raportul anchetei sociale.

Infracțiunea se consideră comisă pentru prima dată, când persoana care nu a împlinit 18 ani a comis într-adevăr pentru prima dată o infracțiune sau în cazul în care această infracțiune este comisă nu pentru prima dată, dar cu condiția că pentru infracțiunea anterior săvârșită au trecut termenele de prescripție pentru tragerea la răspundere penală sau au fost stinse antecedentele penale.

Se consideră ușoară sau mai puțin gravă infracțiunea pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoarea pe un termen de pînă la 2 ani sau pînă la 5 ani inclusiv (art.16 Cod Penal).

Drept condiție care ar putea servi ca temei de constatare că persoana poate fi corectată fără a fi supusă răspunderii penale, sunt diverse circumstanțe atenuante ce se referă atât la personalitatea infractorului, cât și la fapta săvârșită, cum ar fi: căința sinceră, autodenunțarea, contribuția activă la descoperirea infracțiunii, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunei cauzate și alte împrejurări.

În corespundere cu prevederile alin. 2 al prezentului articol, în cazul în care sunt întrunite condițiile indicate anterior, față de minori pot fi aplicate o serie de măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute în partea general (cap. X) și specificate ca măsuri de siguranță în art. 98,

și anume:

- măsuri de constrângere cu caracter medical;
- măsuri de constrângere cu caracter educativ;
- expulzarea;
- confiscarea specială.

Art. 93 din Codul Penal prevede liberarea de pedeapsă a minorilor.

Dacă la momentul pronunțării sentinței se constată că scopul pedepsei poate fi atins fără aplicarea pedepsei penale, inculpatul minor poate fi liberat de pedeapsa respectivă și internat într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrângere cu caracter educativ prevăzute de art. 104 Cod Penal

Conform art. 311, alin. (1) Cod de Executare al RM hotărârea instanței de judecată adoptată în temeiul art. 54 și 104 din Codul Penal, se expediază oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului.

Avertismentul în calitate de măsură de constrângere cu caracter educativ, conform art.104 Cod Penal al Republicii Moldova, constă în explicația dată minorului despre pericolul pe care îl prezintă fapta comisă și preîntâmpinarea de a nu săvârși noi infracțiuni și că, în cazul săvârșirii de noi infracțiuni, față de el vor fi luate măsuri mai severe, inclusiv aplicarea pedepsei cu toate consecințele negative prevăzute de legea penală. Această măsură educativă poate fi aplicată minorilor în vârstă de 14-15 ani, în cazul săvârșirii de infracțiuni neânsemnate.

Alin. 2, art. 311 Cod de Executare al Republicii Moldova prevede că avertismentul, ca măsură de constrângere, se face în scris, contra semnătură, în termen de 5 zile, în sediul oficiului de executare în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului. Oficiul de executare informează, în termen de 5 zile, instanța de judecată care a examinat cauza în fond despre executarea hotărârii.

O altă măsură de constrângere cu caracter educativ este încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat, măsură care constă în transmiterea obligației și imputernicirea persoanelor nominalizate (părinți, tutore, curator, rudă apropiată, organele de tutelă și curatelă etc.) de a exercita controlul asupra comportamentului minorului, a întreprinde activități educative în vederea îndepărtării lui de la mediul criminal și formării unei personalități socializate. Această

măsură poate fi efectivă dacă mediul familial sau cel în care se află minorul îl poate influența pozitiv. La aplicarea acestei măsuri instanța de judecată trebuie să se convingă că persoanele cărora minorul le este încredințat se bucură de autoritate, au o influență pozitivă asupra acestuia și pot exercita controlul corespunzător asupra lui.

Obligarea minorului de a repara daunele cauzate, constă în recuperarea prejudiciului cauzat victimei sau altor persoane prin săvârșirea infracțiunii. La aplicarea acestei măsuri trebuie să se ia în considerare starea materială a minorului, prezența surselor de venit propriu, angajarea în câmpul muncii etc. Repararea daunei poate avea loc și prin efectuarea lucrărilor de restabilire sau reparație de către minor, prestarea anumitor servicii. În aceste cazuri, instanța trebuie să țină cont atât de capacitățile fizice, cât și de abilitățile de muncă ale minorului.

Obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu. Legislația națională prevede că învățământul general este obligatoriu, însă fără a stabili anumite responsabilități direct minorelor aflați în conflict cu legea penală.

Prin urmare, Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014 art. 12, alin.2, prevede că obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani, iar alin.3 stabilește că responsabilitatea școlarizării obligatorii a copiilor cu vârsta de până la 16 ani revine părinților sau altor reprezentanți legali și autorităților administrației publice locale de nivelurile întâi și al doilea.

Alin. 6, art. 291 din Codul de Executare al RM prevede că hotărârea instanței de judecată sau, după caz, ordonanța procurorului privind obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu se transmite organului de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului și care asigură controlul executării de către minor a măsurii de constrângere respective. În termen de 5 zile de la absolvirea cursului de învățământ obligatoriu, organul de probațiune informează cu privire la aceasta instanța de judecată sau, după caz, procurorul.

Totodată, aplicarea acestei măsuri de constrângere cu caracter educativ este binevenită, deoarece odată ce minorul este obligat să urmeze cursul de învățământ obligatoriu se va atinge scopul de educare și reintegrare a minorului în societate și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.[5]

Obligarea minorului de a participa la un program probațional. Probațiunea în privința minorilor se desfășoară ținându-se cont de obligativitatea respectării interesului superior al copilului și de scopul protecției temporare a copilului aflat în dificultate, al resocializării și al reintegrării lui.

Programele probaționale includ programe de corecție a comportamentului social și de reintegrare socială. Cele de corecție a comportamentului constau în modificarea comportamentului, viziunilor și capacităților care au condus la săvârșirea infracțiunilor, iar cele de reintegrare socială - în redobândirea capacităților de a soluționa problemele vieții sociale cotidiene.

În conformitate cu art.111 alin.1 lit. (a) al Codului Penal, minorii în privința cărora au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ se consideră ca neavând antecedente penale.

Minorului îi pot fi aplicate concomitent câteva măsuri de constrângere cu caracter educativ, iar în cazul eschivării sistematice de la măsurile de constrângere cu caracter educativ de către minor, instanța de judecată, la propunerea organelor de stat specializate, anulează măsurile aplicate și trage vinovatul la răspundere.

Săvârșirea infracțiunii de către un minor constituie o circumstanță atenuantă la stabilirea pedepsei (art.76 alin. (1) lit. b) Cod Penal), față de minori nu se aplică detențiunea pe viață (alin. (3) art. 71 Cod Penal: ”*detențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor și minorilor*”), închisoarea ca pedeapsă față de ei se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate (alin. 3 art. 70 Cod Penal: ”*La stabilirea pedepsei pentru o persoană care la data săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate*”).

Cercetând faptele săvârșite de persoane în vârstă de până la 18 ani, instanța de judecată trebuie să studieze detaliat toate împrejurările care au avut puncte de contact cu infracțiunea și au contribuit la săvârșirea acesteia. Art. 475 Cod de procedură penală al Republicii Moldova prevede că judecata este întotdeauna obligată să stabilească:

1. vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii);
2. condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui;

3. influența adulților sau a altor minori asupra minorului;

4. cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Judecata este întotdeauna obligată să cerceteze condițiile în care a trăit și a fost educat minorul-infractor, cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii concrete.[6]

Conform alin.(1), art. 21 Cod Penal al Republicii Moldova, pentru ca persoana fizică să fie pasibilă de răspundere penală, pe lângă vârsta cerută de lege aceasta urmează a fi și responsabilă. Starea de responsabilitate sau de capacitate psihică a persoanei presupune că aceasta posedă însușirile psihice, precum ar fi inteligența, rațiunea, care o fac capabilă să înțeleagă caracterul socialmente periculos al acțiunilor sau inacțiunilor pe care le săvârșește și să fie capabilă de a se abține de la săvârșirea acțiunilor interzise sau să efectueze acțiunile ordonate de lege.

Concluzie. Problema folosirii mijloacelor de constângere penală constituie una din preocupările majore și permanente pe planul politicii penale și al dreptului penal, iar în Republica Moldova, autoritățile publice precum și instituțiile cu rol în aplicarea legii răspund la aceste provocări și amenințări atât în mod pro-activ, cât și reactiv, deoarece prevenirea și combaterea infracționalității minorilor a constituit și constituie o preocupare permanentă de politică penală a statelor moderne.

Stabilirea cadrului răspunderii penale a minorilor, odată cu adoptarea noului Cod Penal și implementarea reformelor în justiție, instituie un regim sancționator special pentru minori caracterizat prin: prioritatea măsurilor educative față de pedepse, excluderea minorilor de la pedeapsa cu moartea sau de la detenția pe viață, reducerea termenului de încercare în cazul când pedeapsa este suspendată condiționat sau sub supraveghere, reducerea duratei pedepsei executate în cazul liberării condiționate. [7]

Dacă este să ne referim la eficiența sancțiunilor aplicate, atunci practica a demonstrat că condamnații privesc aplicarea art.90 CP ca pe o lipsă a sancționării și condamnații nu iau în serios acest lucru, iar uneori nu înțeleg în ce constă aplicarea articolului respectiv. Referitor la probațiunea postpenitenciară, s-a constatat că persoanele condamnate ar avea nevoie și de formarea unor abilități care le-ar ajuta să aibă o viață socială normală. Printre acestea ar fi, în primul rând, programe psihosociale de adaptare.

Bibliografie:

1. <https://cnpdc.gov.md/ro/advanced-page-type/cu-privire-la-drepturile-copilului-republica-moldova> A. Ionașcu, M. Mureșan, M. Costin, V. Ursa, Familia și rolul ei în societatea..., Ed. Dacia, Cluj, p. 5;
2. IRP, Ghid pentru specialiștii în domeniul justiției penale, Chișinău, 2004, pag. 5.
3. Codul Penal al Republicii Moldova. Comentariu, Chișinău, 2003, pag. 73-75. Giurgiu Narcis, Elemente de criminologie, Ed. Fundației "Chemarea", Iași, 1992, p.98;
4. Hotărârea cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii din 22.11.2004.
5. Buletin informativ, numărul 4 din 31 mai 2017, anul I, Partea IV. ARTICOLE. COMENTARIIL. CERCETĂRI, pag. 23.
6. Borodac A., Drept penal. Partea generală. Chișinău, 1994, pag. 88.
7. DOLEA Ig., ZAHARIA V., PRIȚCAN V., BUCIUCEANU-VRABIE M., *Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova*, Editura Cartea Juridică, Chișinău, pag. 76.
8. Codul penal al Republicii Moldova Nr.985-XV din 18.04.2002 *Monitorul Oficial al R.M. nr.128-129/1012 din 13.09.2002.*

Despre autor

Ludmila OSTAP,
doctorandă,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: ostapludmila@gmail.com

Culegere și paginare computerizată. Bun de tipar 21.12.2021. Formatul 60x84-1/8. Tipar ofset.
Coli tipar conv. 10,05. Imprimat la „Tipocart Print” SRL, mun. Chișinău.